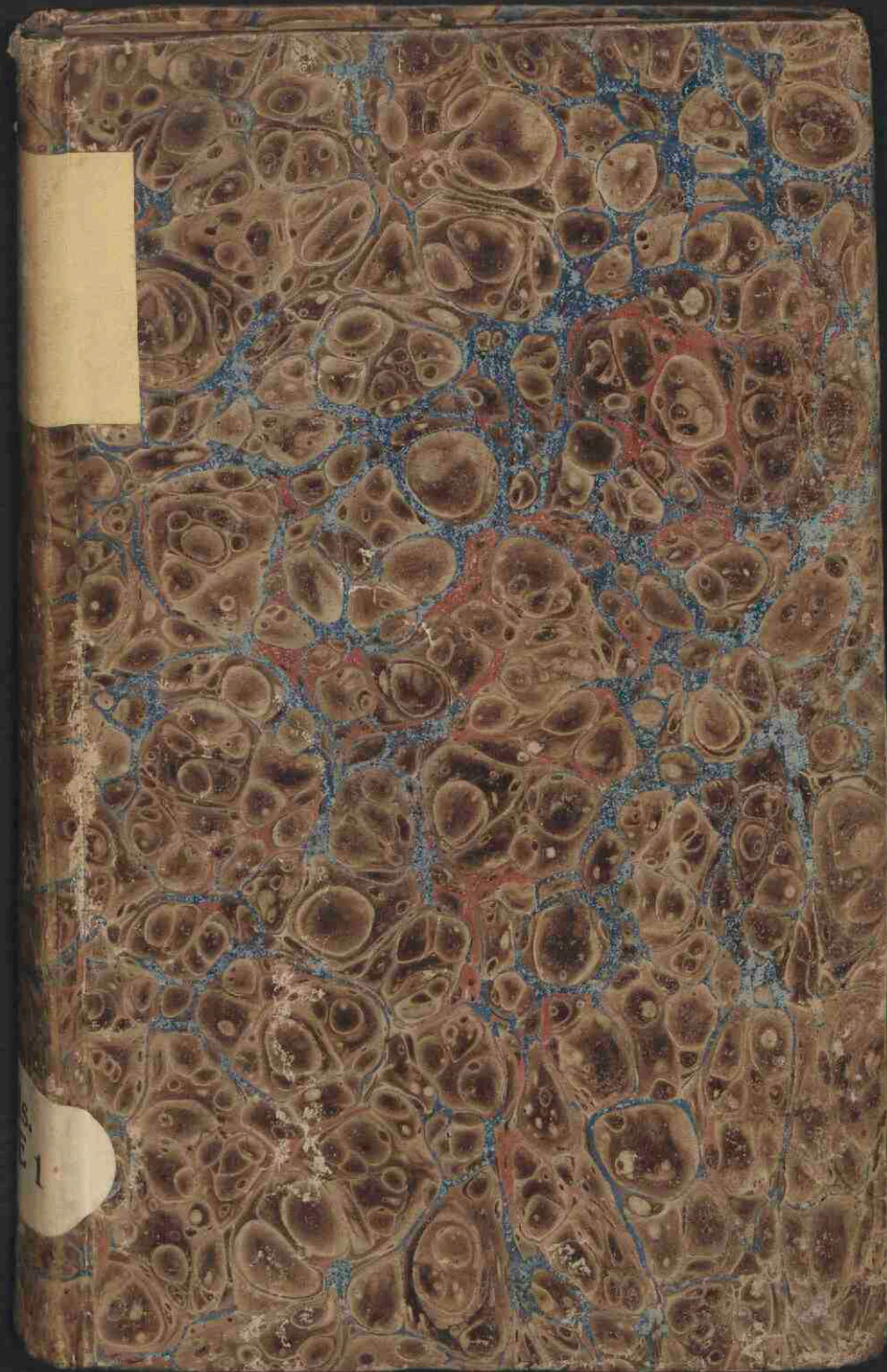

Reis door een gedeelte van Duitschland, Oostenrijk en Italië, 14 juni 1823 - 8 oct. 1824

<https://hdl.handle.net/1874/384858>

O. E. I.

Hss. Ackersdijck.

4

T. 1316.

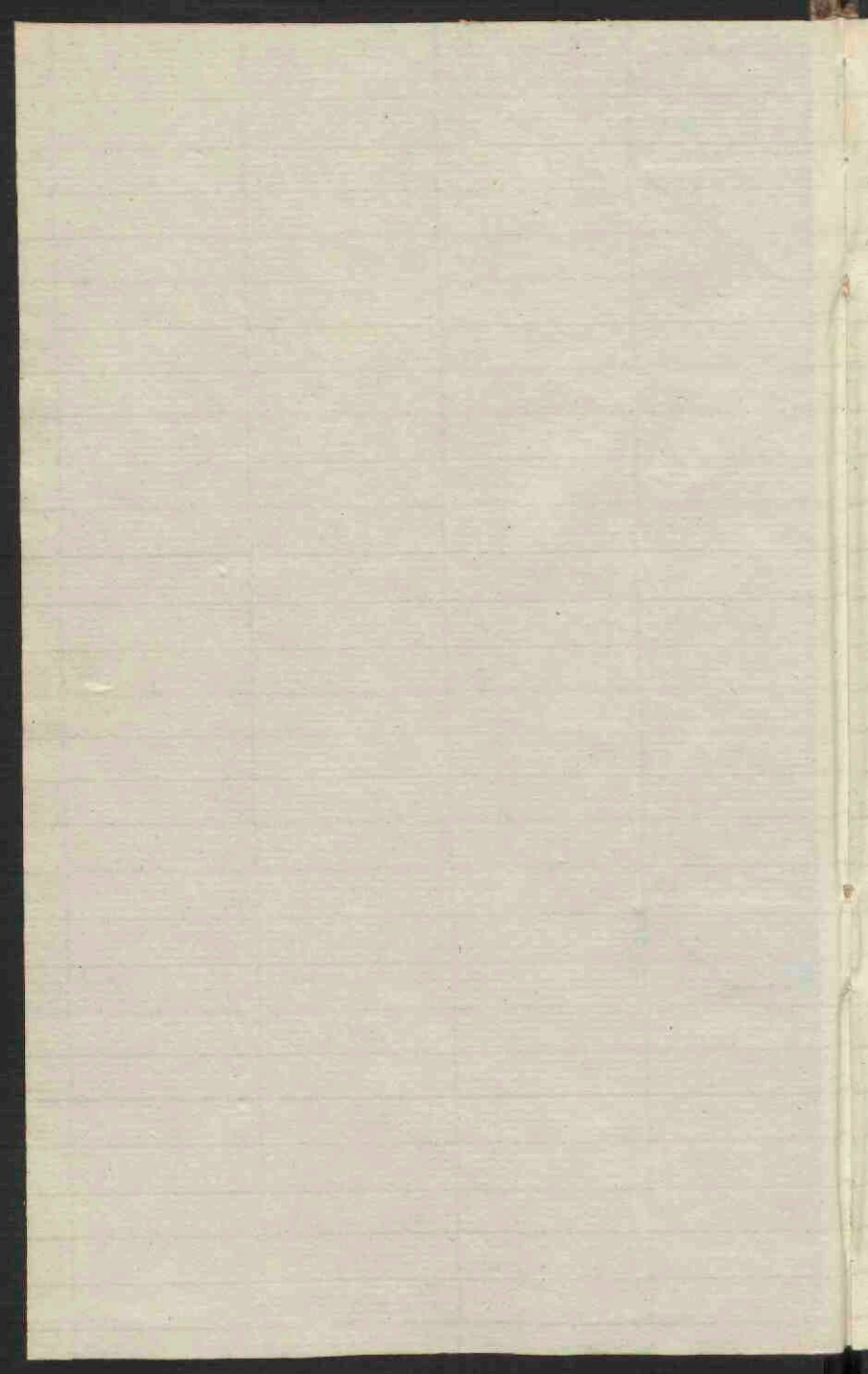
Hs.
O E 1

1316

(Ack. 1-31-34). Charts. 4 en 8. 53 vol. 1815/59.

J. Ackersdijck, Dagboeken zijner reizen (eigenhandig).

Mrs. Ackers. 4. (I)

Zaterdag 14 Juni 1823. Na een zeer donkere nacht en morgen, om half 9 met den waagen op Arnhem vertrokken. Amsterdam mans onbelloofde tegen een Belg. - Te Doornbergen wordt reeds gepluistert. 2 uur te Eest in een zeer slechte herberg. - Veel tabakshout smooze weg. Tafelen de Groot en Wagenen, 1 uur, met de straat. Buiten wagenen middag, maal tamelyk gaad. hooge geruyten. Fraaye ligging van Arnhem. In het Duijshoofd. om half 8 aangekomen. Van de kercke, de hem thee gedronken. Het lo kaal der wybank gerien. Gewandert an de bontpleats. Soms bek met Haverbergz werding, toebehoorende aan de Werkkeken van Ingheeren. Hooge pyne uitbruyt op Belvedere, de Rhys die niet zeer meengruddig slingeret; orangerie niet volgen, de nieuwste versterkinge. Gesaepend in t Lagerment, gepuast met Duitkers ons lot vast en nadeel der hachinerie.

In het op Lansbeck nechtscheiden nachtagalen gehoord, es in wavi hartgemak. Een groot nyxet met een aardigen waterval doorby, eenere fraaye party op. De ontgestrekteken

van Londen, en volgens den tinnenman, zoo was
 gen. Alleen naast, Londen ook ligt Kluender
 van den H. Palland en niet na van de
 Angelenstein van den H. Engelen.

Zond. 18de June. Het een reiziger met van
 gisteren plannen van wandelen gen. aan de
 Rijkswaard, en verhaalt ons van het sanna
 dat hy van een engelink op een zeer beroom
 zeel is: van zijn paard gekraapt, - verzuim
 te doen bestaan, - verhaalt hem van kwalen
 naar men wistte dat het zijn leren koolen
 zoude. - Gewandeld naar den Lijksteek,
 om eenige goet. Het huis anbedruidend,
 henge kormen en wandelingen. Kreeft
 den heer Braunsen te behandeld, die gestorven is
 zijn broeder of Balkertin het het, volgens
 den tinnenman bekomen. Van der aanleg van
 kunst laat zich niet nazemen. Kennet en
 Philosoph, niet zeer aardig. Een plaatsje
 achter vallend water nog lief.

Gewaardt over gaderen van de H. K.
 gepot. Gedwaald in de beide en
 bapten jongen die de sluyt zuden in plaas
 van de weg te volgen. Over den waterweg
 landgoed van den H. Gaandant. Een man
 dat ons den weg wijst. "Als gy later kunt
 steeds het antwoord. Gy kunt niet durven
 Eindelijk aangekomen op Rosendal.

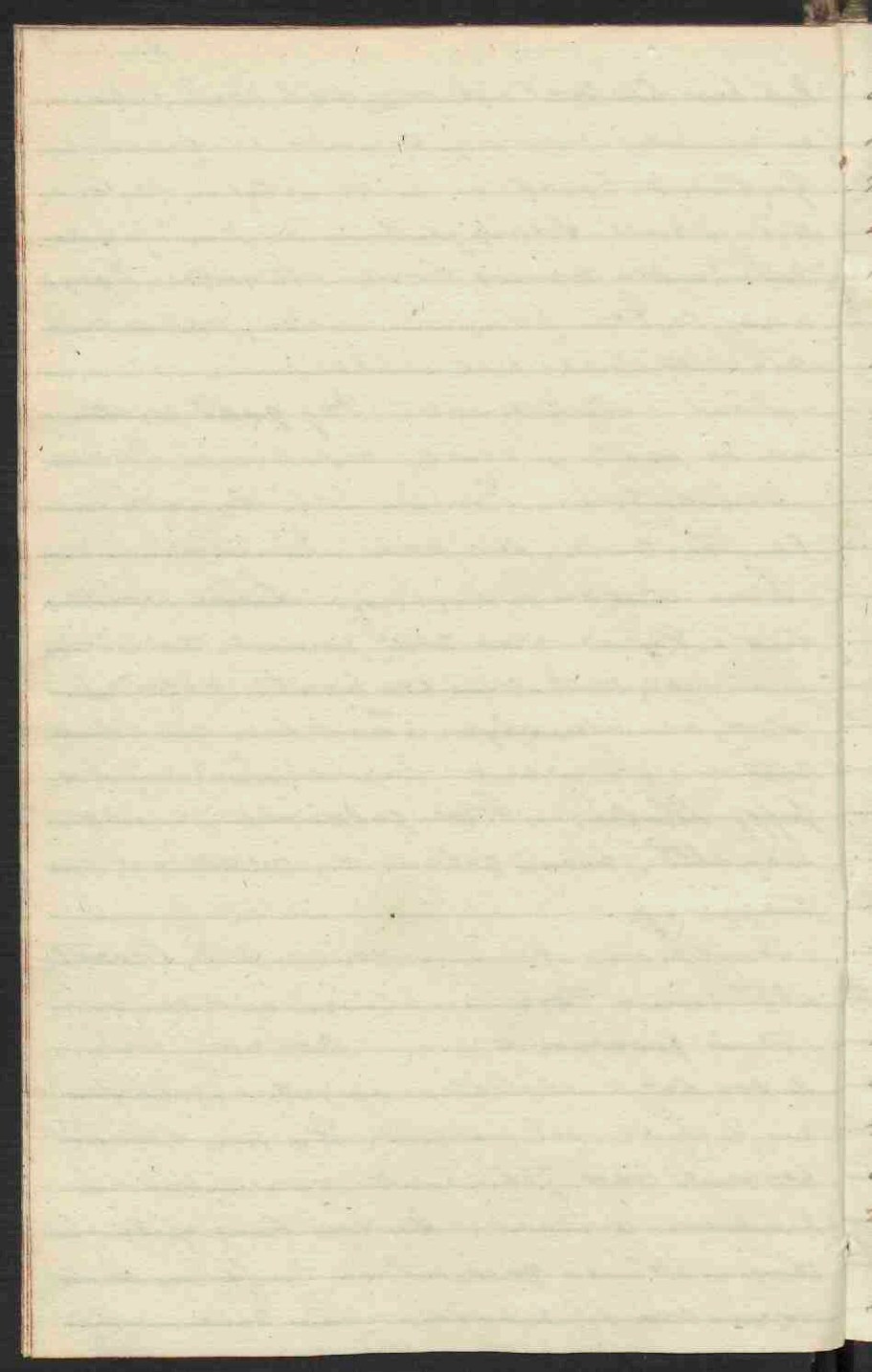
Eenige papiermolen, maar groot goets papier
gemakke werke, by op de wateren, een pje, aan
geleed, wy hebben er een van gezien die ons door
eene vlyngen vliessen jongen werd uitge-
legd; hy was, van hy ons vrede $\frac{1}{2}$ en een haas
gaars. De werkingen sijn intrest een ander
en van amselmaat.

Het huis bestaat uit een oud land gebouwen
en menent velding bouwen, en goetlike
grootwerk, kastlaas en kinstig in den oude
stijl, veel springend en veldend water.
Verkeiden ryner bouen elkander. Raagte
waar de ten plagt is slaven, met instig
waar de luche met helder.

Haar het is een veld. Pry goed gezeten
aan de publike banel, verkeiden in tuchten
de koning van Pruisen heeft byna niet
den hutenlanders van kinstig.

Haar Bechman, ten veld. Lene wandel-
ling. Ryner niet een groot, met zeken
wateral, rakk van een hante. veld af
plat, onnatuurlyk. Tamelyk veel en
velden, veld. - Van de Lene, het
puff. Slicher. Thee gebouwen, veld,
wanalle, waai gebouwen, wateral van
trappen af.

Tong naar Amhem gevandeld. Straate
weg. Smit. Veel lambkuren op desen weg
Thuis gesageant. - De man waar
ik den dag mede heb doorgedragt heeft
my nog al veel verteld. Hy was reisend
Commiss voor tabakhanden van gedrieste
kalebake te Basel. Hy was lang op een koo-
taor in Haney geweest en heeft my de lene
wyne van de menschen van ryner tong

De Prinsvinkke Thaler Duet hier 78 kleine stin
ners; de postaal (Frederic 2de) 5 Thaler, 27
lot 30 Minners; de Ballandvink gulden 45
Minners.

me overtuigt by Duffelen.

Dans het kleine stadje Leuvenaar, een dorp algeens
over de grenzen naar Elten het eerste Pruisch
reke plaatsje.

De stroom met stroom.

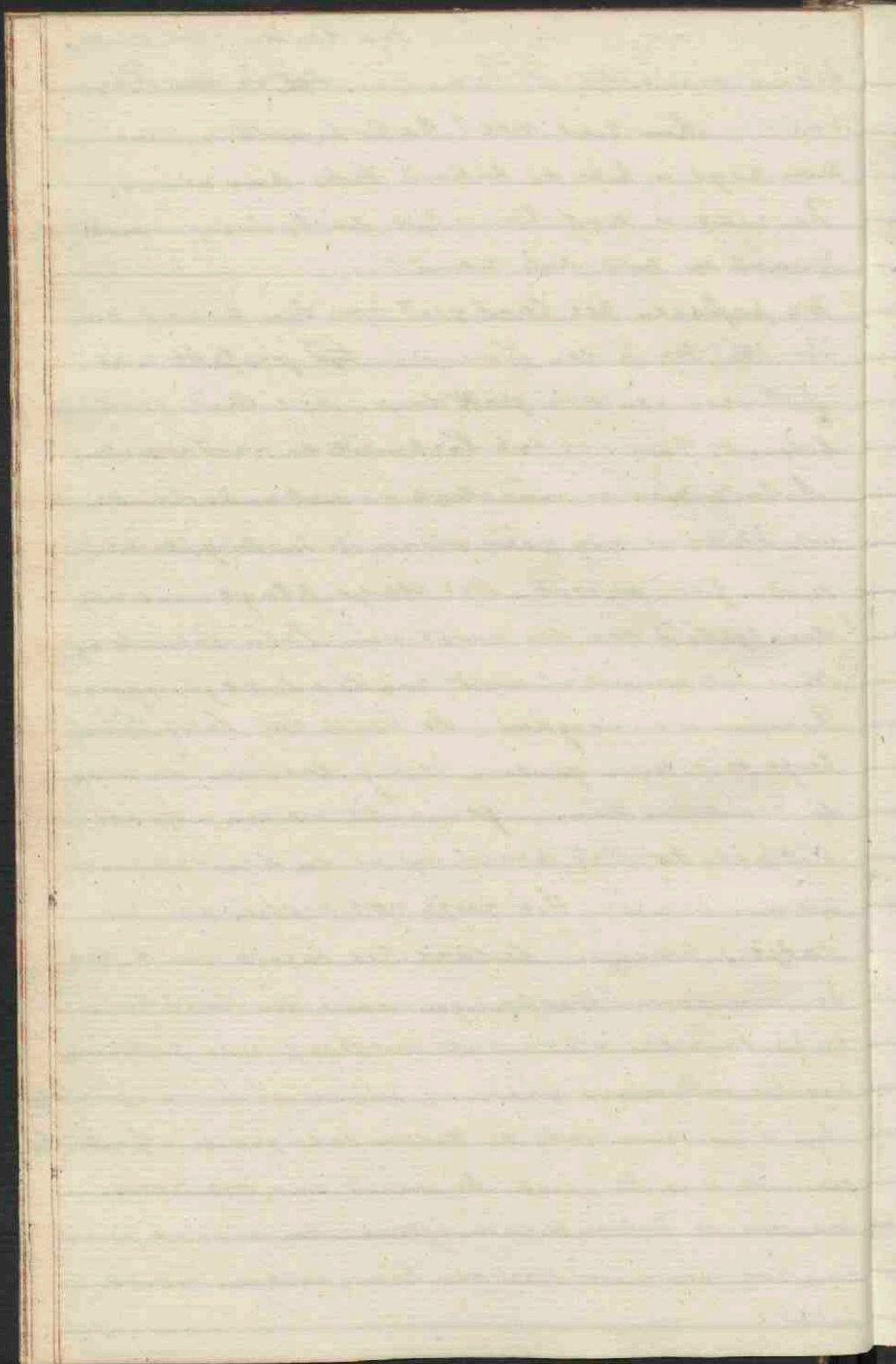
Met den H. Ludovic en een beekwaarts Rijnland
heen Niekant genaamd, onder de hoogte van
Elten gewandeld; de tijd was te kort om de post
te bereiken; maar wat meer der maats waer-
dig was: het was gezigt over den Rhyne, bleef
en omstreken genoten wy zeer goed.

Emmerik knemig en knemig, haermet het
schynbaar gelukkig aan den Rhyne gelegen is.
4000 inwoners, 3 derde kattolek. De Halland,
die emigranten hebben hier en in de omlyggende
plaatsen een kortstondigen blaas te waeg ge-
bragt die het later verrot, althans in Emmerik,
wie des te meer in t oag daet loopen. Een
tabaks fabriek gaat vry wel, anders is er niet
niet nyperteid.

De wagen werd hier niet eenen zonde die,
men af glaren verwisseld; ook verloor ik hier
myn goed gereclmak. Een raamacht boeken.
Kopertje is neder myn eenige reisgenoot. Hy
weet niet veel, maar wat hy weet deelt hy gaar-
ne make, en van deze omstreken kan hy zay van
Zich nog wel het een en ander oppen.

Hiet het dinken Emmerik pafscenden wy het

De hemburgian heette Haaf.

Arnholt heeft 1200 tot 1100 inwoners. Ook hier zijn
veel hollandsche emigranten geweest.

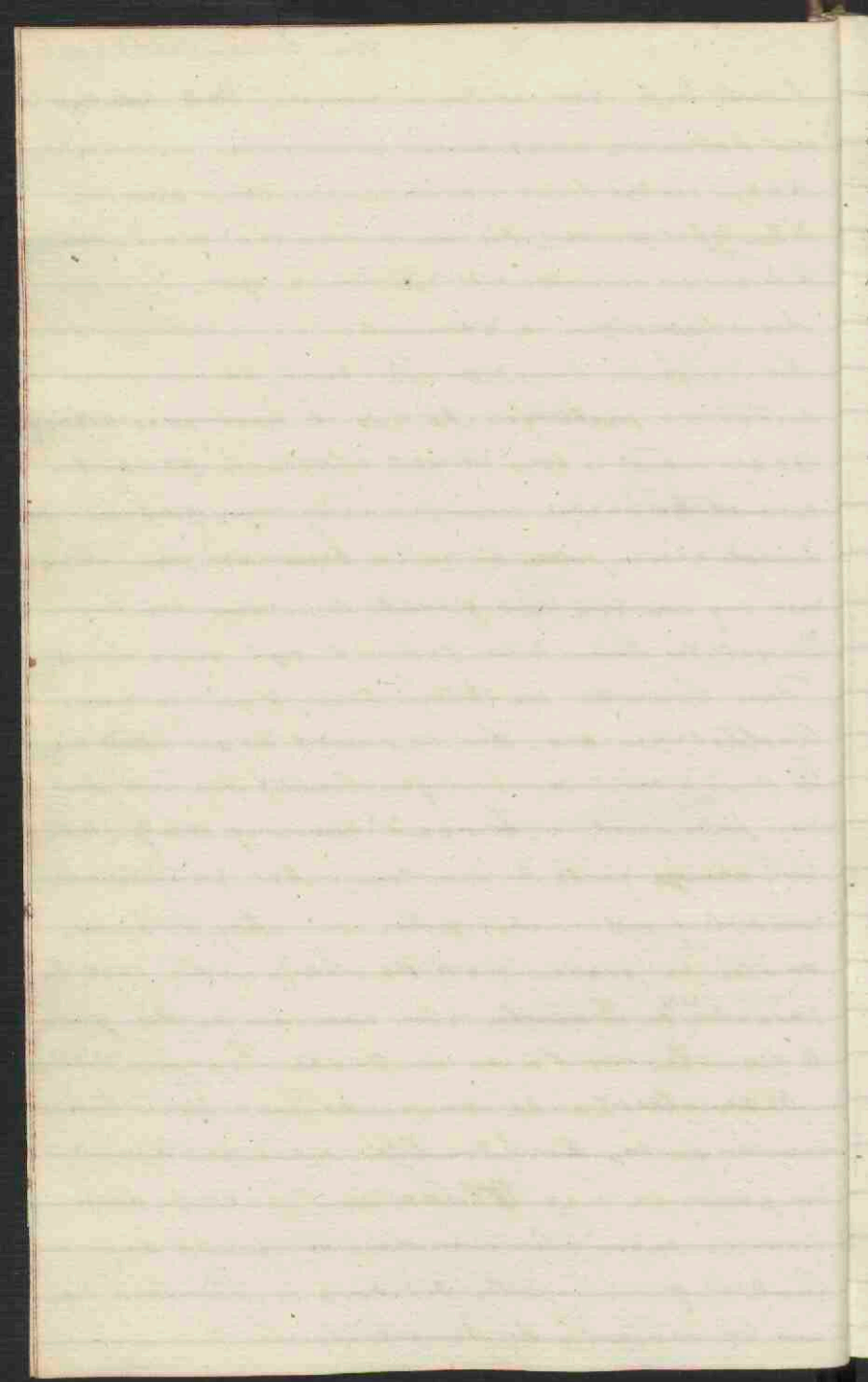
Wij zijn een tyd lang naast en vervolgens over den
Ouden Iffel gereden, die nu maar een klein stroom
is maar zwaart met zijn oeveren op.

Men is hier algemeen roonisch.

Het volgende dorp was Hilbering, dat insluit
kan de ijzer smelterijen die zoo ik hoor zeer bleef.
Het ald'wards in deze streek algemeen gevonden
en met kameelen aangevoerd; men ziet er
kassels groen potten en ander huisraad van. Men
maakt er een zeer net gewort hout van den heu
Bengel die daar een fabriek reyk gevonden is.

Dans Tineerde een klein dorp, zijn wij naar
Bachholt gereden. Aan de poort der stad zag
ik voor's eerst een heiligen beeld; het was dat
van Johanna. Een oud kneu rijk stadj, maar
toch eenige goede huizen zijn. Het raandhuis
van derling ondermetst gebouwd. Het draankes
er hier en praten met de hadam die met de
sprakel, de Franschen zeer raen de en die gale
te menken het baren de. Grote Pruischen stede

Onder allerhande gespraken met den Schouw
meester en ten loekdrucker werd het avond;
wij passeerden nog Thode een tamelyk dorp,
maar er man als was van den goep van
Landsberg. In sielden dit dorp en Barkel zijn
wij het vierde de sta gepasseerd.

Dinsd. 17 juni niet lang en midnachts 7½ uur
te Barkel aangekomen. Het is ook een klein oud stad-
je, en zoo onze Schouwmeester (Caudateur) zegt
maakt het veel slecht volk. Het zijn er voorleden
jaar in het tuftthuis gekomen. De Smit had aan
den pastillon voorgesteld om hem te reggen, als
de geld op den wagon was en de Schouwmeester
er niet op was. De pastillon had dit aangebragt,
en zoo was de Smit en zijn gunstige komplot in
handen van 't geregt gekomen.

Daar heiden en bosch en hoozen velden te zien, het
veld was ik den 6 tenen van kansen en in een
steige moerige heiding ontbeet. Mijn reiziger
was had my te Barkel verlaten.

De eerste heilige dien ik op mynen weg ont-
meet had was Johannes, buiten de poort van
Bochholt, en zag ik er aeral. In Lucifels
top zag 3 ketten, waar dienst godaan wordt,
in het is een van gemen, die groot, welgebouwd
maar moerig was. Altes, is in dit stadje
ont en moerig op een paar moerige groot
huizen na, het is een, nabij de poort, pluzen
den voort van Salen Salen te behooren, toen
de Franschen, de gaederen van deren poort ver-
keund neklauwen, heeft een papierfabrikant die
hem met een schooner Fuis was weinig geld
gebaht en hare bevroond het nog.

Men is in deze streek algemeen bezig met

De Hr. Vinske informeerde zich met veel belangstelling naar Frederiksoord. Hy zeide mij dat van het plan om de Duitse rivieren, door een kanaal te vereenigen, voortaan nog veel niet veel komen zande; dat men thans bezig was, met de Lippe bevaarbaar te maken.

Zes verdeelen der gemeentegronden. Rondom
kreefted heeft men daerom zeer lieve tuinen
en zelfs publike wandelingen aangelegd.

Op veel plaatsen ziet men nog zeer vermaasde
loods melken, die zeker ook wunner zullen
door verbeete te worden.

Pompwikkal, zwart brood, in Fustaleen
doort van Jeneren

Men is bezig een straatweg van Coesfeld
naar Kunster te maken, maar er is nog
maar een klein eind van veerdig lufften.

Darop en Madde, twee kleine boeren, in het
laatste, was een very goede nette herberg.

In Darop een geacht lufften der Sildani.
meester en eens vromen die tegen de niet of
de partey boeren onbedragt.

Dooz vlak land meest lufften gebouwen
en slechte merke tot Kunster, nu een don-
gelyke slechte weg.

In den koning van Engeland, by Charbe,
C' tamelyk. - Gewandeld door den
kloppgarden, die zeer mooi is, den St. Pie-
tikens Kerk aangeproken, de malle
aangevandeld, in een kerk gewand, waar
er notas met een blaas en lufften den kerk
van het Christusbrede lufften, nog met den
de stad gezongen. Er is niet in lufften, de malle
meest van gedakke steinen, met mengsters

Door kunstes loopt de kas, die in de Ems plakt,
maar de niet bezaaiten is.

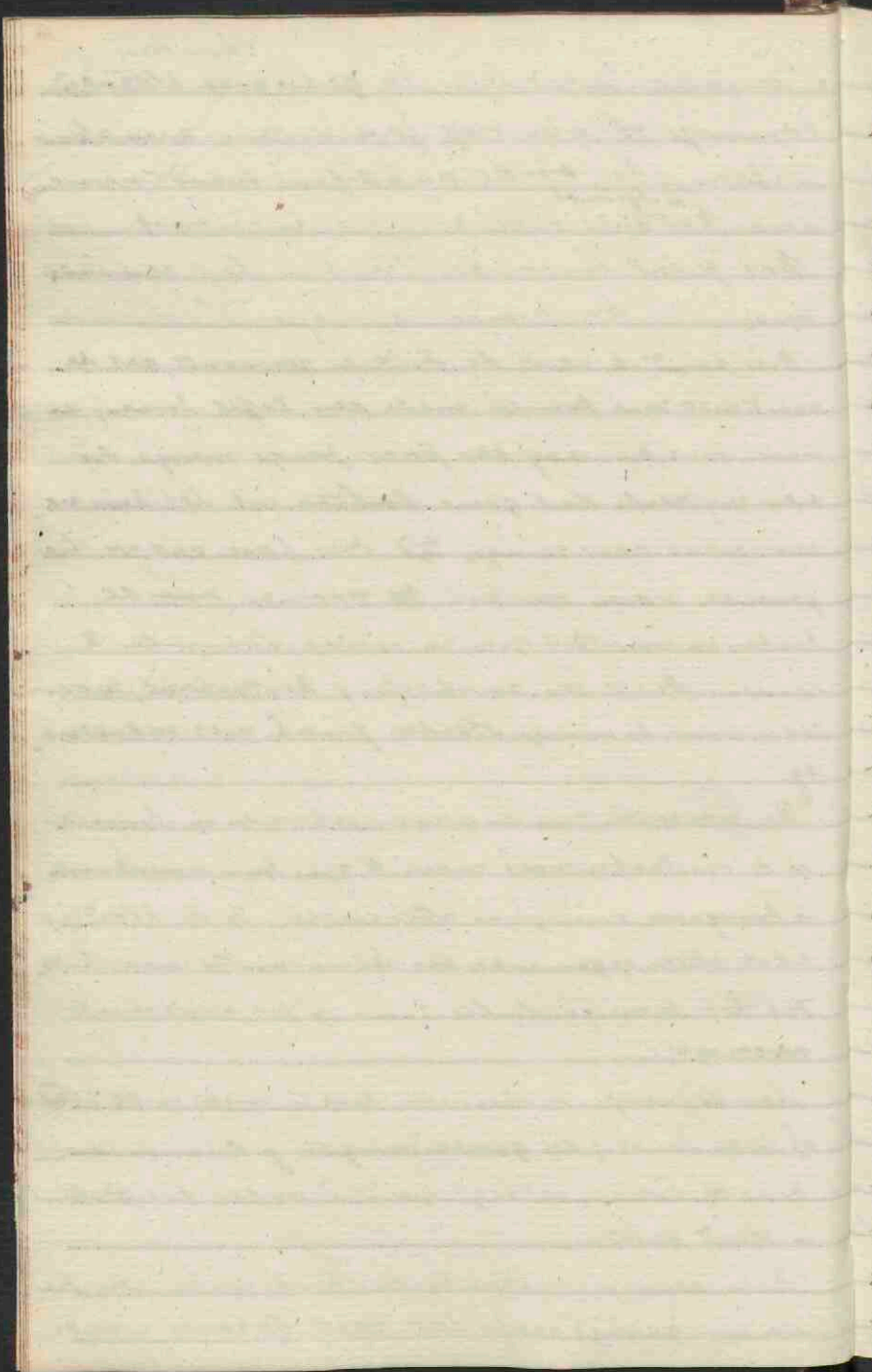
in een vierkant van witte gekonnte stenen.
 Sommige straten met geanderyen even als
 in Bern. Het oude raadhuis werd vernieuwd
 een ^{Rechtsdijst.} ketk, is veel een jaar ingebouwd.
 Het getal inwoners staat in het clubboek
 op 1000 - om 9 eeren gerekend.

Hier wordt ik reeds de Duitse gewoonte, dat de
 waard met zyne familie mede aan tafel komen, en
 manen bidden, naag een paar jonge menige, die
 men my zeide, dat geene bochten uit het huns wa-
 ren, maar voor eenigen tyd door haren ouders hier
 gebrachten waren om zich te vormen voor de
 kerken en voor het geen zy reeds behaarden te
 kennen. Dit is een zondepliny Kortschool, maar
 het is voor sommige stonden gewis niet onsoelma-
 tig.

De menachen zijn my voorgekomen in Kunster
 en de omstreken niet meer te zijn: hun voorkomen
 is doorgaans armelyc en afgemerkt. In de kleding
 heb ik alleen opgemerkt een klein mutje met linten,
 dat het saangerlochte naar op het achterhoofd
 verceenigt.

Men begraaft te Kunster niet meer in de stad
 of in de kerken; de goede invogting daarvoor
 done de Franschen ingeraerd, is onder dit bestuur
 in stand gebleven.

Er is eene protestantische kerk in Kunster, die
 men my gezegd heeft dat veel bezaat worde

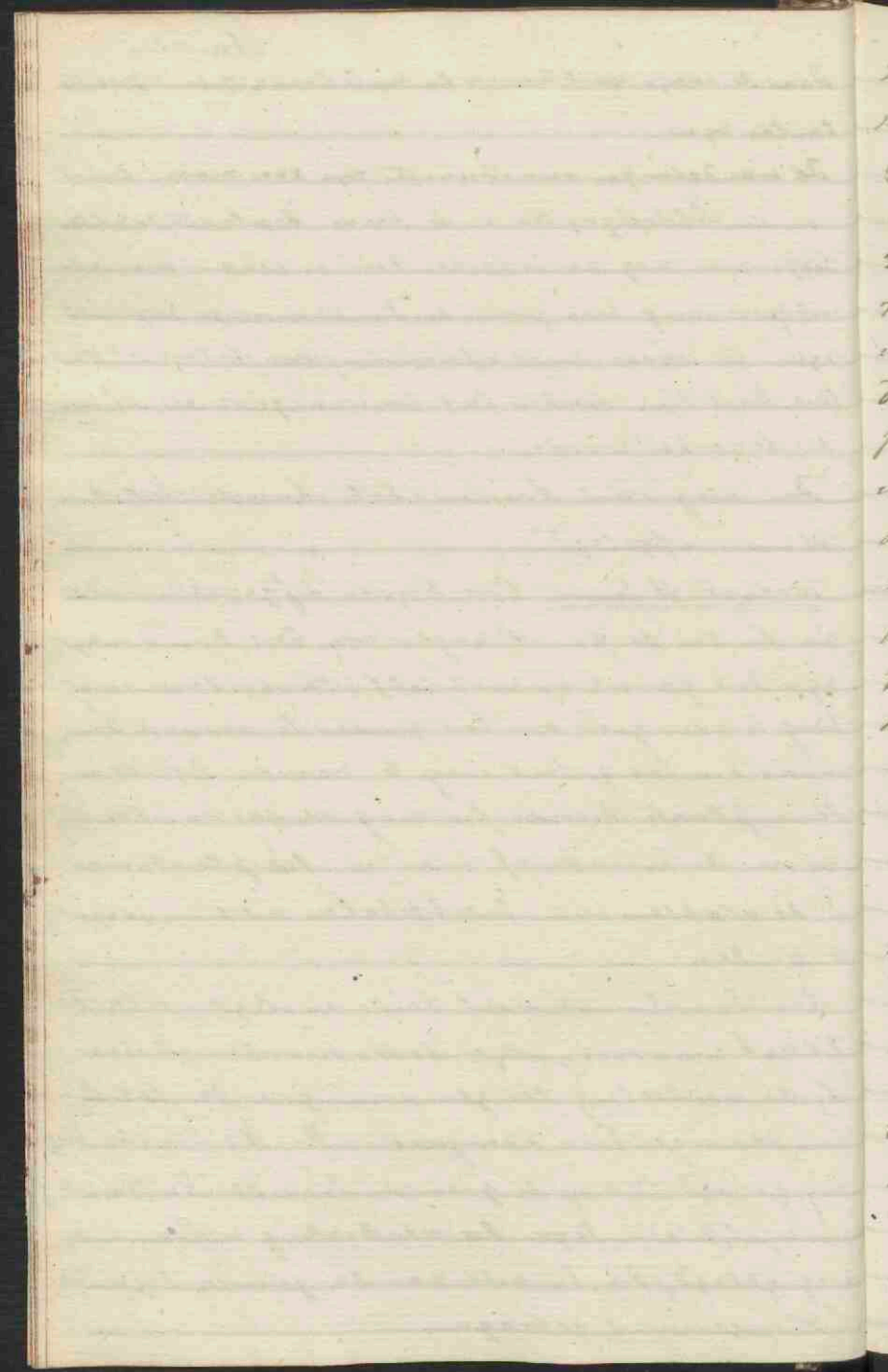
Daar de woage ambtenaren en militairen meest prouten, kanten zyn.

De wandelingen van kunstten zyn zeer mooi; de hof van de Schloofgarden en de fraai beplante wallen heeft men nog overblijfselen. Tuinen waar men een uitzienspunt heeft en die sommigen zeer lief zyn. De mode en de afwijkeling van beteren of slechtere kastelen maken dat sommigen meer afzien der beroemde werken.

Den weg van Aankant tot kunstten hebben 36 uren afgelegd.

Waarst. 18 Junii. Om 6 uren afgegaan. Niet ver buiten de poort zagen wy het koninkrijk zyn dat gaank op zich zelf staat; deze inrichting is zeer goed om het gevaar te verminderen, maar om het geheel weg te nemen konde men deze plaats kiezen die nog verder van den weg en van de huizen af was, en die plaats was in de vlakten van Westphalen niet moeyel te vinden.

Men duerkomst met heide en sloeg uitland, dit zal waarschijnlijk beter worden, als het by de verdeeling der gemeene gronden tot byzonder eigendom overgaat. De H. Vincke heeft my gezegd dat op de grenzen door de Hollanders moeyelijken tegen die verdeeling was. in den weg gezegd, die by niet zonder groote tegenstand had opgeruimd gekregen.

Kort buiten Münster papeerden wy de Werlt, een
 tamelyc maar inculiesende, hope rivier, die in de
 Ems valt.

Steed door heide of schraal bouwland en Wende
 zy wy gekomen te Telgte en vervolgens te Wau-
 rendorf, beide steden aan de Ems. In Telgte
 is een chara heide dat door bedraveren van
 de volk wonderen beracht wordt. Pous vier
 jaren reide my het meize in de herberg dat
 chara sedert lang geene wonderen gedaanheit;
 de priesterschypen dit ook opgemerkt te hebben,
 en mi zegde my de Schoumeester dat hy voor
 drie jaren weder een lamme vrouwe gecon-
 ceft en doer door meene. Talslaet de hant-
 keeft.

Warendorf is een tamelyc groote stad (meer
 dan 5000 inwoners) men maakt hier even
 als te Brielfeld en nog in vele andere plaatsen,
 veel lynwaden, die naar Holland en elders,
 verzonden worden; de manelykheden des ont-
 en ingaande reften, en de mededinging van alle
 zyden doet de fabrieken hier kwygen.

Heer tuch wordt men gedruke boude belas-
 tingen, die men zegde dat zeer hoog zyn. De Con-
 sumptions Steuer vooral maect zeer zwaren
 zyn; daar toe behoort het gezlag en gemaal
 dat in steden baren de 5000 ziele ^{detaal} wordt ver-
 zangen door, maar op het platta land

[Faint, illegible handwriting on a lined page]

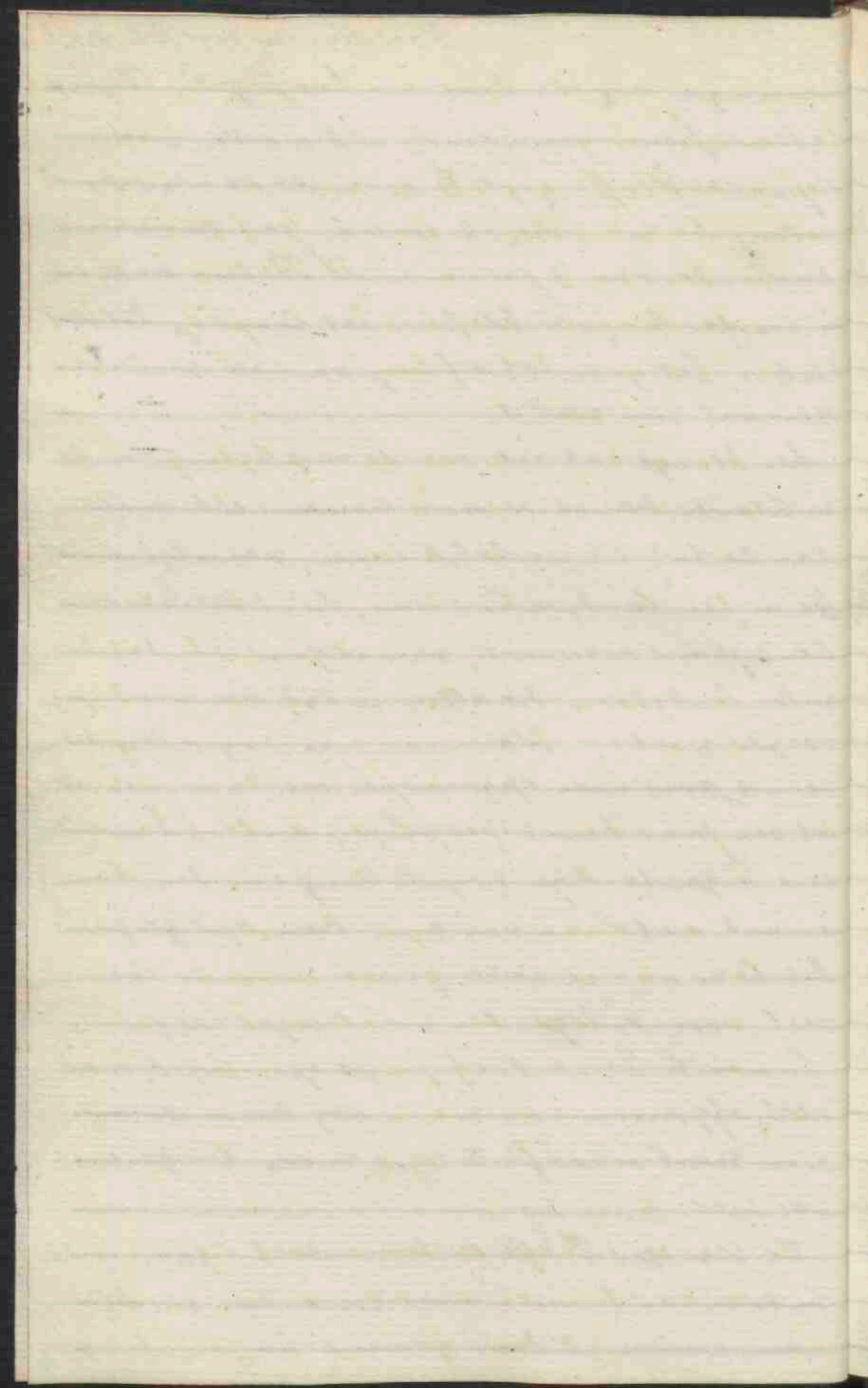
ru
Ca
S
h
in
Th
g
n
h
5
e
n
n
h
e
h
n
n
n

verrangten worden door een hoofgeld, *Klassifikation*, *Spener* genaamt; elk wordt in eene bepaalde klasse gesteld en moet daarnaas betalen. De man, die, ik sprak, gaf was een huiskunde van 3 personen 18 Thalers, en hy was in een der laagste klassen; het loopt op tot 144 Thalers, het geen het afkuypen van het geruzel, *germaal* zeer veel is.

Men klaagt ook zeer over de verplichting om den militairten dienst waart te nemen: elk moet van 20 tot 23 werkdagen dienen, vervolgens tot 50 in den landwehr staan, die 1 tot 3 maanden, den 2 jaars evenveert, vervolgens is hy tot 60 in den landstroom, die alleen in tijd van nood opgeroepen wordt. Wanneer men vrijwillig dienst neemt was men opgeroepen worden, is men seld, tot een jaar dienst verplicht; anders kan alleen eene eigenhandige voystelling van den koning iemand ontslaan van zyne dienstplichtigheid. Dit bermaar is zeker groot, maar er laat men niet voor en tegen den maatregel zeggen.

In was te Warendorf juist open tafel, maar veel affineeren aan wasen, zy kwamen myn voor zeer behaaf te zyn, maar het gesprek was niet levendig.

De vreesde; Te lye en Warendorf liggen in het midden van tinnen met grachten en blauw, men, omringd door groene hagen, dit geeft

eene verslakte afwipeling in het andere schuul-
land. Poelen, en klein doorp.

Wij passeerden klachtholts en vervolgenz Heil-
selbrück, beide kloosters, van eenige huizen
en gebouwen omringt. Sedert lang zijn
zij daar geene geestelijken meer deraten.
De rivier van Rheda is er berijdt van een steen
en een parkeerpp. Het is op dese plaats het
gemene grondgebied van deren vorst, die
zijne regering verloor, maar zijne gae
dese behouden heeft; hy is gemediaticeerd,
en stelt nu alleen nog eenige ambtenaars
aan, waaronder sedert verleden jaar,
zo men mij zegt, de regters ook weder
behooren. De kerken van de evengemene de
kloosters zijn thans Pfarckirche.

Rheda, meer eene kleine stad, nog geschoof
plaats van een onbeduidend vorstendom. Men
ziet er eenige sporen van welvaart, nieme
huizen, ook min of meer elegante in goetij,
en andere menbels. Hier ook zijn veel
huismeezen, men zag het linnen op de
bleeken uitgestrekt; maar toch, zoo ik hoor
neemt dese tak van nijverheid ook hieraf
ho is nog een vorstelyk slot maar dat
meer meer bewaand wordt door den vorst,
dien men het gebied ontwaant heeft.
Hy waant te lumburg aan de Lecha.

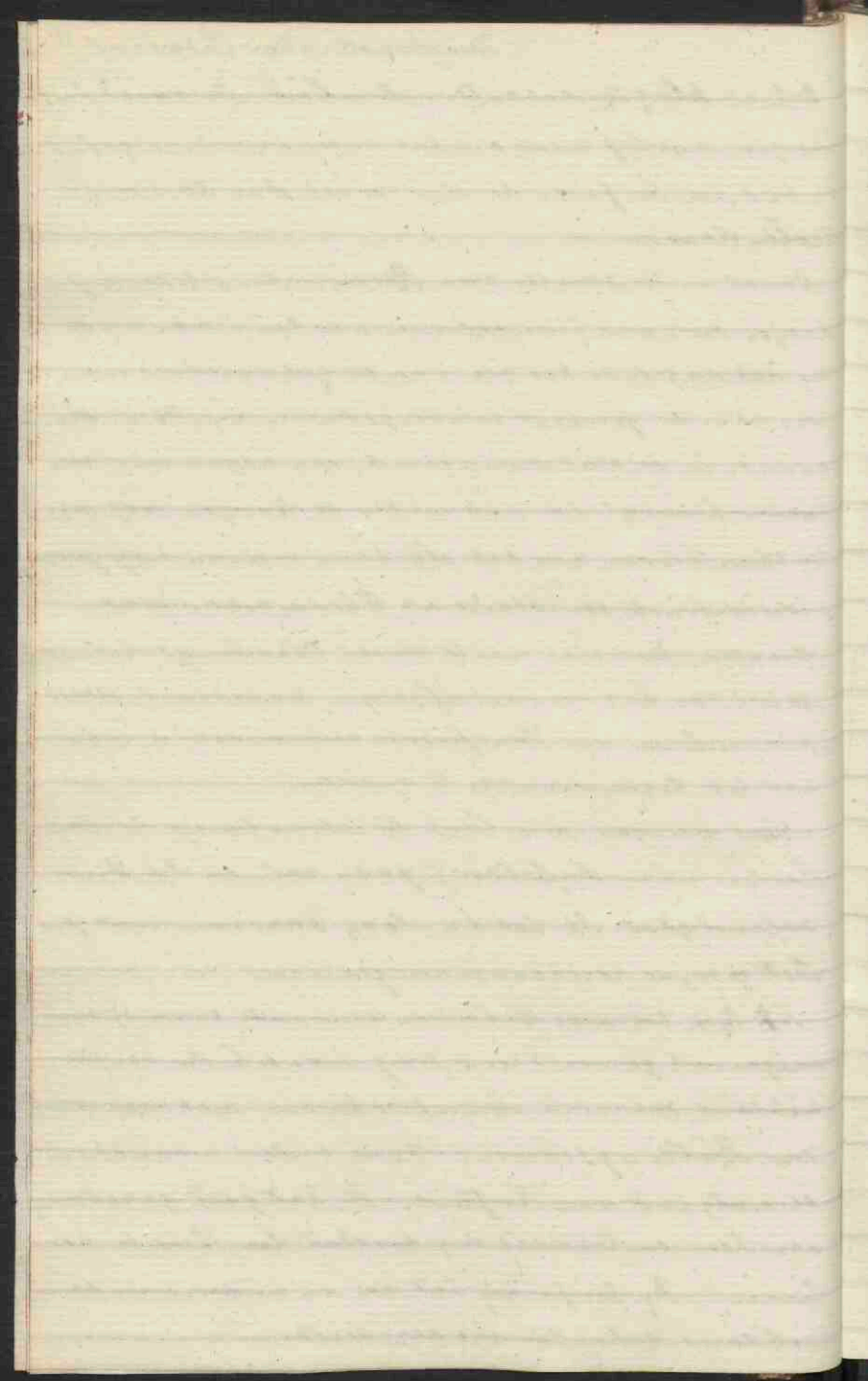
Ook al klagten en ontevredenheid. De vorst had
hij geen nabijf meer, omdat men hem zijn gebied
'ontnomen heeft, en de Staat mist dus de voor-
deelen daarvan.

Orwal in de strallen van Rheda ontmoetde mij
kaiser. Hij naar hien getreden werd, en zeide
my dat dazelyks het ree van de gesamenlyke inwe-
ners naar de gemeene inwilde godneer. Wardt e. des
aunders in de stat ten ykornit, een algemeene vice
kaiser bevoegt hier ook meten de hoerzen zelf waer
zy thins hoeren, waer dat elk haer eizenen niet gaat.

Wiederbinck een Stadje als Rheda, maar was
groeter. Hier waer ment te roeren Opraabrygt, hoewel
gheel van dat kindem affgeligen, naderhand West-
phaalsch en met Bremen: allermint is men
niet het tegenwoordige te ruelen.

Hier mer van hier loop de straatweg, die van
Berlyne naar Dusseldorff gaan zal, en die byna
volentdyt is. Ik heb de loop daarvan niet tot
loot op myne reyskaart aangemerken.

Tot hier toe was (behalven een ander vrouwe) myn
reisgenoot geweest een jong mensch die van de
militaire school te Kunster kwam, met name
van Bültzinghloren; zyne ouders woonden in
de nabijheid van Erfurt. Ik had goed gezelschap
aan hem en heb seer myn dus leed hem hier te ver-
lieren. Hy heeft my het een en ander over de
militaire schoolen mede gedeeld.

In Munster zijn de kweekelingen niet gecombineerd
in de meeste andere scholen te hoalen wel. De luit-
enant van onderwys dien ik g meende; de drie
overige maanden gaen zij by een regiment, die
een: eerst als gemeen soldaat, vervolgens als
gefreiter (eerste trap lansen soldaat) onderoffi-
cier, Fänrig en dan worden ze luitenant; voor
elke opklimming moeten ze een examen doen.
Hy was nu Fänrig en hoopte binnen kort een
examen te kunnen doen, om luitenant te worden.

Wat mij in het wachte en kwam tweetyke
len zeer behaagt, zijn de boomen, die men rondom
elk hoesse huis en om de dorpen in het algemeen
zie. Veelal zijn dit jonge eiken, die onder zijn
dan de kuren zelven, en die dus bezorgen dat
die plaats in het midden der waastyn van and-
remond is geweest. Hierendaar ziet men
gerisck afgelegen zeer lange groote huizen
en men zegt dat daarin de rijkste landlieden
te midden van hun eigen bosjes en korenlanden
wonen. Men noemt hen Schulden, en zij zijn
men als het ware een afzonderlyken, en daar
hinnen zekere zeer onafhankelyke stand; en
van hen had onlangs zyne tussch dochters, elk meer
200,000 Thalers uitgeschreeft, en hier aan zijn
zoen zijn huizen vaderlyk landgoed. De rijkste
in deze streek, zegt men heet Komald; hy was
in Munster op de audientie der koning geweest.

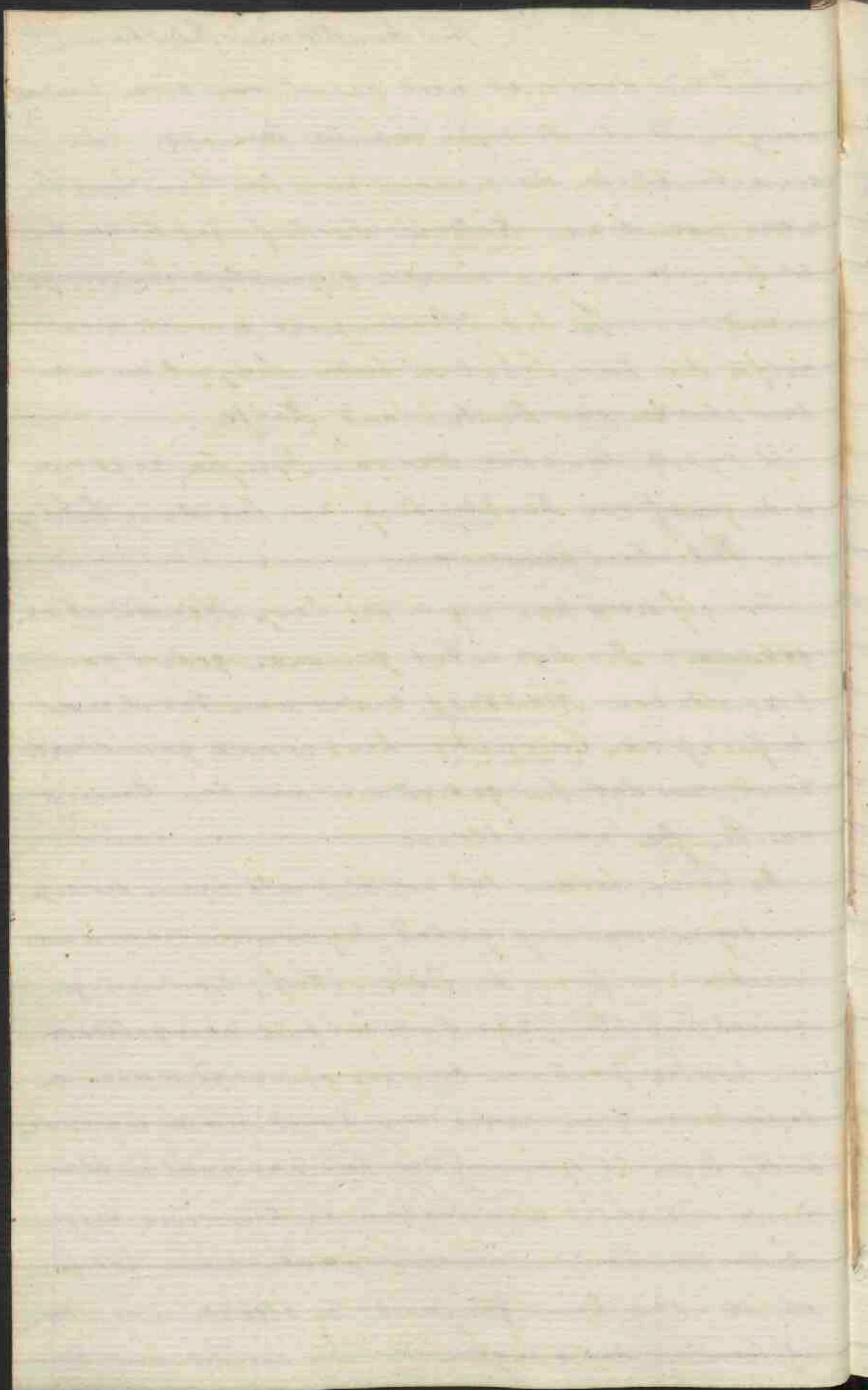
[Faint, illegible handwriting on lined paper]

en het zins daar met veel geraal van eigen, waarden
aangemeld als de vyfte Schult Komold. De
erme landlieden die waars mee den kon konse de
ritten noemt men Kotters, die tusschen deze en
de Schulten in zyn, worden eigentlyk Bauer ge
noemd. In het Opper-Ryngsche noemt men de
velpte die hier Schulten heten Majest en in an
dere streken van Duitschland Kalfen.

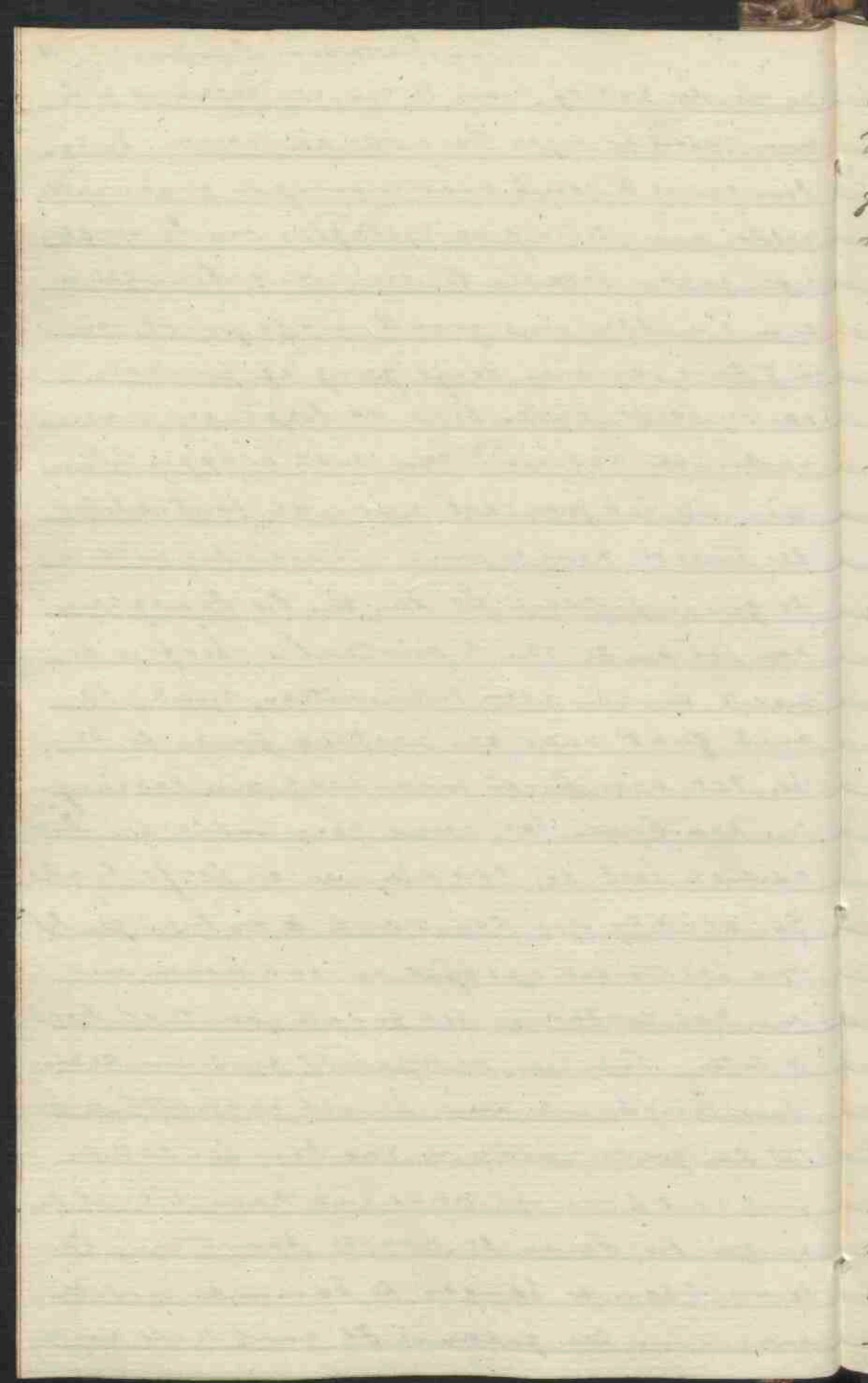
De vyfte landbezitter van Pruisen, zegt men,
is de graaf van Turstenberg, zyn broeder is biskop
van Paderborn geweest.

Om elf uren zyn my in het dorp Geunkirch an
gekomen. Dit ligt in het gemere gebied van
t vorstendom Rietberg, waar van vorst was
de graaf van Carnitz. Deze is ook gemiddiate
zeed, van dat het gebied nu aan den koning
van Pruisen vernallen is.

De huizen hebben het nogtwe meest byzonder eigen
verlyg in zyn oeg getad, by waven kee ande
welden van foor en bouwstof; zammige
geheel van steen, zoo dat zelfs de nengeter nie,
van houten posten en bakken aangeze waven en
de linker in geen naam van hout wate maar van
houten tegen de opening die het nengeter in den
muur maakt aanslaegen, en den niet mel
shuten vanden - andere waven was het groo
ste deel van hout gemaakt en slechts mee steen
af leen en kalk ingeruld. Het dunkt my dat

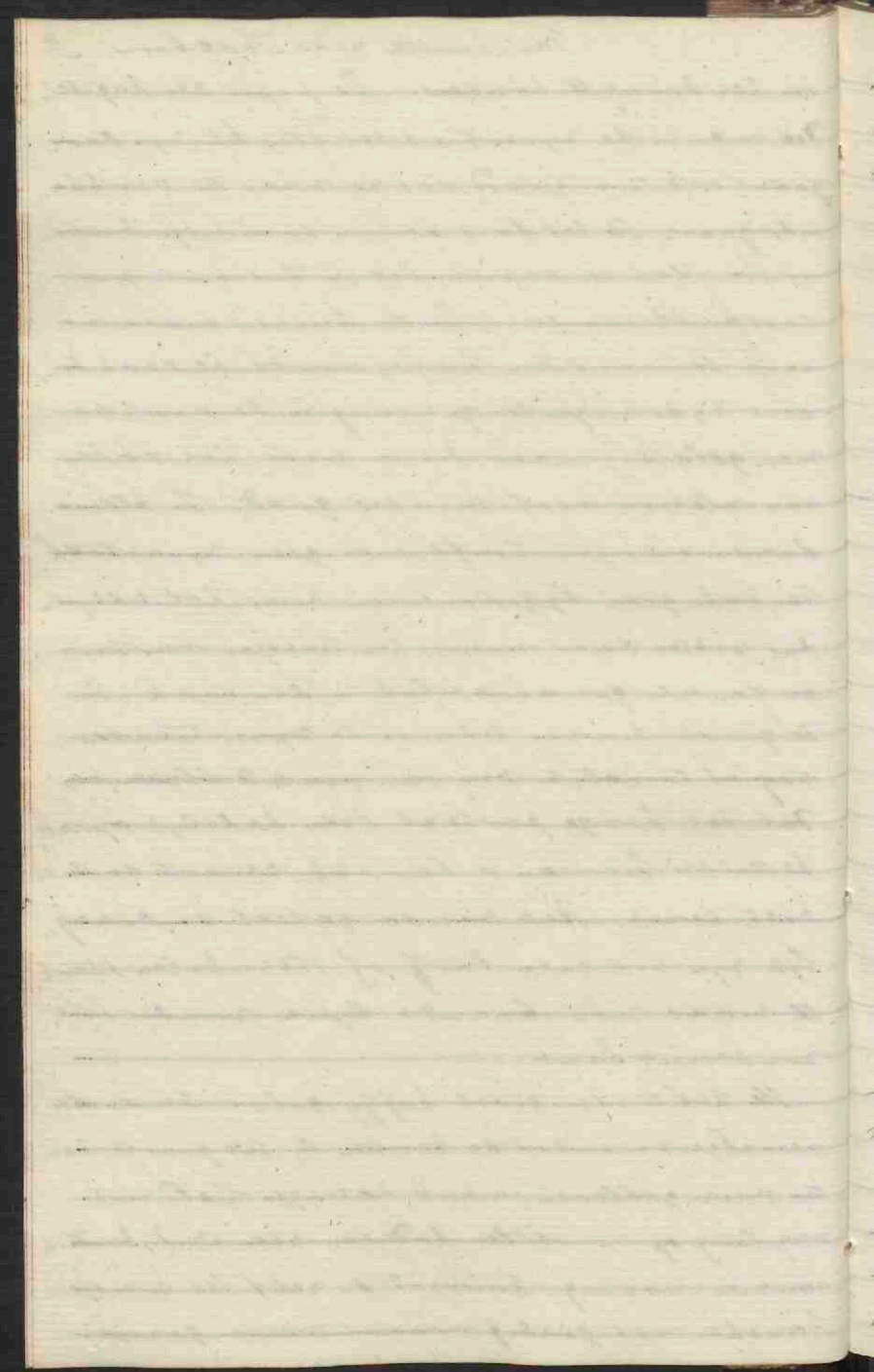

Zij raadsel niet of men te zyn, een meerdere gelyk-
 vormigheid en eigen karakter aannemen. Zy zyn
 doorgaans te gelyk voor woning en graanvaldey,
 zelden voor stalling aangelegd; - om de wagen-
 met graan beladen te kunnen ontfrangen
 is in t midden eene goote, hooge poort, en
 in t hant een even hooge gang of portaal, waar
 aan de beide zyden twee verdiepingen met
 vertrekken gebouwd zyn, met trappen. Alint
 men uit het portaal naar de vertrekken
 der tweede verdieping; - boven die alleen
 de graanvaldey. De keuken die doorgaans
 aan het einde van t portaal is, heeft in de
 meeste huizen geen schoorsteen, maar de
 rook gaat naar een vertrek boven de keu-
 ken dat even breed maar wat minder lang is,
 zoo dat boven het vuur geen rook is. Dit
 vertrek heet de rookkamer en heeft tralie-
 van achteren aan den rook te ontfrangen. De
 van het vuur opstijgt en van voren om
 om den rook in het grootste portaal daar
 te laten. Van hier respandert zich nu de rook
 door de ganseke hant, alint gedeeltelyk op
 tot den graanvaldey en zoo door het dak en
 gaat naar t volgende naar int twee kleine op-
 ringen die boven de wanden voort zyn. Op
 de rookkamer hangen de laminten woort-
 en; naar het graan is de rook zeer nuttig

Men knuister naar Paalboru. 9
om het droogte houden. De pyper en kagabel,
die men in de zynertrekken stookt zy daar
geens ook zoo geleid dat ze naar de raakha-
mtz gaan. Ik heb toch ook in sommige huise-
gezien dat ze eenzijdig in het nauw por-
taal inthraanen. In de huise, waar me-
cene schoorsteen heeft, maakt de raak boru
eene bybelingzake opening in de raakha-
mtz gelaten, maar die is naar het roken
van vleesch veel minder goed. In kleine
baerewoningen heeft men geen zynertrek-
ken, ook geen bygebouwen naar het vee, v.
dus zitten daar menschen keizer vankens
en gansen gezamenlyk in den raak. In
de grote huise slypen de zynertrekken
nog al tamelyk vry van raak te blyven, om
dat het hooge portaal dien dadelijk opvat,
de zynertrekken is dan ook zwart en me-
rest leest. Het vande geheel andraag-
lyk zy zoo men turf of steenkolen stookt
te maar men brandt byna zonder in-
sandering hout.

Ik heb te Henkisch koffy gebranka. en de
nervalgens meest in de kenken by het grote kon-
ten vinn geblenen, want de wagen hield vry
vry lang op. Alles had een zeer oud Duitsch
aantien: woning, huissraad en zelf het meiste
Hänchen met goedig vroom waarm gezigt.

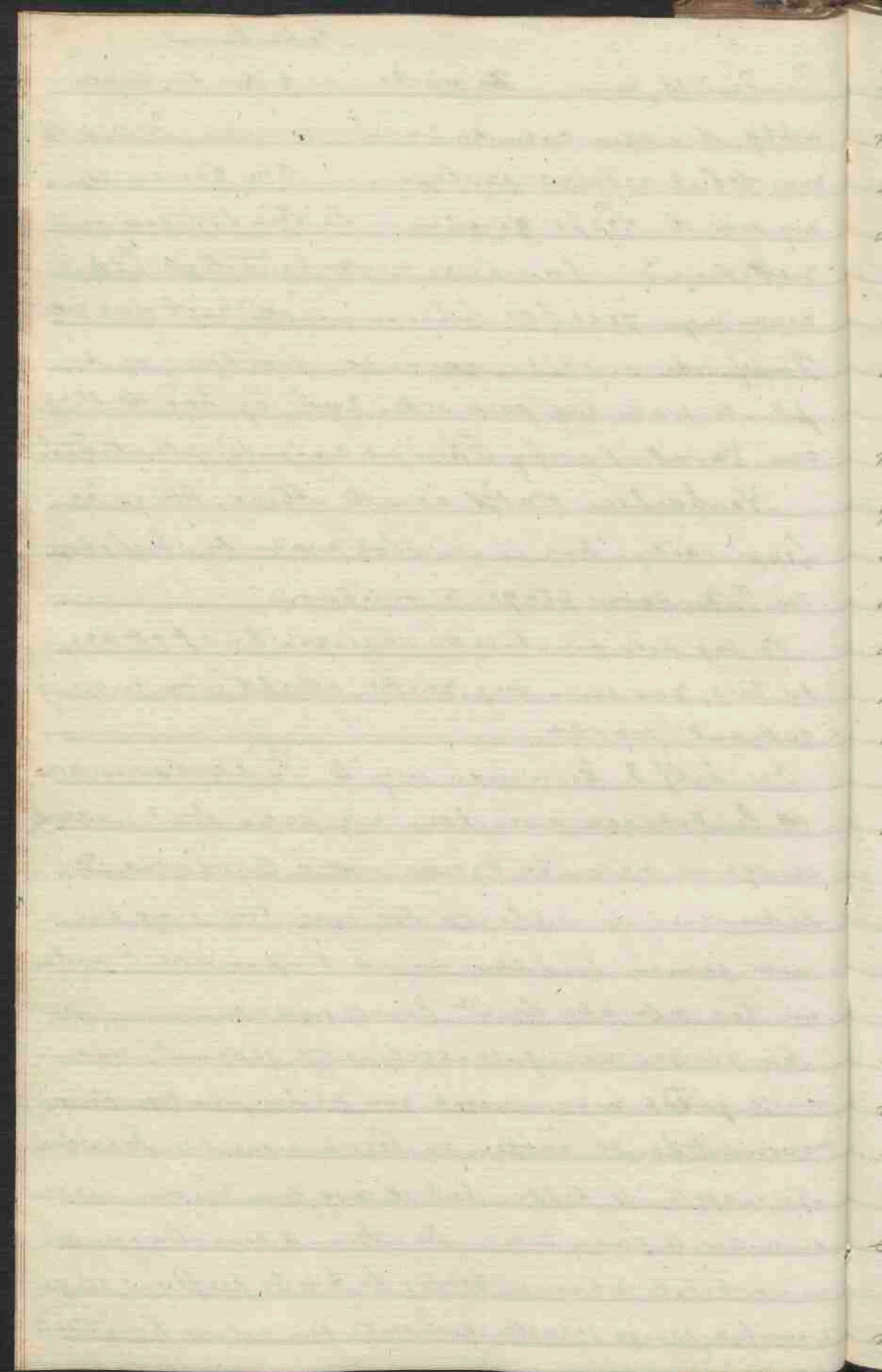

Donderdag 19 juni. De nacht was zwaar en regenachtig, de wegen open en zonder ruisen; desmittens heb ik redelijke geslapen. Om 6 uur zijn wij over de Lippe gereden. De landstreek is welliswaer. Aan onze rechterhand ligt Elke waar mijn gids (de beheermeester) zegt dat een Romeinse ontkenen gevonden worden; op de plaats waar wij over reden. Lathie by, had de slag van Varus (die by Pharus naemde) plaats gehad. Nieuwland een stadje aan de Rijn, die in de Lippe valt, hier is een slot waar de Bisschop van Paderborn plaats te verkiezen.

Ik zag hier omstreeks eenigen turf steken, die toch, zoo men mij zande, slechts in een weinig gebruikt wordt.

Om half 8 kwamen wij te Paderborn aan de landstreek meer toen wij deze stad naderde, eenigzins verandert, aan onze linkerhand. Redderlijk kennele op die wij tot nog toe niet gezien hadden, en die berispede dus dat wij het vlakke land door waren.

Schitterende muring, onregelmatig gebouwd, met eenige goede, maar meest zeer oude, puntige, bovenveroorstehende huizen, en deze inwoners is Paderborn. Na ontsteten te hebben had ik nog een tijd om te zien en anders te gaan zien. De Dom is eenen bevaemde en werkelijke schoone kerk; de koster heeft ons, algevoonlyk, eenige schatten getoond: een zilveren kroonstede

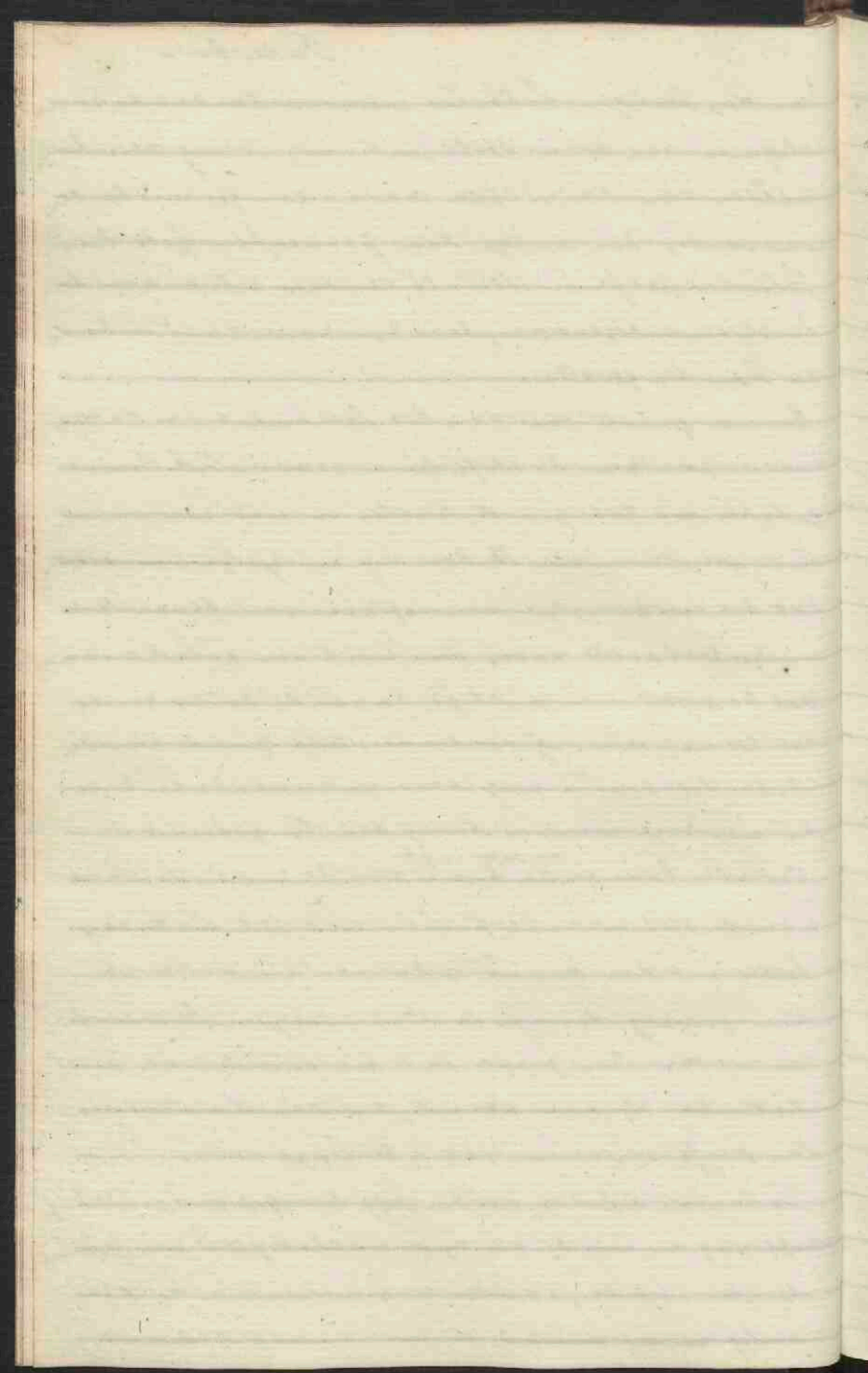
van den heiligen Liberius waaron tanden en andere
reliquien van dierw' heilige patroon, nog verscheide
beelden van denzelfden aart, eenige misbederen
waaronder koningze door prinsesfen getoekend.
Blincher heeft in 1806 15 Centner zilver aan kers
beelden medegenomen, dese zijn naaschaan in hande
der Francken gevallen.

En was groute mis voor het Sacrament van t'altare,
van en nae laren de stiftkeane gesamenlyk konne
getyde mit een groute Saek. en met een onwel
luidende stemmen. Ik kon my maeyelyc voorstellen
dat dit wechtunglyc jaam afleren van bepaalde en
immer herhaalde zaken een merk van godsdrank was.
Het kapittel is vernietigt, maas de koster van de
dat het wel spoedig inder kerstule zande warden.

Onder het koor is nog een oudwaer, drike kapel,
die men zegt dat door kanel den G. gebouwd is.
Onderden boom is de ^{ontspringt} bron van de rivier de Pader
waer de stad naar heef. Men ziet het water een
keller mit den grond opkomen en ander een
klein gravel broec in de stad slaagen. De overslae
van water is zoo groot dat het kadelijk een suel
vlietende stroom vormt, en een aantal mo
len. Droyft alronom het in de Lippe valt.

De laatste bischop, die van 1789 tot 1802 gezegend heef,
heeft nog en warden en tyel weldadighid zeer geveend.

Ik ben ook de Jesuitenkerk meren zien, zy is een
vanlyc maar wellyc en met smaak gebouwd.

Er hangen by den altaar een paar schelderyen, die
 my alleen om het ondervoorrecht opmerkelijck waer-
 kwanen. Glorialis orientis apostolorum pontificum
metaphysici Paderborni. — Ignatio Loyolae patri
 orbis metaphysici Paderbornensis. Ik had niet
 vermoed dat Loyola de metaphysica heb-
 steld had, en ik denk het ook niet met

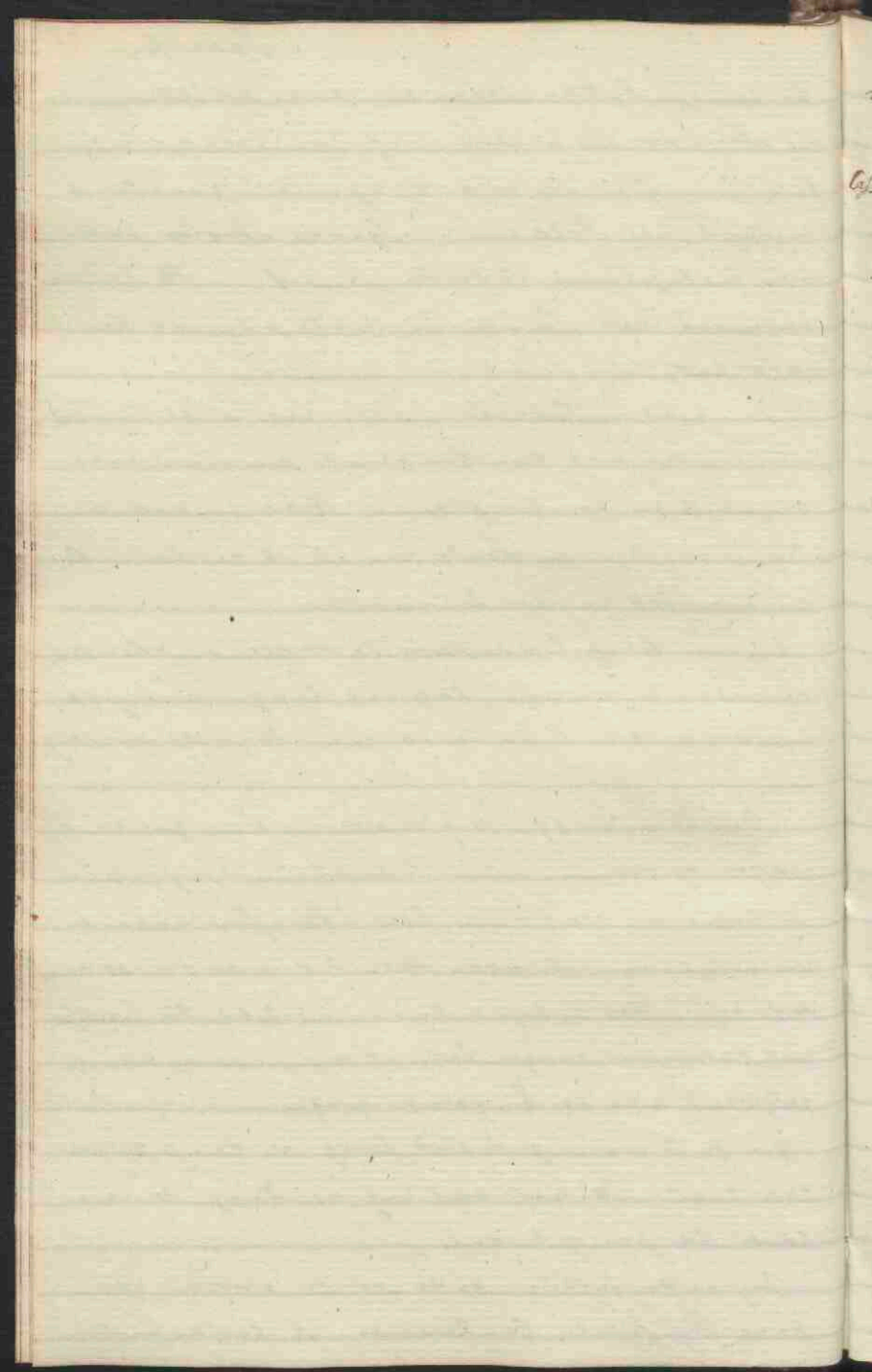
hem niet in Paderborn vele verrante kuns-
 waeronder niet kon ten gerel. versierd met
 tynwerk en opschriften. Hier en ook te
 Henkens byn er vele zoo als ik ze later be-
 kwanen heb, zonder behoorsteen.

Men was bezig hier en daar de stoaalen en plaatse
 op nieuw te planeyen, dat ook hoogs nodig was,
 want men kon byna niet gaan door de smoo-
 ghheid.

Om 10 uren sijn my met een zeer goeden
 wagen op riemen van Paderborn weggegaan.
 De weg is nu wat men hier Choumpes naemt,
 namelijk van stukke steen die met aard over-
 dekt sijn. Het schijnt dat men hier tamelyk
 wel daarvoor zorgt haemel minner op eenige
 gelykheid met de Engelseke wegen.

Het land is nu goerend hoog en laag, maar
 zeer kaal. Ik zal veel rog, aardappelen en
 haver die pas opkwanen.

Wij ontmoeteden op de eerste station een
 paar Pruisische Gendarmes, ik had er anders

nog meer gezien.

De wagen waas my mede reden behaarde tot Cöln.
 Cöln. Zoo my de Schammacher regt, is daar en
 in gansch Duitsland, behalven Pruisen, de worst
 van Turen und Tals, mede opgespoort meeter. Hy
 serucht alle wat er toe behoort, en heeft er ook
 de naar deelen van; maar keert daarvoor aan
 den Keroorst 40,000 Thaler uit. Indien hy overal
 zulke goede wagens als hier laat ryden, kan
 men zich niet beklagen; de prijs is ook niet
 hoog: van Paderborn tot Cöln, 8 meilen, de
 waardt is 3 Thaler; — alleen, dankt my dat an
 derweg niet zoo veel en zoo lang moest wand
 stel gehanden.

Het geschiedt nu, ho maer niet zeer belang
 ryk, hoewel niet slecht.

Hy hebben tamelyk goed gezeten te Lichtenau,
 een stadje, zoo als de vorige.

De landstreek verandert niet vanmerkelyk van
 me komt by het generen klawte Kerckhaute;
 dit ligt in een mooye vallei met veel gebou
 te en met een vruchtbaar wel bebouwd land
 rando; here staect in merkelyk allerloft.

Het klooster is een groot gebouwen met een oeg
 tel nevengebouwen. De berruigen maect een
 beduidend syn gemest; thans is het een
 koninglyk domein, dat neerpacht woort. Ten
 partten by er reedt arm op geworden.

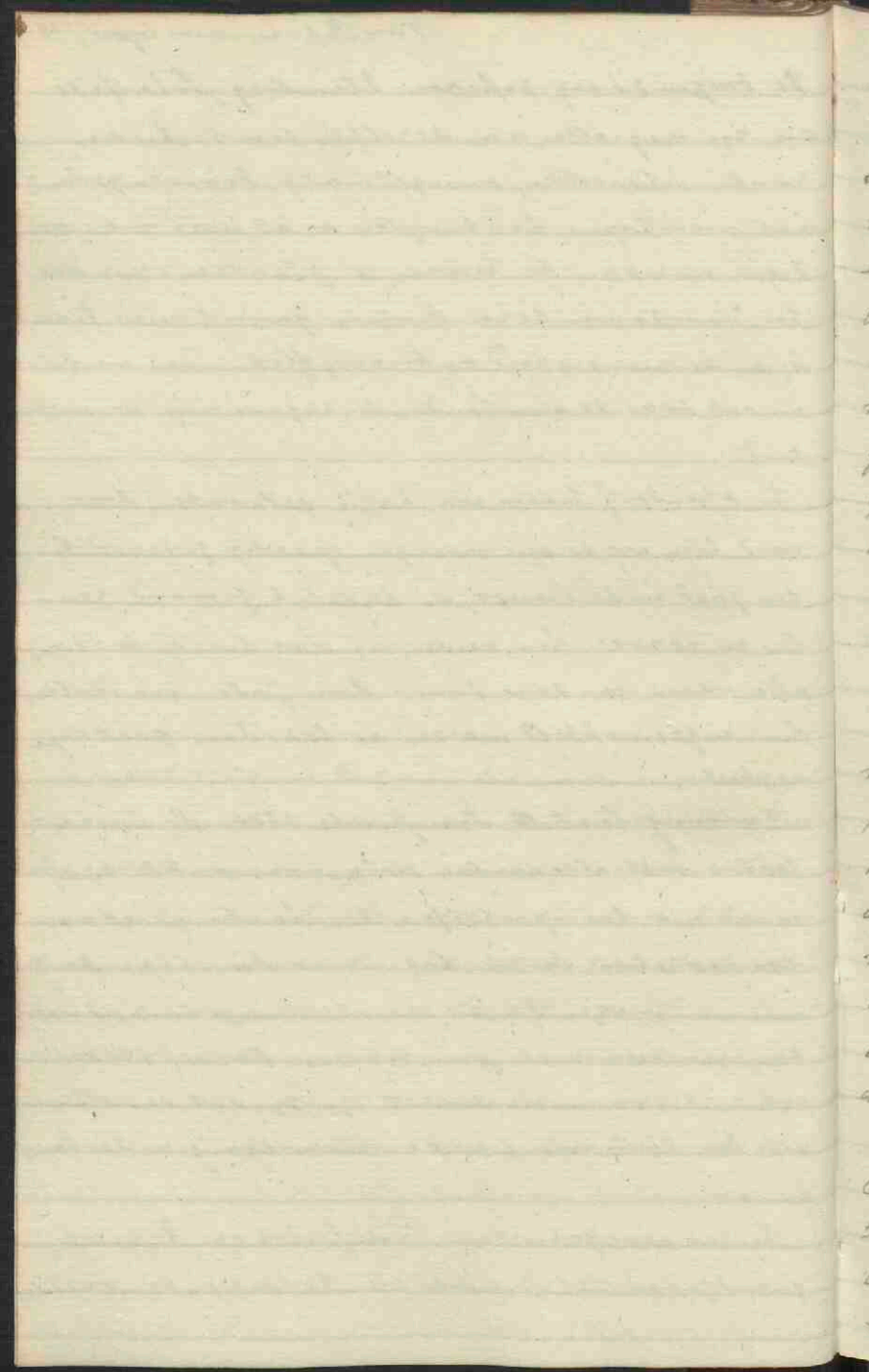
Ik merkte hier op dat men het water uit de al-
gemeene putten haalt en zoo de huizen voorzien.
Het reldde was my op de vorige plaatsen ook al
voorgekomen. Men draagt het hier in kleine
bunten, van een langen stuk, zoo dat een
eener voor en een achter hangt. In een der
stroken draagt men het in eenen van een juk,
en mede in anderen op het knoep. De eerste was,
men is wel de ongeniuktste; zoo het dragen op het
hoofd niet te sterk op den hals en op de hoesseer drukt.
te gende ik dat verhooren, omdat het de vrouwen,
eene goede rechte houding geeft, die my dunkt
dat van den Chynen ook zeer kennelyk is.

De boopen die my papperen, Kleinberg, Scherfede
 enz. zijn nog allen van dezelfde soort; hinnen
 vanden schoorsteen, onregelmatig dooreengebond,
 met smettoppen, hantmyten en al wat men nog
 kiest vandaan de hinnen te plaatsen: zoo dat
 het voorkomen eener boopen gaansch niet fraai
 is, en de onvoorzigtig ondenkijfelyk. Toes werd die
 nu ook voor de aarvlouende regens nog vernieu-
 wend.

Te openboef hebben wy kaffy gedronken; deze
 werd toen wy er om vracgen spaedij gemaal by
 een joed in de kunst, en badelyk gebrand, gema-
 ken en gezet. Men zende my dat hier op de boopen
 alle waren van eene soort door joeden mit waltes
 hinnen gemokkeld werden en daardan goelkopen
 nekacht.

Warburg laatste Prinspsike stad. De hinnen
 hebben niet alleen den schyn van oud te zijn,
 maer mit het opschrijven den houten gevel van
 een beweselen, las ik het: anno dni 1559. De
 nieuwe hinnen die er verscheiden gebouwd wa-
 ren, zijn niet meer puntig van boven, stakken
 ook niet vooruit; sullet zijn 44 out van steen.
 er is dus toch ook hier een voortgang in de bouw-
 kunst.

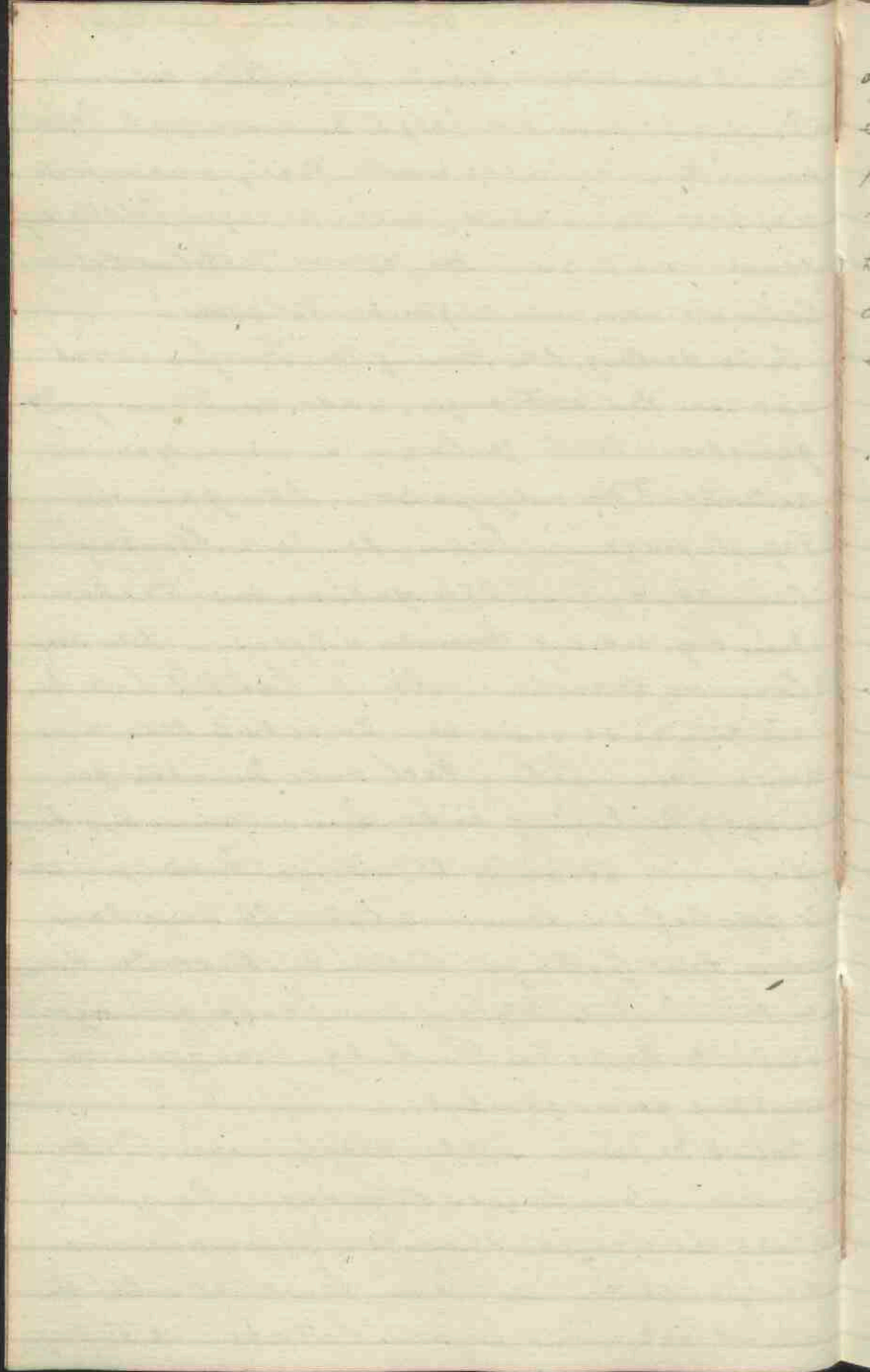
By het overgaan van Prinspsike op Keppich
 grondgebied het ik niets van talke diens boopen.

Om 12 uur waven wy te Hertefelden en
 Vrydag 20 Juni om half 5 kwamen wy te Lijfel
 aan. Het landschap wordt fraaijer naar mate
 men dier stad nadert; maar de regen leetle wy
 er veel van te zien. Het jagtlot 'Witelmsthal'
 lietten wy aan onze rechter hand liggen.

In de herberg, den koning van Pruisen, eerst
 niet zeer best ontvangen, nader hand zeer goed
 geweest. Wat gelopen en nerrolgen, aan-
 getaekend en uitgepakt. Den gancken
 dag slagregen. Innam. den heer Struberg
 besocht, by hem thee gedronken. Verder
 dien dag weinig kunnen uitgaan. Den heer
 Canonon besocht. Aan de Table d'hoite ken-
 nis gemaakt met een Zwedsch heer, met
 name Dornfeldt. Veel onse Zwedsch ge-
 praekt; de koning en de kroonprins zyn dus-
 tengemeen bemint; de nieuwe kroonprins
 is zeer lief en barmhertich. Op hare pau-
 zeise door Göttingen hebben de studeuten haer
 in out. Duitche kleding een kouse gebracht;
 omdat de Hertog van Cambridge haer gaane op-
 wachting gemaakt had.

Zaterdag 21 Juni. Weder sterke regen. De Hr
 Canonon is my kamer besochten. De biblio-
 theek bezigtigd; daar koninggen ook met
 den jongeren heer Gwin Secretaris des bi-
 bliotheek. Zeer mooi lokaal. Alle dage

open. Catalaguffen: alphabetische zeer
eenvoudig en bruikbaar. De wetenskap-
pelyke bevat enkel de Lyst der Saaken in de
zelfde afdeeling en ordet alt zy in de kas-
ten geplaatst zyn. Men heeft min. 100
afdeelingen, weder geen andere afdeeling
elk formaat van elke afdeeling heeft
afzonderlyke doorlopende nummers.
Ieder werk, met ieder deel heeft een num-
mer, op een lopen straat die in elk werk
ligt staat de plaats en het getal deelen
van dat werk aangesteeke.

Katholieke kerk, zeer net. Nieuwheid
stukken van Tischbein, die naech bewaard zyn
maar die my toch niet zeer bevalen heb-
ben. En is niet genoeg uitdrukking en
werkzaamheid in de figuren. Van de intone-
ring wil ik niet oordeelen, maar my dank
naar het ideaal der voorstelling staat
hy niet zeer hoog. Men taant er een paar
oud. Duitse stukken, die men zegt van H.
Brecht Durer te zyn; zy zyn op gouden
grond geschilderd: er is veel uitdrukking
in de figuren, maar zy zyn onedel.

De orangerie aan de Ane en het karmen-
bat hier; in dit laatste fraage heelen
en barreliefs van konnst 1716 tot 1721
gehounen, veel pracht.

In den Catalogus heb ik eenige aangegeken, die
byzonder myne aandacht getroffen hebben.

Zoo als veelal in Duitschland, ook de Hr. Profes-
sor, oberinspector van de Bildergallerie zyne handwris-
ten een juwe te krygen, ik heb hem een Thaler gege-
ven en kreeg het, ik empfehle mich gelovsamt
daarvoor terug

Het museum heb ik niet gezien; het kerst, zoo
men my reide weinig belangryk. Men moet niet
een dag te voren aannemdel, en dan aan den
laaghen ambtenaar die het verstaand ee. Du,
haat naar toei garen; - dit heeft my afge-
teknikt.

was door de Ane gewandeld; vervolgens
door de Stad. Grondslagen van het slot,
door den overleden landgraaf gelegd.

Ik heb op de straten haeren met ketens
aan, en door soldaten bewaakt zien worden.
In de koningsstrafte heb ik het Lyceum op-
gemerkt, waar veel jongelingen in en uitgaan;
het is een schoon gebouw, en door de
hoor woort er zeer goed onderwijs gege-
ven, dat de kinderkoningen in Staat stellen
om naar de Konigs school te gaan.

Der namiddags berogt my de Hr. von
Sternberg, vervolgens tekneft ik nog naar
Holland.

De Bildergallerie berispte: er zijn
veel fraaye Nederlandsche stukken
Rembrandt, Anton Van Dyck, Meun-
wermans; — eenige andere Duitse; een
portret van Erasmus door Durer en
ten plan van Cassel gezocht, en daarop
nog het een en ander van de Stad berogt,
wat ik nog niet kende; de brug over de
Fulda, de lage Henstätt, Bellerne, buiten
de stad den weg naar Wilhelmshöhe op ge-
wandeld, langs de Nieuwe Caserne bereeg
Laronds met den heer von Sternberg en
eenige andere heeren in het Casino gero-
peerd; nog al veel gesproken.

Aan tafel: ingebeeld jong mannschap. Prouffijet of
fleur met byna waane.

Het entragt op ee ander oerkeiden. pouten en byren,
ee ook mit den knadr van keucle. wa. zeer
uitgestrekt. Incht was de lichte niet helde ge,
noeg om den Brocker te zien. de bougette bay
den wy ragen, waerde heit nae by lichtegeen was
een groot steenkaleu bergwerk is.

In des Löwenburg waar alle raer ams is neer,
nien my in de kapel een kunte grafmonument
van 1124 het mag in gaeden stand was my met
geineden en mag tamen by ^{ziet} gebleenod.

De oude keurvorst had plan om de Eder, die in
Waldes alacit hier heen te leiden, en naast de
Löwenburg als een stynende watermal te late
neertarten.

De R. Steinhöfer, die de meeste waterwerke
aangelegd heeft, en er mag steeds op inge van is
at ook aan de table? hote te Wilhelmshöhe; hy
is de vader and.

Over de Cascone is een proces tusschen den
 Landgraaf en de Staat. Het proces over de
 domeinen, die onder den koning van
 Westphalen reekende zijn heeft de koning
 voort naar het Oberappellationsgerecht
 verlopen, maar hy heeft nog niet een
 het vonnis veldaan. Den gang des
 rechtspleging wordt door den voort niet
 verhindert.

Zond. 22 Junii. Om 11 uren met den Hr. Stron-
 berg naar Wilhelmshöhe gereden, badelyk
 naar het octagon en in den kragt van
 Hercules geklommen; ^(de Länentung gereden) gezeten in vry goed
 gezelschap. In den met de Kamer ge-
 wandeld, de onderscheiden internallen,
 en de mooiste punten gereden. By den
 Hr. Stronberg slyden tee drinken, in zyne
 fraayer tuin gewandelt. Voor de Cam-
 dereden van Wilhelmshöhe verlaat ik my op de
 geestelike beschouwing. Het geheel heeft my zeer
 voldaan. Het octagon en het regelmatig afge-
 lend water is naar myne smaak weinig waard.
 De waterval die naar Stenköfer geseend wordt,
 is zeer natuurlyk, maar al was niet genoege wa-
 ter en het was niet zinnig; — de beinslobing en de
 andere mindere vallen bedruken in myn oog weinig.
 Het water dat van de zinne van de afgeadant naar
 stors doet merkelyk eene heffende uitwerking.

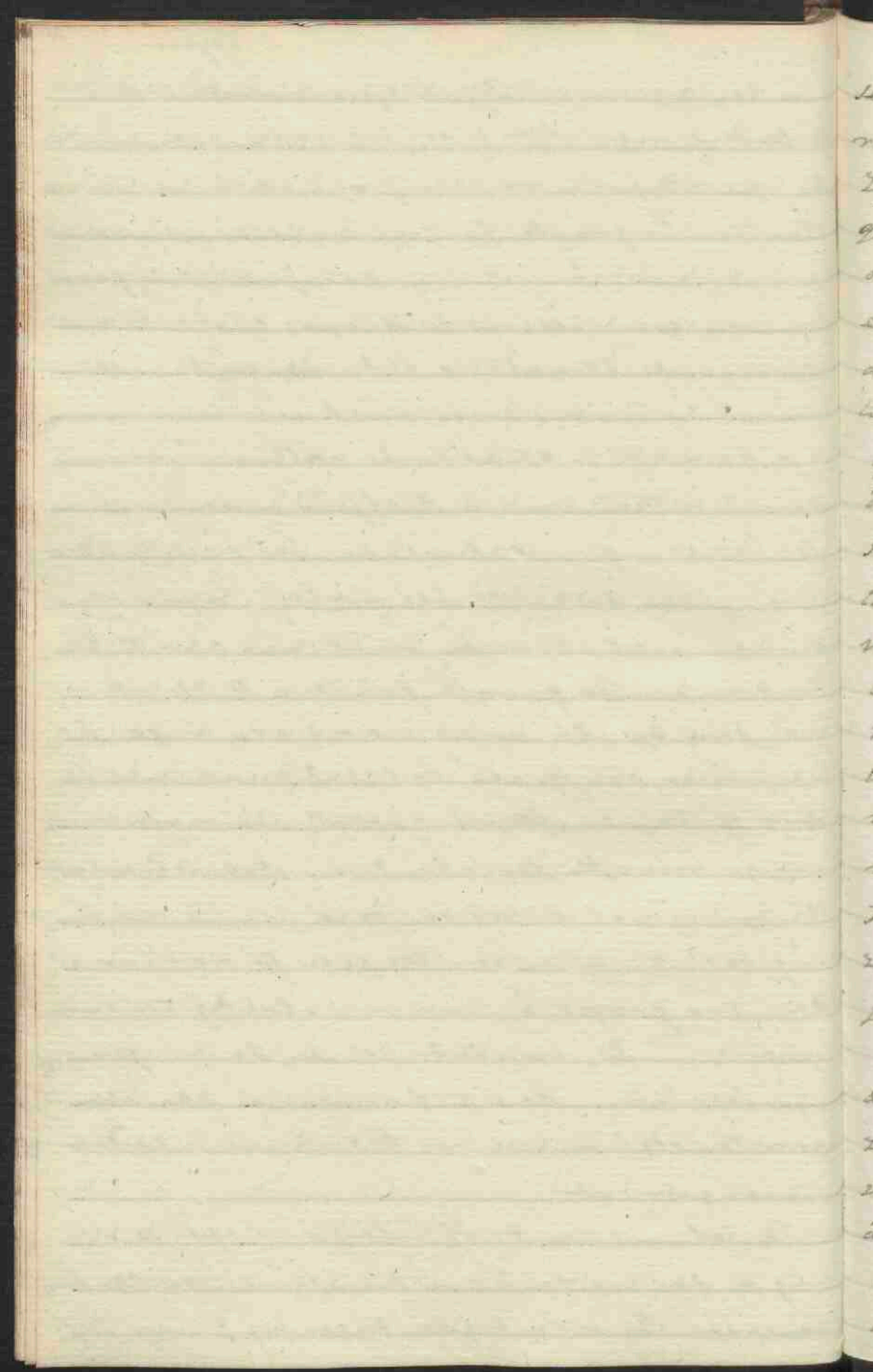
Op Wilhelmshöhe pleegt aangelegzen te zyn, dat
hy die op de grozperken liep op boomen beruhen
zoude, naar bevind van raken met geldhaeten
of met een drage slagen gestraft zunde
worden, en dat de aambrenger de helft van
de antwangen. De laatste bepaling heeft men
onthant afgelaten.

Te Cassel heb ik voor de. Friedrich D'ors bekomen
in een winkel 5 Th. 20 Ggr. in het logement
5 Th 16 Ggr.

Er zyn 12 Pfennigen op de Ggr. — 8 op de ha.
riedgr. — De Thaler heeft de waarde van
24 Ggrafchen, 36 Schueringe. en 30 nieuwe Pruis-
sische Silbergrafchen. De Gulden waaraan
men hier veel spreekt heeft 16 Ggr. — De Con-
stantins Gulden heeft 13 Ggrafchen, 4 pf.

men kan zig voorstellen, dat, waer een ander wa-
 terleiding ingevallen was, het water een ras over
 de overblyfselen van een groot werk zand mee-
 storten. De grootste fontein, valdeed my ook
 zeer, zy moet dunkt my, ook juist zoo groot
 zyn om geen spellwerk te zyn; al die kleine
 springende straaltjes bedunden niets. Maar
 naar al die waterwerken ontbreekt het voorna-
 me karakter wat ze in de natuur, naar my,
 gevoel altom, zoo zeer treffend maakt, name-
 lyk het eeuwig voortdurende, het onuitputte-
 lyke. Men ziet hier het water beginnen en
 eindigen met stromen, met niet aan de touw-
 trekken om de grootste fontein te openen;
 men kan op elk punt maar een oogenblik
 vernemen, om op een volgend punt met te
 loot te komen, dewyl overal het water maar
 eenige minuten staarpend is. Keerel wat-
 ten zyn en niet besteed om deze kleine ver-
 gering daar te stellen van het geen de natuur el-
 ders zoo groot en zoo overvloedig ten toon
 spreide. De wandelingen en de menigvuldige
 zyn bevolijk. Het gebouw is in een zeer
 grooten styl en zoo my taerchyp in gaarden
 vreesacht gebouwd.

Ik heb met den H. Strubberg veel over de rege-
 ring en den toestand van dit kleine vorstendom
 gespraak. By het naderen kagen my Gravins Hof.

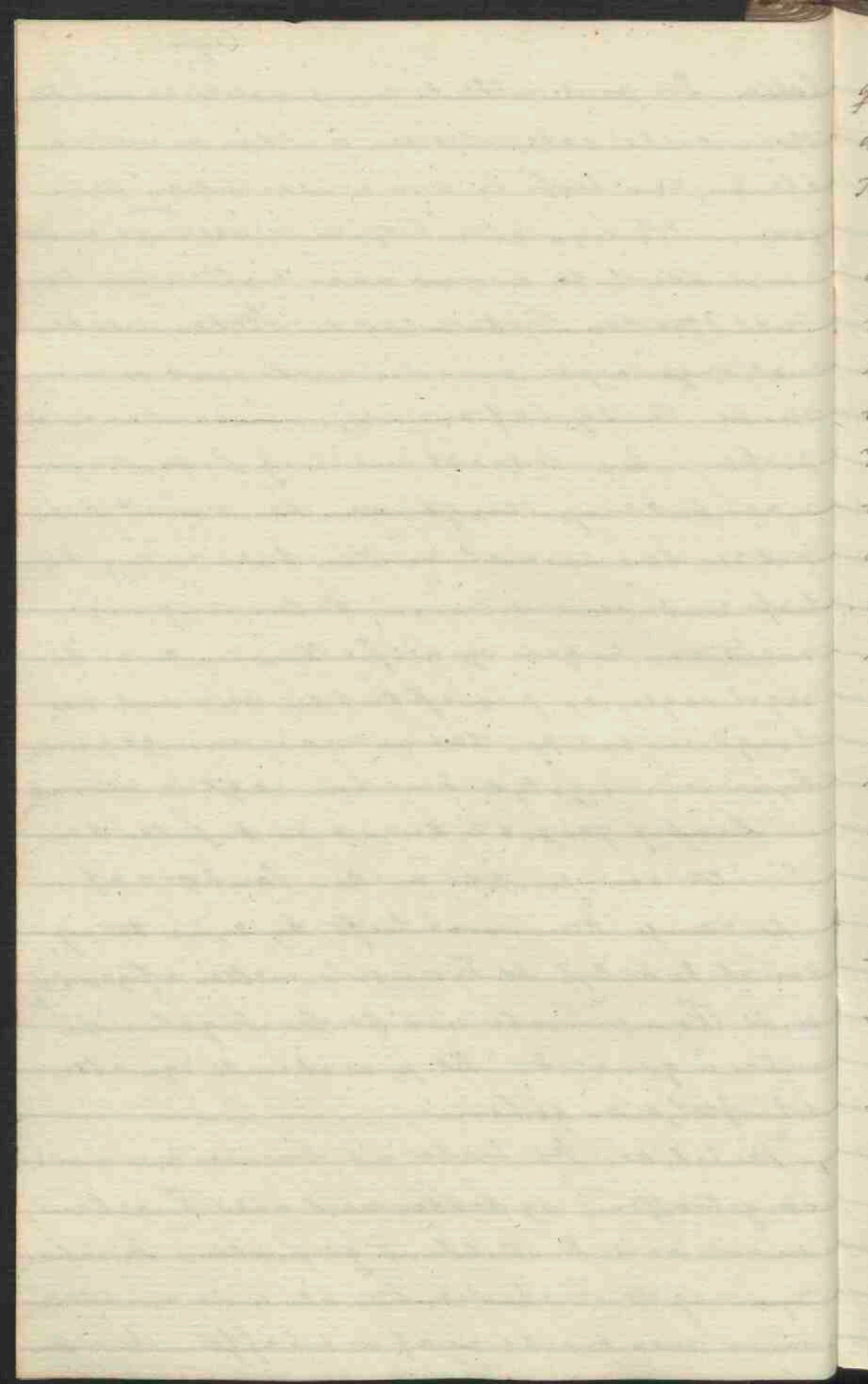
leuſtein, gemeten maîtres van den anden ken-
 novst, merasby by 20 kinderen heeft gehad.
 Zy was eene vriende van een and' hart verand'
 geslacht Schlotheim. Hare lange tegenstaand'
 om maîtres van den novst te worden, haar goet
 en menscheleken gedrag gedurende al den tyd
 die zy met hem geleefd heeft, hebben haar ont-
 ding en liefde by alle stande vernouwen.

Gansch anders is het met de betrekking van
 den tegenwoordigen Keworovst, die eene goet
 stikkensbaakster mit Paphy, met name Ortleb,
 tot zyne maîtres gemaakt en haar den titel
 van Gravins. Keworovst gegeven heeft. Zy heeft
 ten haren opricht alle uitwendige voegzaam-
 heid gehouden, en hier door heeft al verach-
 ting van velen veroorzaakt. Mit eigen belang
 maken velen haar het hof. De Keworovst mit
 niet met haar eten; de gezanten ook niet met
 haar broncken; Oberfartmeitler gemaakt en
 zal denkelijk trouwen met een ryk man; men
 ze dat wy op Wilhelmsklo hebben aangetroffen.

De ande Keworovst heeft een ^(notable) gebede
 den opgevoegen, om eene grondmet, naar
 zyn verlangen, daar te stellen; maar het eer-
 ste punt waarop deze aandringen, was dat
 de inkomsten van den novst en van den staat
 afgeraandd zyn zonder, en dat van de laatste
 openlyke verantwoordingen zonder plaats

hebben. Dit punt wilde de vorst weltrucks niet toe
 staan en de gedeputeerden inulken er niet van
 afrien; zoo heeft hy hen weder inleen laten
 gaan. Nu sijn alle kassen verbeugd en de
 vorst berecht is over naar welckem de
 drie stonden Ridderschappen. Steden worden
 niet opgeroepen en er is niets wat de magt
 van den Landgraaf over zyne onderdanen be-
 perkt. Men betaalt weinig belastingen,
 maar de verpillinge van den vorst daer
 vieren dat ze niet zullen taenemen; hy
 heeft reeds eene nieuwe belastinginge
 voert van regels op wisselbrieven enz: de
 regelrechten op procefsstukken sijn ook ver-
 hoogd en maken het nu naar uitgezekerde
 sijn onmogelyc om hem recht te vervalgen
 — Handig gesprek daerover tusschen den
 Minster van justitie en den Landgraaf. —
 De vorige Keurvorst heeft by zyne terug-
 komst kabbelyc de Franssche wetten afgehaft
 en de Romeinsche met de Landsgebruyken
 weder ingeraerd. De proceduren sijn alle
 schriftelyc en geheim.

Ik heb den Hr. Mebe mit Donsken hier weder
 aangeetroffen; wy hebben veel over Engeland
 en ook over Duitschland gesproken. In Saksen
 sijn nog de Trokndienden als in de middelelen
 maar men tracht ze af te schaffen. Aan den

grond zijn toch de boeren niet meer verbonden dan alleen in de Leensite en daari kan elk die een Thaler betaalt, toch ook den grond verlaten.

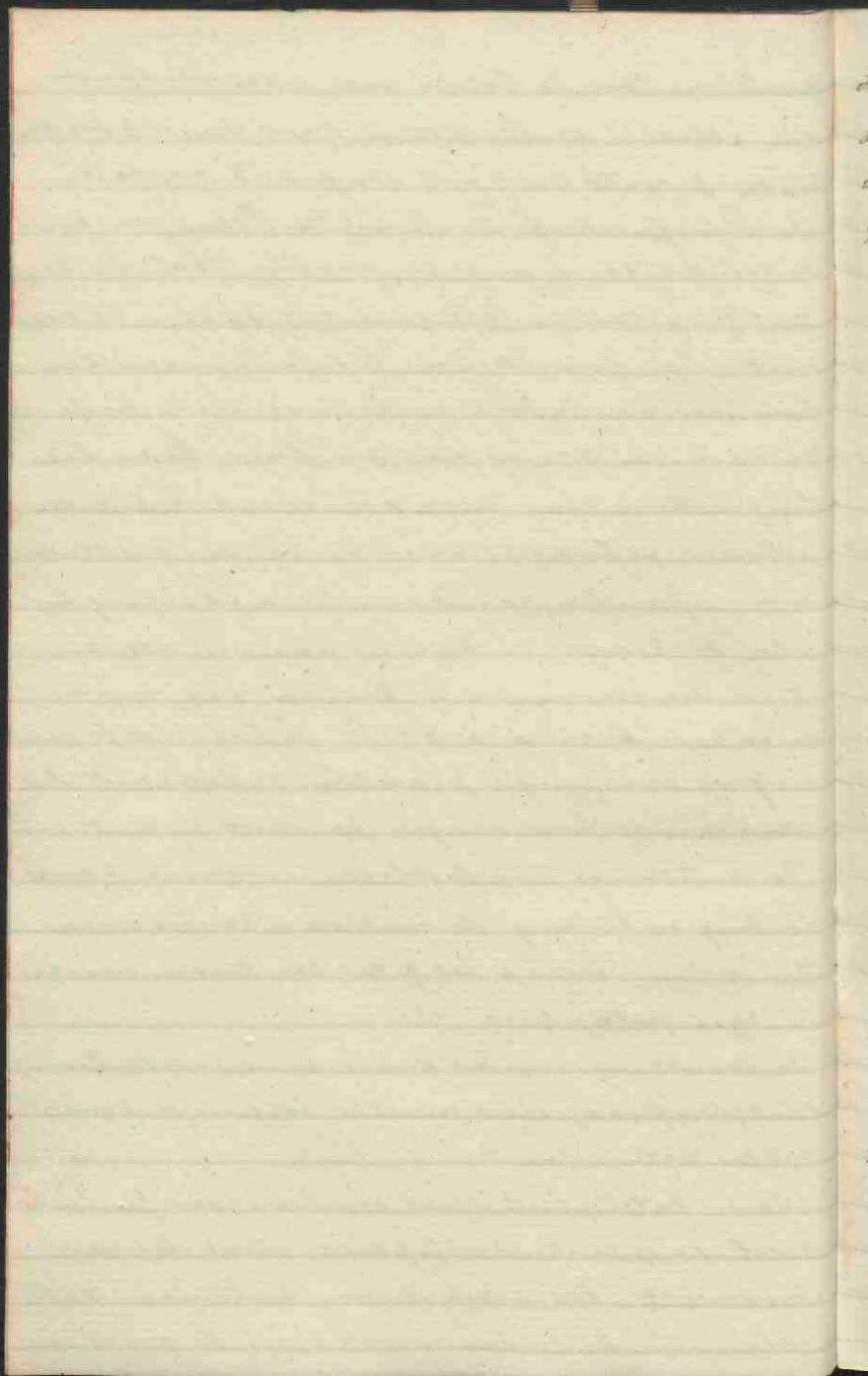
In Pruisen heeft de minister Stein, na den ongelukkigen Fransehen oorlog, 1806, de vermetiging van de byfergenfchap op eens da argefteld. Een gedeelte van het land is aan den heer veenallen en het arange is onbe-
 maard verbleven aan een heer. Deze bepa-
 ling is toch nog niet aereal werkelijk ten
 uitvoer gebragt, en er reizen nog steeds
 commiffarissen rond om die afdeeling tuf-
 fchen de heeren en boeren daer te stellen.

Keerendienften zijn er in Pruisen nog, maar
 niet zeer berruwend. In Saksen heeft men
 nog op sommige plaactien onbepaalde dien-
 ften, waande heer nerges kan niet by wil.

De militairer in Cassel hebben uitvoerend gaafe
 zanding en kleding. De muziek is heeltyk mooi.
 Zoo ik hoor, belooft het getal der trouwen van het
 Landgraafschap, 7000.

De bevolking van het geheel keurvorftendoms of
 Landgraafschap was in 1821, volgens de kaart,
 578,501 zielen.

Op de Kätelsplaatft staat een beeld van Keurvorft
 Karel, en op de Frederiksplaatft staat dat van
 Frederik II. Dit is een mooi beeld door Hahl
 gehouwen. Deze keurvorft was de grootfte,

Teer van den tegenwoordigen; hy is het die meestal de nieuwe stad gebouwd heeft, maar hy is het ook die menchen liet oprangen en ze nerruigent een vreesde magendheden verhochten is bezig om in de stad nieuwe kerkwonten te bouwen, zy zullen drie zyden naar een grove vierkant plein beslaren.

Maandag 23 Juni. Thrus geschieden, nerruigent met den heer Comonau eene groate wandeling gedaan door de st. behoune kinnen en vryen. — Naas Schöpfung, een klein landgoed van de keurvorstin. Het ge. luen onbedindend en nerruventlood, de entristen over de Tuilde en omstreken see maai. Wy zyn ook de Tabakweri woren zier. Langs den wykberg over den Frankfort. scher weg teruggewandeld.

Naam de ^{Tabak} fabriek van den Hr. Stenberg gerien, er werken 20 menschen in; de Tabak is enkel Americaantche, zy wordt gesoort, nat ge. maakt met zout water, gekorven, gedroogd, afgewogen en in papieren gedaan; — zoo woren ze droongaant affelied. Er werken veel vranne in: die winnen van 22 tot 28 Ggroffsch. lencat, de mannen winnen van 2 tot 4 Thalers. Meest werken ze by t stuk.

Na Posten er in augustus zyn er kormisse af mesjes in Cassel; daarvoor in de Koningsstreat

De Hooge school van het hervormtendom is haar
lang, hierheen heeft de landgraaf ongeveer 3700
ronde gesonden, omdat die niet met de gravin
& koninkrijk eeten wilde, en nadat hy hem
door en Lutherus en een hervormd predikant
redgeeft had trachten later toe te laten bewegen.
Kintelen is ook eene Hooge school maar die
weinig bezocht is

een oprethelyk gebouw voortanden. Wy zyn er in
geweest; thans stonden er meubels in, die aarde
voors van Leppe de twaalf verschaardig waren.

De schilder Embden; een goed vriendelyk man
en bekwaam kunstenaar, behalven het ziele
ik by hem zag heeft my de heer Struberg
getoond het portaal des Embden, van hem
gemaakt had en dat zeer mooi was.

Kunstgärtchen, blaasmiss, Schelkaks, leere
verzameling van planten; met trachelaral
lephanta en Cactul speciosa.

Kunstvoorstelyke tuin heracht; orangerie
sine zaal en kabinetjes. Vooralgus gewone,
dell over den berg, die thans niet meer wyl
maakt met tuinen bedekt is; - hier is het
gezicht.

By den Hr. Struberg viel gebrouken en nog lang
dijnen prater; - afscheid genomen. Ik kan my
over de vriendelykheid waarmede ik hier ben
ontvangen niet genoeg beraemen.

Van de tafel in de herberg vond ik alleen wyl
den Hr. & her. Andran met nog twee dames uit
Amsterdam.

Cafel heeft maar 16 tot 18,000 inwoners, maar een
nederend in de stad zeer groot. De ligging is zoo fijn
dat men in de meeste heeren in de stad, maar voor
al in die op Bellone en op de Friabrichsplate een
nieu gezicht op de rivier en dorpen naar zuid heeft.

De wegen in het Kennaruitendom zijn overal
goed onderhouden.

Dinsd. 24 Junii. Het een reitourwagen naar Göttingen
geleden. Het gezelschap bestond uit een oude
Frau Kaporn met hare 2 oud luitenant en een
Graubunter die in Göttingen Conditor is. —

Het weder was niet gunstig, toch heb ik zoo veel
mogelyk van de uithoorn uitryten op deze megalen
ten gemeten. Minn en inn van Capfel, stuypten
op my lange heuvel, hitte den ik uit den wagen
zegaar en heb my al wandelende telkens omge-
keerd, om Capfel met een aantal dorpen in een
grootte vallei, die omringt is van groene heuvels
en doorneden, wordt van de wandelende Tulle,
niet my te zien. Ik vande dit gezicht niet zoo
mooi als dat op Wilhelmshöhe.

De dorpen die wy passeren zijn reeds geheel an-
ders dan die ik aan de andere zyde van Capfel
gezien heb. Hier zoo moedig, de huizen, zonder
mooi te zien, toch niet zoo afingtelijk, en dan
zien van toehoortanen.

Wy ontmoeten verscheiden handwerksgenellen,
die wel gekleed zijn, maar den reizenden
om eenigen ondersteund vragen. Men vindt
dit niet succed of neucderend, en duarzaam
zeef men gaarne een reispenning aan dese
nyneer jonge menschen, die van plaats tot plaats
gaan om hun handwerk beter te leeren.

Men daals van de hoogte, den luterberg genaamd,
lang eenen stuyler weg weder af; — nu en dan dan

De stad naderende hadden wy een groot
eind van den weg niets dan tuint. aan on-
re rechterhand, op de hoogte, van dat wy om-
kerde de jasmyn en rosebomen keeneden, en
door de heerlyke gemene verduikt werden.

Men heeft de rivier opgehouden, om den straat
sterker te maken, van dat hy versterken melens
druyft.

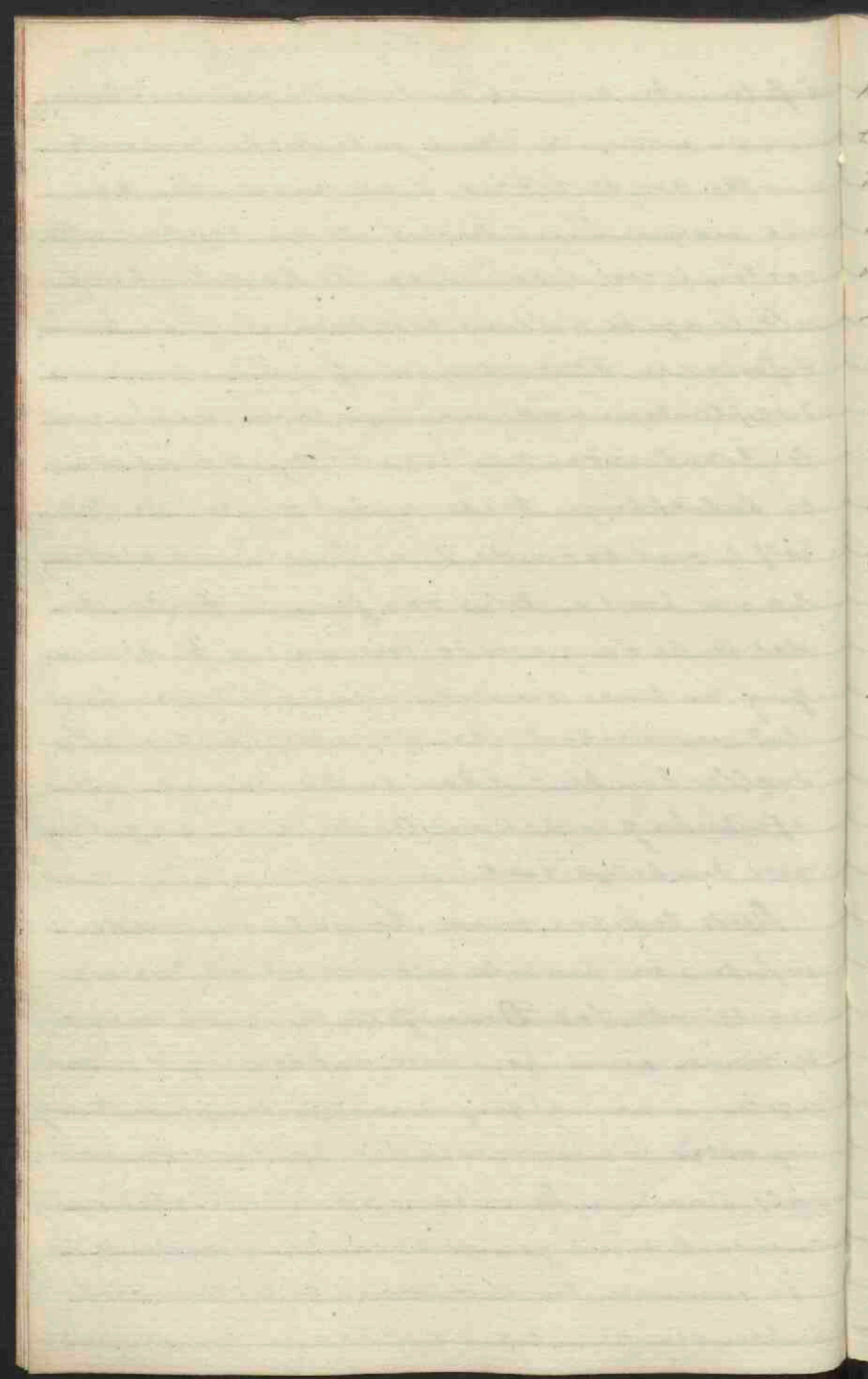
In stunden heeft men, zoo als in veel andere plaa-
sen opschriften, in den genet der huizen, met de
wagen even stil houdende las ik het volgende
"Gottes Güte und Freue ist alle kargen neue 1688
des dritten mei."

Ik zag te stunden een aantal kleine vaartuige
liggen en men zeide my dat er veel handel was,
vooral langs de rivier. Voor vele waren in stunden
de chapelplaats.

Het dal, waardoor de Weser stroomt liek wy
traedig aan onse linkerhand liggen, daar wy voort
af gingen.

bopfen. Men overvriest nu de valle waarin Bunne
 ligt, en waarin de Weyn en de Fulda vult ont,
 maeten om de weeren te voorkomen. Men kan
 zich moeyelyk een lievere staet denken, alle
 velden is wel bebouwd, en het korenland rijft.
 zelt langs de helling der heuvels met weiden,
 bopfen en blaemswinnen af. Hiinder is een
 vier plantzger waar men zyn lase bande wil
 len doorbrengen en men de zyne velderen
 en betrekkingen konde wel beoogen. De stad
 zelf is niet bedruident, de huizen sijn geseelt
 by van hout en belyk van faorn; - buiten de
 stad is de brug over de weeren. De vereen-
 gung der twee rivieren is een eind van de
 stad verweiderd, de weeren vleit veel
 sneller dan de Fulda, en dit vormt een
 afschiding in het water die men nog lang
 zeer duidelyk ziet.

Steeds tuspen twee korenland, weiden,
 bopfen; en heuvels in t overvriest, zyn wy
 voortgeden tot Dransfeld, een vlek met an,
 de muren arminge; - hier hebben wy t og goed
 gezeten, - vervolgens naar Göttingen is de weg
 nog altyd zeer aangenaam. wy kwamen hier
 half 5 aan. De wegen zyn wittekeens goed
 en overal werd gemeekt om te in order te ha-
 De menschen die ik op dezen weg gezien heb
 hadden een gunstig voorkomen, maar meer

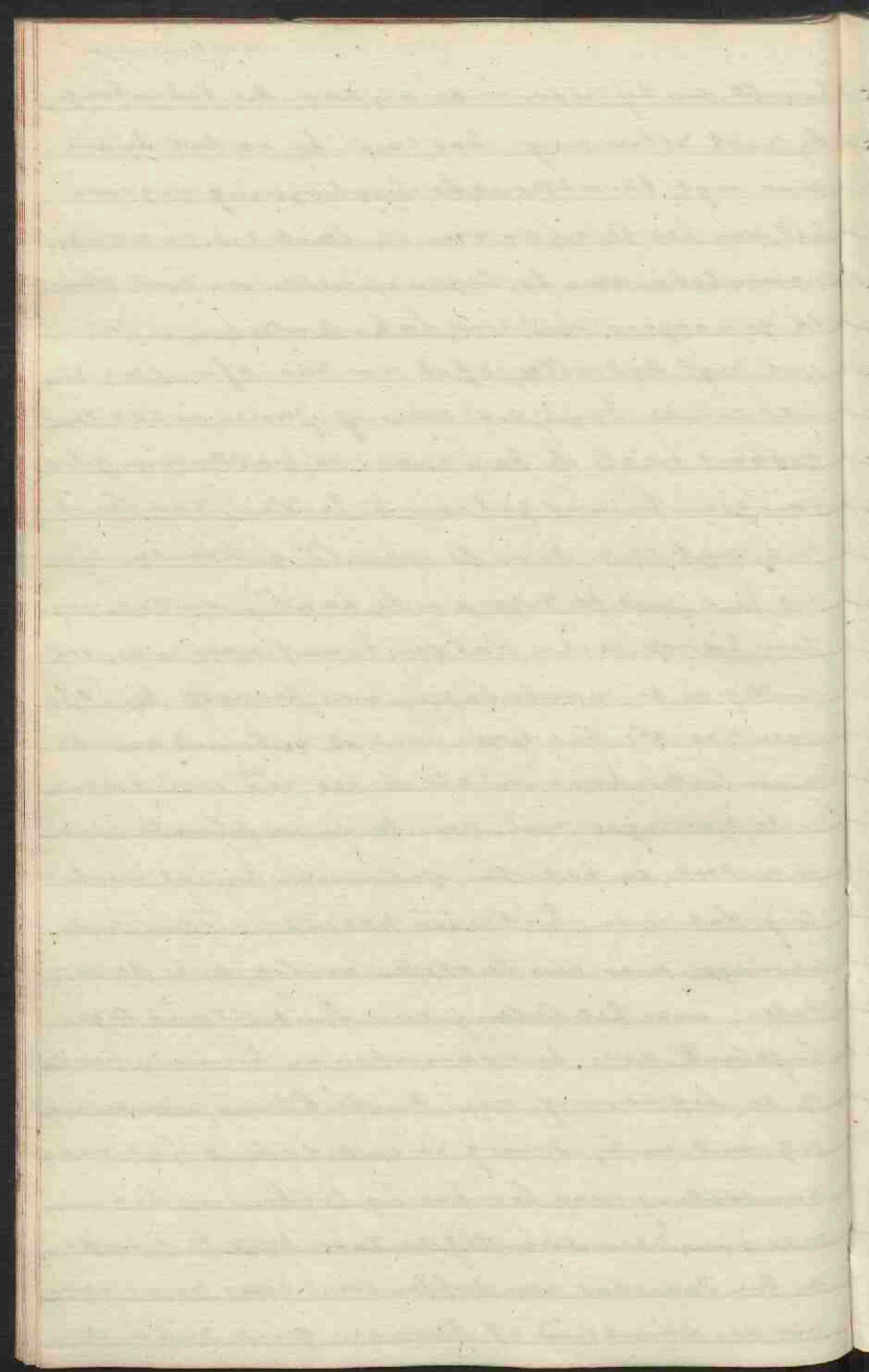

blomp zag dat in eenige streken van Duitsch-
land die ik te noemen geen heb; veel besta-
de in Westphalen. Onder de jongen waren nog
al een maagje freysche gezigten, maar de
ouder hadden veelal een bleek en afgemakte
voorkomen, ook zag ik vrouwen maagwe-
menen arbeid doen. De jonge vrouwen had-
den het hoofd geheel bloot en de lange bla-
de haren met een kam opgestoken. Ik merkte
te op, dat men hier niet harenwaas, maar al-
gemeen met schenen en kousen ging.

De huise wagens, die ik zag, waren lang en
smal, op vier wielen en met vier paarden be-
spannen. Vele vrouwen droegen een groote
trechtevormige mand op den rug; men zeide
my, dat zij daar in boten en andere waanen ter-
markt brengen.

De waerman die my naar Göttingen gebrag-
teef was een wonderling man. Hy had een
onuitputtelijke vrolykheid, die hem zelfs niet we-
dijet schoon hy reeds voor den vyfden dag boots
nat werd. Hy verhaalde en rekeneerde zeer goed,
drank zich beukhaaf en zelf melksprekend uit,
had te midden van graspen en aardigheden
zeer wysgerige aanmerkingen en vernade ook
vele kundigheden, die men in zynen stand niet ver-
wachte. Zonde. Men en dan kwam ook in zyn ge-
spraak voor dat hy in een anderen stand thuit be-

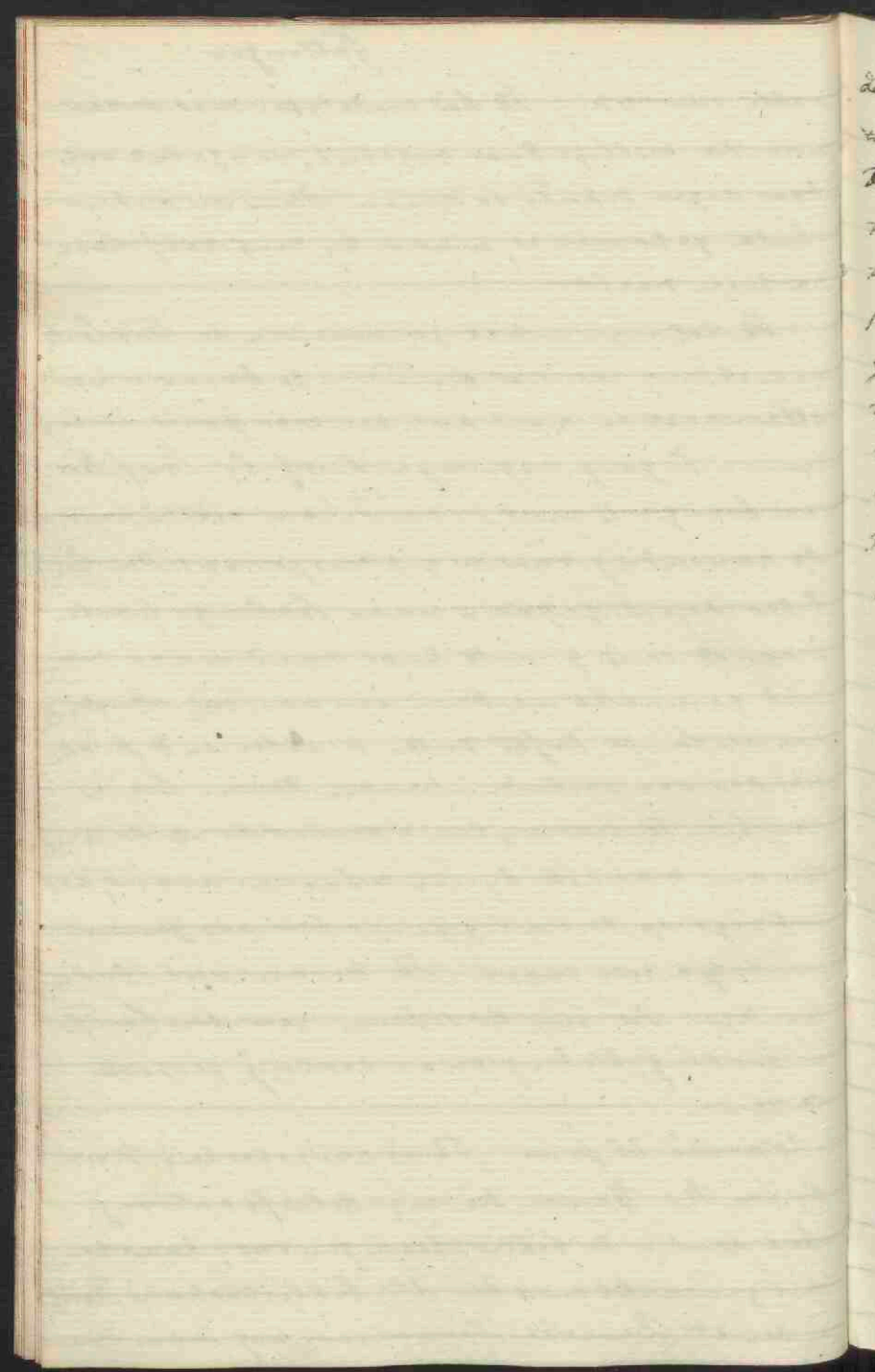
haard, en hy redeneerde alsdan die bedenkingen,
 die zich reolve meng. Zoo reide hy, na dat hy ons
 eene rege karakteristieke beschouwing gegeven
 had van het leven, en van de, last en onaange-
 naamheden van de tegenwoordigen, en ook van
 de gewaagen van een, Lohkutscher, — ja
 wot zegt dat alles, of ik nu zoo afanders aan
 het einde kom, na veening jaren in het toek,
 geschaars en als ik dan maar de valdaeming heb
 van geen kwaad gedaan te hebben, zoo ben ik
 toch met eene door de wereld gekomen....
 dat heet: met de sneep in de hand". en toen my
 hem hierop reiden dat een braaf noerman ook
 nuttig in de maatschappy was, hervatte hy: of ja
 enen zoo als het yzer was ik gebruik om de
 maar lasteschraeven als ik het reid wil smoren,
 — de reiniger wil van de eene plaats naar
 de andere, en haartoe gebruikte hy het werk-
 ting dat men „Kutscher" noemt. Zyne rede-
 ningen, over den laatsten oorlog, over de tal-
 daten, over het belang van Duitschland tegen
 Engeland over de Franschen en hunnen invloed,
 op de bespaving van Duitschland, waren zeer
 gegrond en hy draeg ze uittekeend wel voor,
 omstreeking was het hoe hy telkens op het punt
 was van zeer ernstig en zeer diep te worden,
 en dan door het aanheffen van een paar regels,
 met een drieklied of door een grap zut in eens

weder omwisp. Ik had medelyden met degen
man, die wellicht daar ongeluk, magelyk ook
door eigen schuld, in eenen storm en ander
heden gekomen is, maar hy zick zelf bang
verkeeren voelt.

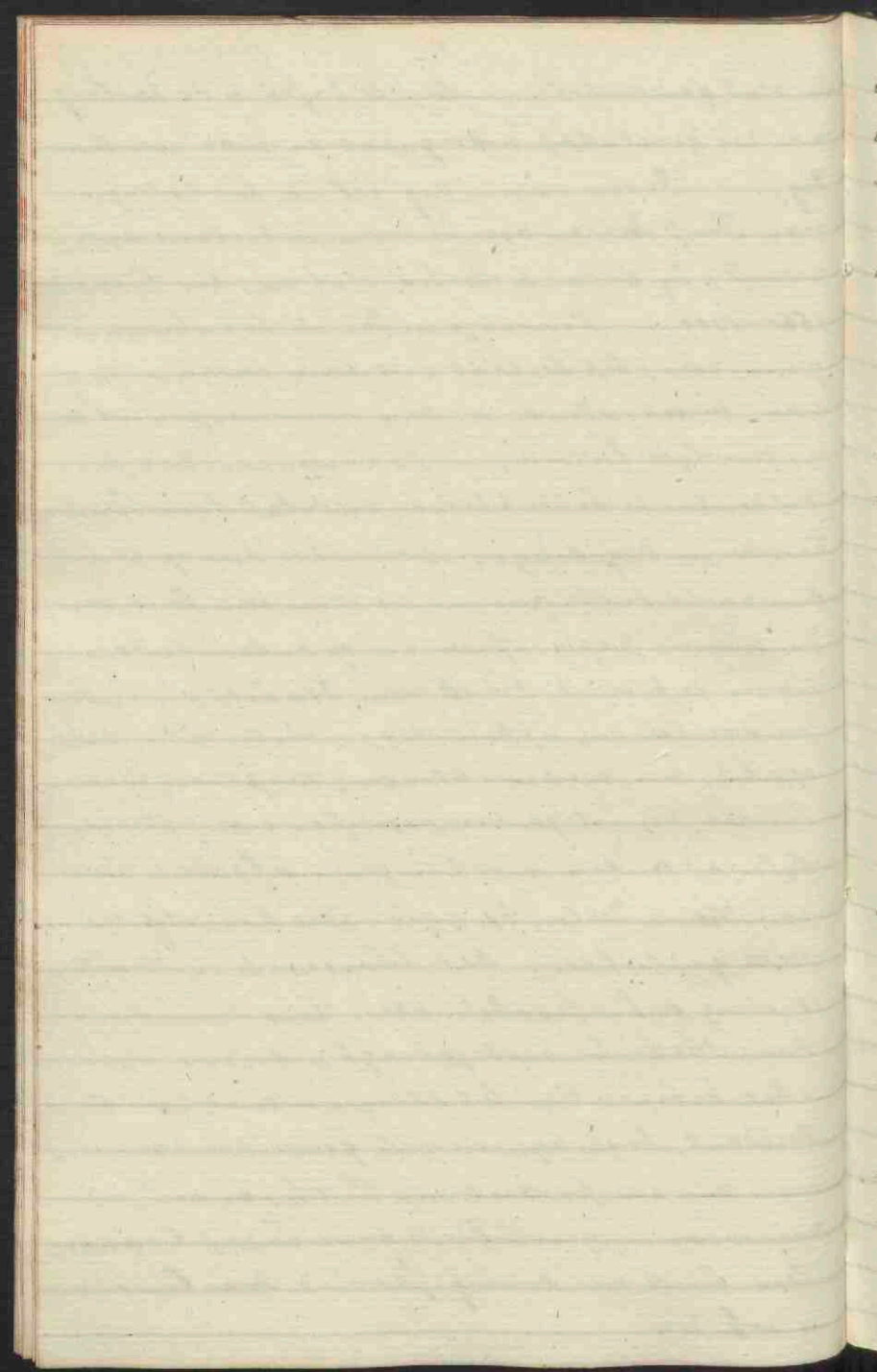
Ik heb myn intrek genomen in de Stad. Londe,
waarik my zeer wel bevind; — de kroon is hier
allernaast en moet ook een zeer goede kerke
zyn. Ik ging nog myn bouf by Prof. Hee-
ren brengen, maar vond hem niet thuis;
Op aanrading van myn reisgenoot den Can-
didaat ben ik gegaan naar Seelings Gärten,
waar ik eeni groote zaal vond waar nu
zick gemaakt werd en een aantal studenten
aan een lange tafel zeten te eeten en te praten
verdes een onbeduidenden tuin. Liever
dan hier te verwoelen wandelde ik de wal
den om, waarik by een schoone avond, het
intreke op de omlygende heuvels genoot,
merkebyt zeer mooi. Ik kwam veel studie-
ten tegen die my toetsenen zeer behaafde
in handing, kleding en anderling gesprek
te zyn.

Woensd. 25 juni. Thuis aangesteekend. Vinte
by den H: Heeren, die my behaafde ontroug.
het hem in de bibliotheek geweest, haarken
nis gemaakt met den 1^{en} bibliothekarii Reif,
en den 2^{en} Benecke. Vervolgens nog saam door

de stad gewandeld. — Aan de tafel in de herberg
 was het gesprek niet groot en niet zeer luid.
 Dig. Dieren namiddag heb ik het college
 van Prof. Keeren, over de nieuwe historie byge-
 waand; hy behandelde het slot van het Tydperk
 1660-1700. — Vervolgens ben ik het museum
 gaan zien, het bestaat uit eene verzameling
 van mineralen en andere natuurwerpen uit de
 natuurlijke historie; — Voorwerpen tot de
 volkenkunde betrachtelyk, meest al voor Cook's
 Toerste medegebragt; ik merkte hier op een
 dun zacht doek gemaakt van den bast van
 de morus papyrifera en op andere bekende
 wyren gekleurd, dit is van Oostindië en andere
 Zuidzee landen afkomstig; — verder allerlei
 opstuk; muziekwerktuigen; wapenen, waarna
 der zeer kunstige weerspreken enz.; Steenen
 bylen en andere werktuigen; — afgoden. Dier
 van Klein-Geelandisch was zeer kunstig en
 sterk geelachtig. Ook Chineseche en Noordische
 kleding en hantsaadstukken. Leve snummie
 door Niebuhr medegebragt. enz.

Het kabinet van schilderyen is niet zeer be-
 duidend, doch zyn er vele goede stukken. Het
 meer my een portret van Luther en een van
 zyne vrouw, genilderd door Lucas Cranach
 Leve buste van koning Jerome door Canova
 is ook hier.

Om 5 uren heb ik het Collegie van Prof. Blumenbach bygewoond, hy behandelde de Camellion en zag eenige andere amphibiën, de slangen en het begen der ripsken. Zyn taan en naar dragt was zonderling grappig.

’s avonds eene wandeling gedaan naar den Kleinen Hagen, een berg, of liever heuvel op $\frac{1}{4}$ uurs afstand van Göttingen, ten noordwesten. Heeft er een uitgestrekt gezigt over de vallei waarin Göttingen en ~~aan~~ andere plaatsen liggen. Dit dal is niet zeer groot en is rond om van groene heuvels omringd; het was een aangename avond, maar de zangzucht in wolken onder, en schot slechts nu en dan eenige stralen in het dal.

Er zijn tusschen de 15 en 1600 studenten; maar dan de helft zijn Juristen. Het is niet gewoont dat zy tot doctor promoveren; die dit doen hebben de keus tusschen publicke of private promotie, de laatste geschiedt niet ten warene vast ambten aan de Leeraar. Het voornamste wat de studenten by hun verlaat medenemen zijn de testimonia; die zijn van de Hoogleraren in 2 tysonder of van de hien resident, de laatste worden alleen gezien want, naar men omtrent de lappen van het vak, waarin men gestudeerd heeft, van alle de Hoogleraren testimonia verhooren heeft; hierin zijn eenige vragen, naar mate de byzondere testimonia

het wonderlijk, en merkelyk onoverstendig stelsel van
kant, meende Bentenweck, werd daardoor alleen
begrypelyk, dat kant geboren en opgeroep was om,
om de willekenige Pruisische regering, en 2° dat
de Franse omwenteling juist toen een groot, af-
schrik tegen alle, opstand van het volk verwekte.

meerder afgeminkter gemettig zyn. Behalven de tes-
timonia diligentiae geeft men ook testimonia
maius, die volgens de regulen van rankbe-
ten en straffen worden opgemakt.

De jaarlyksche inkomsten der Hooge School betra-
gen ongeveer 75,000 Thalers.

Donderdag 16 Junii. Om 7 uren het Collegie van Prof
Heeren over Geographie en Ethnographia bygewoond.
Hy behandelde eerst het midden van Asia, welk
land hy eerst beschreef; vervolgens verhaalden
hy de hervoort in Calcutta ten Westen,
Kongalen ten Oosten, en Tunguren ten Noord-
westen; tot de laatste draagt hy de Mantalen,
die thans China overheerschen.

Om 9 uren het Collegie van Lactorius by-
gewoond. Hy behandelde de politiek, en met
de handafsmantien, en de maatregelen tegen
waterplanden en andere gepassen in de maats-
chappij.

Om 10 uren het Collegie van Houtcrueck,
over het Naturrecht. Hy draeg de beginselen
voor van Staat over den Staat en de regering,
welke geheel op despotismus uitloopen. De be-
ginselen van Rousseau had hy reeds te voren
behandeld; nu draeg hy ook nog voor het
nieuwe samenstel van Carl Ludwig van
Kaller, voorkomende in dien's Handbark der
Staatskunde en Restauration des Staats.

In het Koninkrijk staat het de Bibliothek het
Lack bekomen heeft.

wissenschaften id. b. Mere zegt: "Staten sind mo-
ralische Naturproducte; - die entstehen von
selbst notwendig" - De monarchie is vol-
gens hem: "Das ewigste Kennzeichen eines
vermögenden Staates."

Om 11 uren Callegie van Ruge over de nieuwe
geschiedenis van de Duitse Staatsinrichting.
Hy sprak vandaar heel sprekende over de
nieuwste inrichtingen. Aan het artikel van
het weener Congres, dat alle staten constitutie-
lessen moeten, is tot nu toe daar weinigen vol,
daar: Nassau, Weimar, Bayeren, Baden
hebben charters gegeven, Darmstadt en Mus-
tenberg hebben constituties by verdrag inge-
voerd. Men begint nu uit te garen een con-
gres voor Germanici federatie.

Aan tafel was wat meer gesproken.

Om 1 uur ben ik weder in de Bibliothek
gewest. De 2^e Bibliothecaris, de Hofrath He-
nke heeft de vriendelykheid gehad my de geheele
inrichting uit te leggen, dus dat ik ^{nu} nu nauwke-
rig kan. De wil tot herinvoering hier het voorwa-
ren, op te rekenen. De registers en catalogusjes zyn
1 Een mannaal voor elk jaar met een bron-
pen ^(voor de pagina's van) nummer, ook voor elk jaar, niet voor elk bes.
2 Een Accessionscatalogus voor elk jaar, waarin
vier klappen zyn: Theologie, Rechten, Medicyne,
Miscellanea. Hielen wordt de titel volkomen

Elk formaat van elke der vier klassen heeft
een oorspronkelijk nummer van het begin der
bibliotheek af. Er is ook een nummer van de
deelen (het eerste tellt by werken) maar dit wordt
van weinig belang geacht.

Als het boek in den Real-Catalogus ingeschreeven
is, wordt de plaats, waar het staat, in den
Accessions Catalogus vermeld; - en tevens
wordt op den kant naast den Titel in den Real-
Catalogus vermerken tot den Accessions Catalogus.

De werken in talen die geen Romeinsch alfabet
hebben zijn tot nog toe gesteld op de letter door
de naam het naaste bykomend, tevens altijd
op den naam van den uitgever; - doch ge-
voelt men de noodzakelykheid een voor-
de Oostersche talen, afzonderlyke catalogus
te ontwerpen.

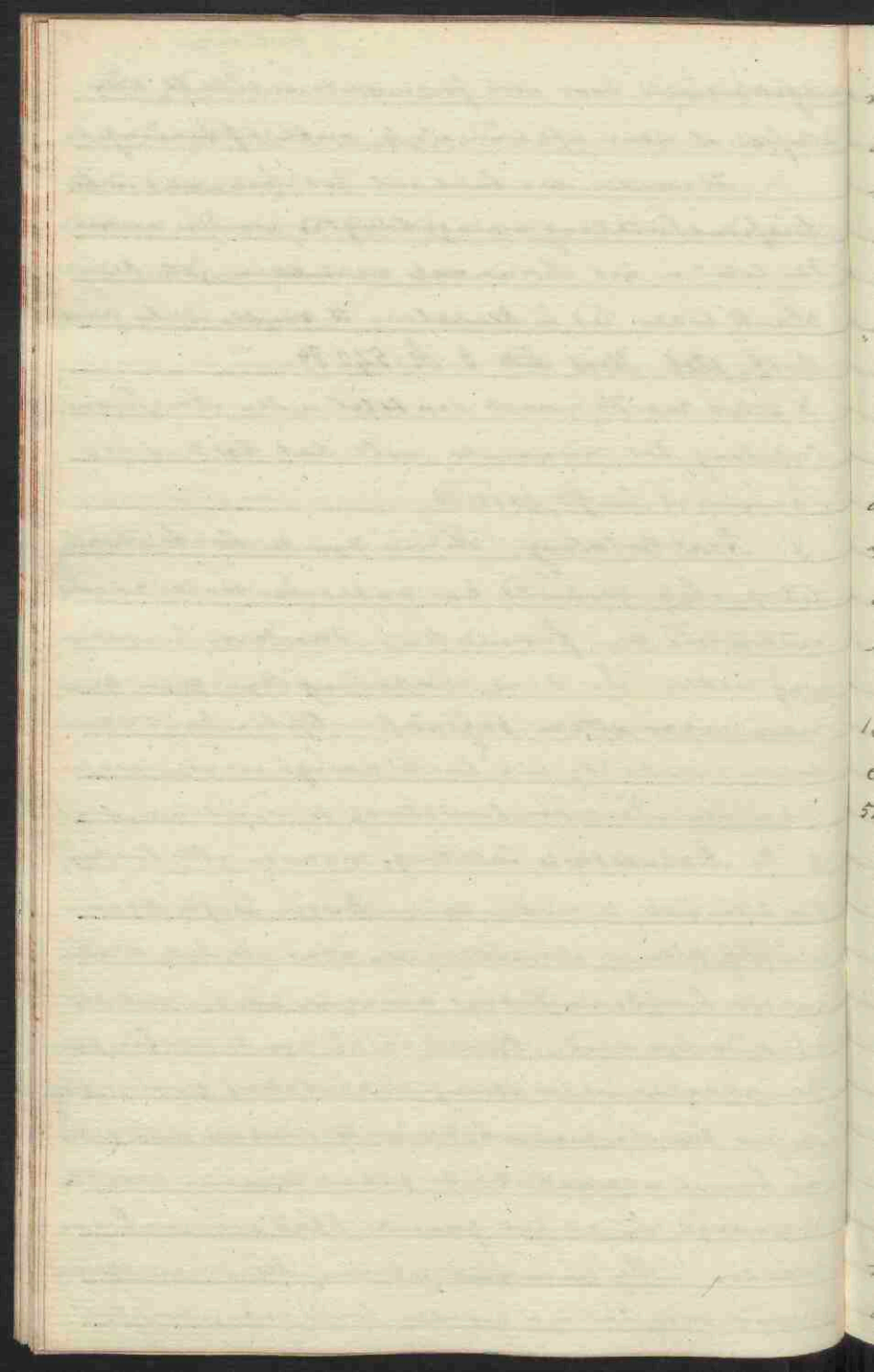
uitgeschreeven. Voor elk formaat in elke de vier
klassen is eene afzonderlyke onderafdeeling.

Wanneer een boek uit het Jaarboek in de
Accessions-Catalogus overgebracht is, wordt naast
den titel in het Jaarboek vermerken dat de
plaats waar het in denzelfden te vinden is, by voor-
beeld: ~~Het~~ ~~Heet~~ ~~Lee~~ 8. N. 542 89.

te gelyk wordt, naast den titel in den Accessions-
Catalogus, het nummer, welk dat boek in het
Jaarboek heeft, gesteld.

3 Real-Catalogus. Hierin zyn de boeken meto-
schappelyk verdeeld en onderverdeeld, zonder
oordersheid van formaten. Van dezen heronder
nag nader. In dezen Catalogus zyn geen num-
mers maar alleen paginas. Op den kant van
dezen wordt by elk boek aangeweznen waar
het in den Accessionscatalogus te vinden is.

4 De Alfabetysche Catalogus, waarin alle boeken,
hoe klein ook, te vinden zyn. Hierin heeft, tegen-
woordig althans, elk auteur een afzonderlyk blad,
en elk hoofdwoord voor anonyne werken ook een
afzonderlyk blad. Op elk blad zyn de werken van
den schryver weder streng alfabetysch gerangschikt,
en zoo dra als nieuw bykomende stukken niet meer
op hunne alfabetysche plaats kunnen worden
ingerogt, maekt het ganse blad overgeschreeven
worden. By anonyne werken, die soms op een
woord zeer talryk worden, heeft men, om het

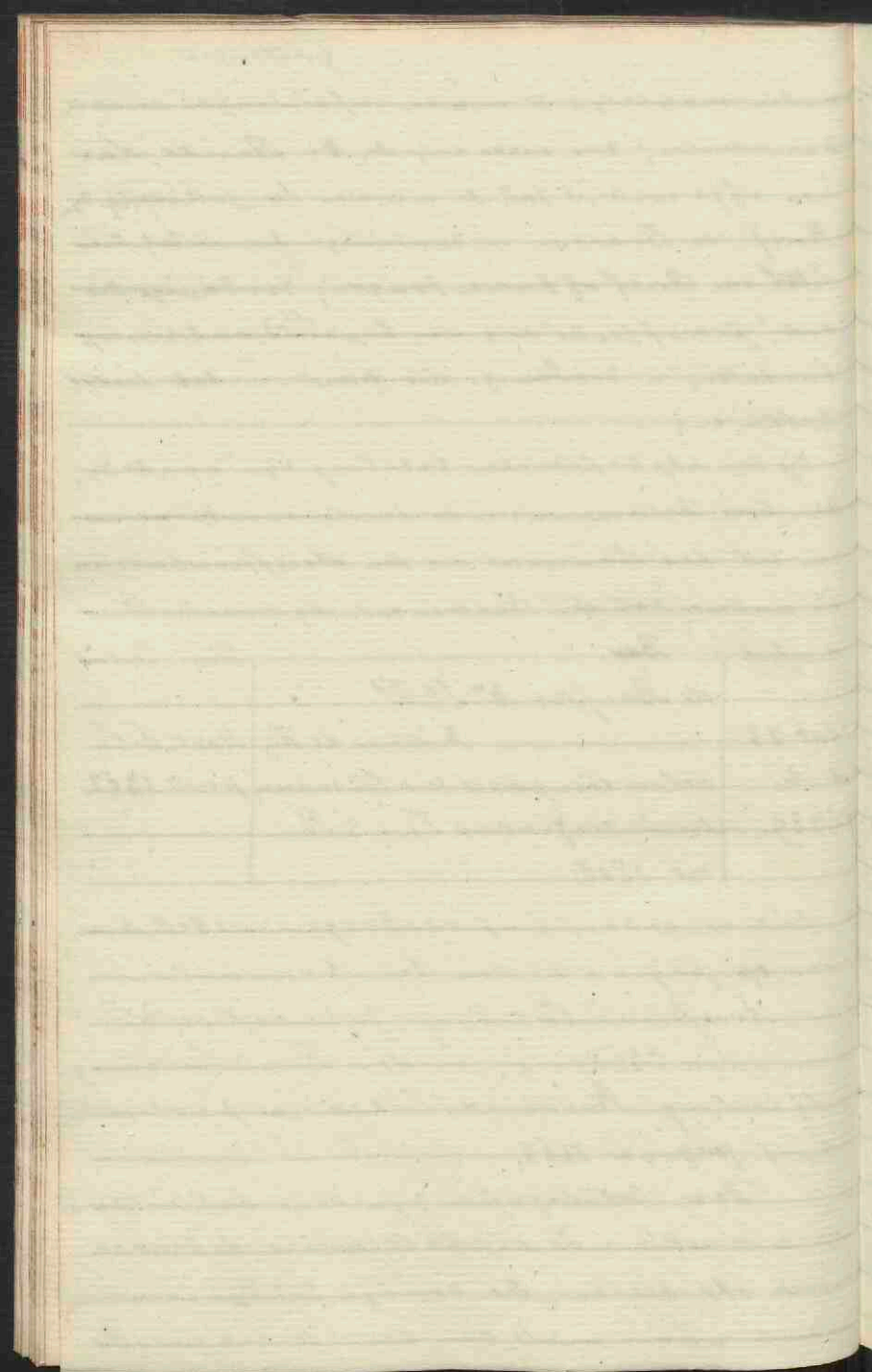
ruken makelyk te maken afdeelingen moete
doarstellen; zoo meer my de H^r. Bencke, dat
men afzonderd had de werken die getiteld zyn
Brief, en Brieven, in zoodanige die enkel den
titel nu Brief of brieven draagen; zoodanige die
over, "betreffende" enz. een bepaald onderwerp
handelen; - zoodanige die "aan" ... tot titel
hebben enz. -

Op den alphabetischen Catalog zyn aan de zy-
den twee Kolommen; in de eerste worden ver-
re. tot het jaartal en den Accession-Cat. en
de andere tot den Real-Catal. by raandeeld.

Accessit	Ben.	Real-Catal.
	de Bausset M ^r . L ^s . F ^s	
1808. 23.	Histoire de Fe,	Hist. Lit.
8. Nr.	velou composee sur les manu,	part. 1363
54289.	scrits originaux T. 1. 2. 3 Pa...	
	ris 1808.	

dat is gehoeft af verkregen in 1808 te zyn
den op pagina 23 van het jaartal en van
den Accession-Catalog, formaat actuaal
nummer 54289; - in den Real-Catalog
afdeeling Historia literaria particulari
Lanif pagina 1363.

Deze Catalogusfen zyn een Bibliothek
op zulk zelve. De alphabetische deenzaft
necht 180 deelen, die van tyd tot tyd taenemen,
want naar mate een deel te dik wordt

laas men het in twee verbinden. In klasse bla-
den kan men deren Catalogus niet laten om
het gevaar van verliezen of veranderen
van bladen. By het zeer meenigvuldig ge-
bruik. De Real-Catalogus is meer dan 200
banden groot.

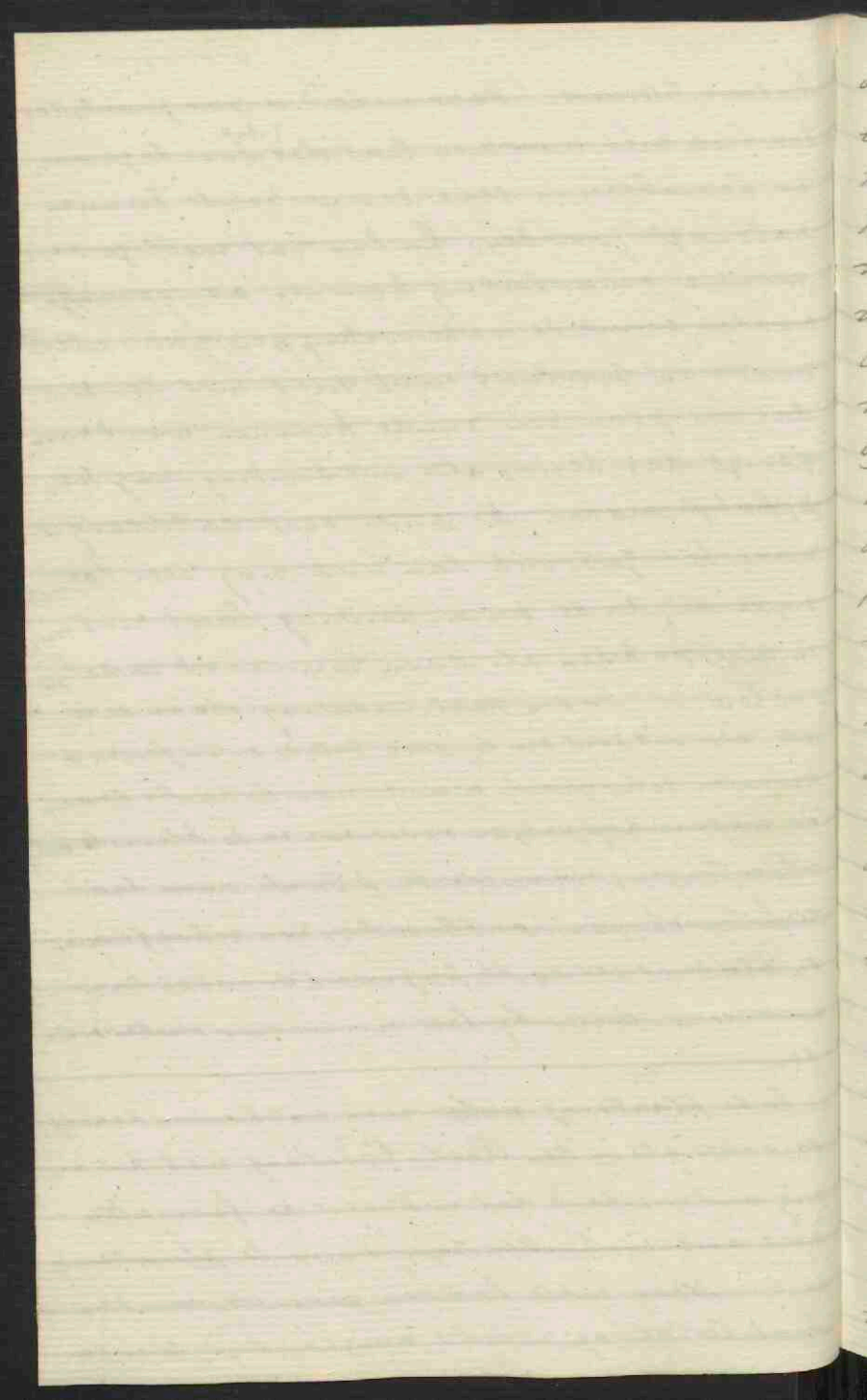
Deze Real-Catalogus is over 't algemeen nog
zoo als die van eersten af gemaakt is. Namelyk
de oorsprong van de Bibliothek is gemaakt
een lezaat van een ryke private man, met
naam Bülow, die met veel zorg en kinde-
ryke boeken verzameld had, en door een
eigen Bibliothekaris een alphabetische
en een Real-Catalogus had laten maken op
hetzelfde plan als die nog zyn.

De voortgang der wetenschappen maakte
den anden Real-Catalogus thans minder pay-
lent, schoon die oorspronkelyke uitspraak
goed was. Men is dan ook merkelyk bezig
aan drie op nieuw te beoordeelen, en op een
zeer groote schaal in te richten. Dit werk is
voor ontrent 15 jaren begonnen, en thans heeft
men ten einde gebracht de Auctores Classici
waaraan de Catalogus 6 d'ische deelen in folio
bedraagt;— Van de Geschiedenis heeft men
volbracht die van Asia Africa en America, be-
staande 4 deelen. De heer Benecke heeft
my geweren dat hy nu bezig was aan de

Wanneer werken om deszelfver inhoud tot
meer dan eene afdeeling behooren, wordt
ze geteld in de eene en wordt in de andere
tot de eerste vermenen

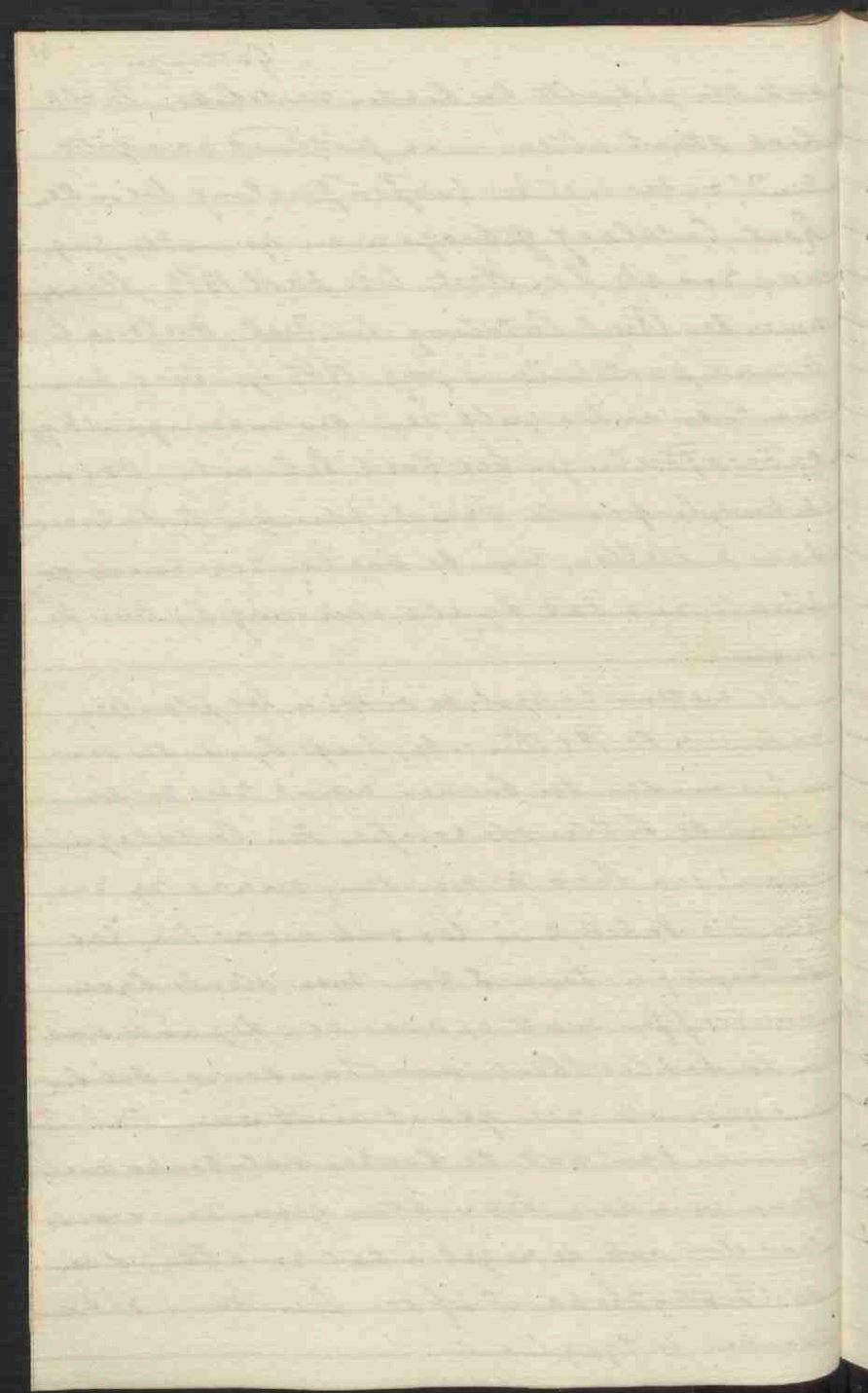
Historie literaria. Deze arbeid is zoo groot, dat
 het zich niet noothen laat dat ^{de} door de gewoo-
 ne beambten in eene eene ronde kunnen
 volbragt worden. En dan zal wellicht eene
 nieuwe omwerking kunnen aangeraaden
 worden, want de wetenschappen gaan altyd
 voort en het laat zich niet wel denken
 dat een plan zoo ronde kunnen worden in
 gericht dat het op alle uitbreiding nog toe-
 papelyk mane. De oude real-catalogus is
 naar het gebruik dan ook nog zeer toe-
 rykende, en de omwerking laat zich niet
 in alle vakken als even zeer noodzakelyk
 raaken. In den real-catalogus staan de ti-
 tels niet uit een om andere titels, en tyfpoeten te
 kunnen schryven, want men behandelt daarvan
 de wetenschappelyke orden niet in de kleinste ande-
 afdeelingen; wanners de plaats naar het
 tyfpoeten schryven ontbreekt, zoo schryft men
 de bloeden over en de paginat worden dan
 met eene letter by het nummer onderschei-
 den.

In de plaatsing volgt men volkomen derzelf-
 de orden als in den Real-Catalogus, met het ee-
 nig onderscheid dat in de reik de formaten
 niet onderscheiden zyn en in de plaatsing
 niet. Naar mate dus een gedeelte van den
 Real-catalogus wordt omgeordend, wordt

ook een gedecelte der boeken verschikt. In elk
 boek staat alleen met potlood aangegeve,
 kend, onder welke hoofdafdeeling het in den
 Real-Catalogus gebragt is en op welke pagi-
 na; zoo als b.v. Hist. lit. part. 1363. Als men
 nu in den Real-Catalogus het deel: Historiae li-
 terariae particularis pag: 1363 opslaat kan
 men zien onder welke eene der meeningvuldige
 onderafdeelingen het boek behoort. Om mee-
 dikwijls groote verwikkelingen te bekaane-
 ken te stellen, zijn de boeken zeer ruim ge-
 plaats zoo dat by elk vak nog by kan ko-
 men.

De wetenschappelyke order in het plaatsen,
 zende my de Hr. Bencke, heeft byzonder veel
 in het vanden der boeken; want zeer zelden
 slaan de bibliothekarissen den Catalogus
 op end een boek te vinden; maar zy zue-
 ken het badelyk in het vak waar toe het
 behoort; — terend kan men steeds byeen-
 aantreffen wat er over een bepaald vak
 in de bibliothek voort handelen is; dit bren-
 in t gebruik zeer groot nut aan. Nu
 kunnen dan ook de boeken voltrekt niet
 door mindere beampten gevonden worden
 zoo dat ook de regel is dat ze altoos door
 de Bibliothekaris of den Secretaris zelve
 worden uitgegeven.

De Bibliothek is alle dag langer of korter open; de Studenten gaan vrij tufiken de boeken heen; maar om verwarring af te wijkte voorkomende te komen houdt men streng daaraan vast dat niemand zelve een boek uit de kas nemen of weder daarin stellen. niemag; hy moet het aan een der beambten aannemen en ontrent het dan ter stand.

Ten opzichte van het nutteloos heeft men deze inrichting. Professoren, Doctoren en ambtenaren ontrenten boeken op hun eigen naam; Studenten onder borgtocht van een Professor. Om een boek te hebben geeft men daags te voren een helderettel; — dan wordt het klaar gelezen en tegen een reus afgegeven. Van de uitgezegen boeken worden twee alphabetische registers gehandeld 1° Van die op eigen naam afgegeven 2° Van die onder borgtocht uitgezegen.

De eerste mogen langer dan de tweede behouden worden. Elk dier registers heeft een het boek, de tyd, en de persoon die het ontrenten heeft en ook die er borg voor geeft. De reus worden in omslagen gelegd; elk professor heeft een omslag waar in aan de eene zyde de reus van de boeken die hy zelve heeft, aan de andere zyde die

[Faint, illegible handwriting on lined paper]

Van de boeken maarras by bary gekleeren is,
 dere reus zyn weder in alphabetische or-
 der gerangschikt. De reus van hen die
 boeken ontzangen waarvan ze nu Prof. van
 Studenten zyn worden ook afzonderlyk ge-
 legt. Zoodra de boeken over den tyd wan-
 den gehouden, het geen uit de registers
 dadelijk blykt, zoudt men er den pedes-
 heren om ze te halen.

Men kan niet genaeg de order en naams-
 kenrygheit, en tenens de eenvondigheid van
 deze geheele invigting bewonderen.

De ambtenaren der Bibliothek zyn

Een eerste Bibliothekaris

Een tweede Bibliothekaris

Drie Custodes

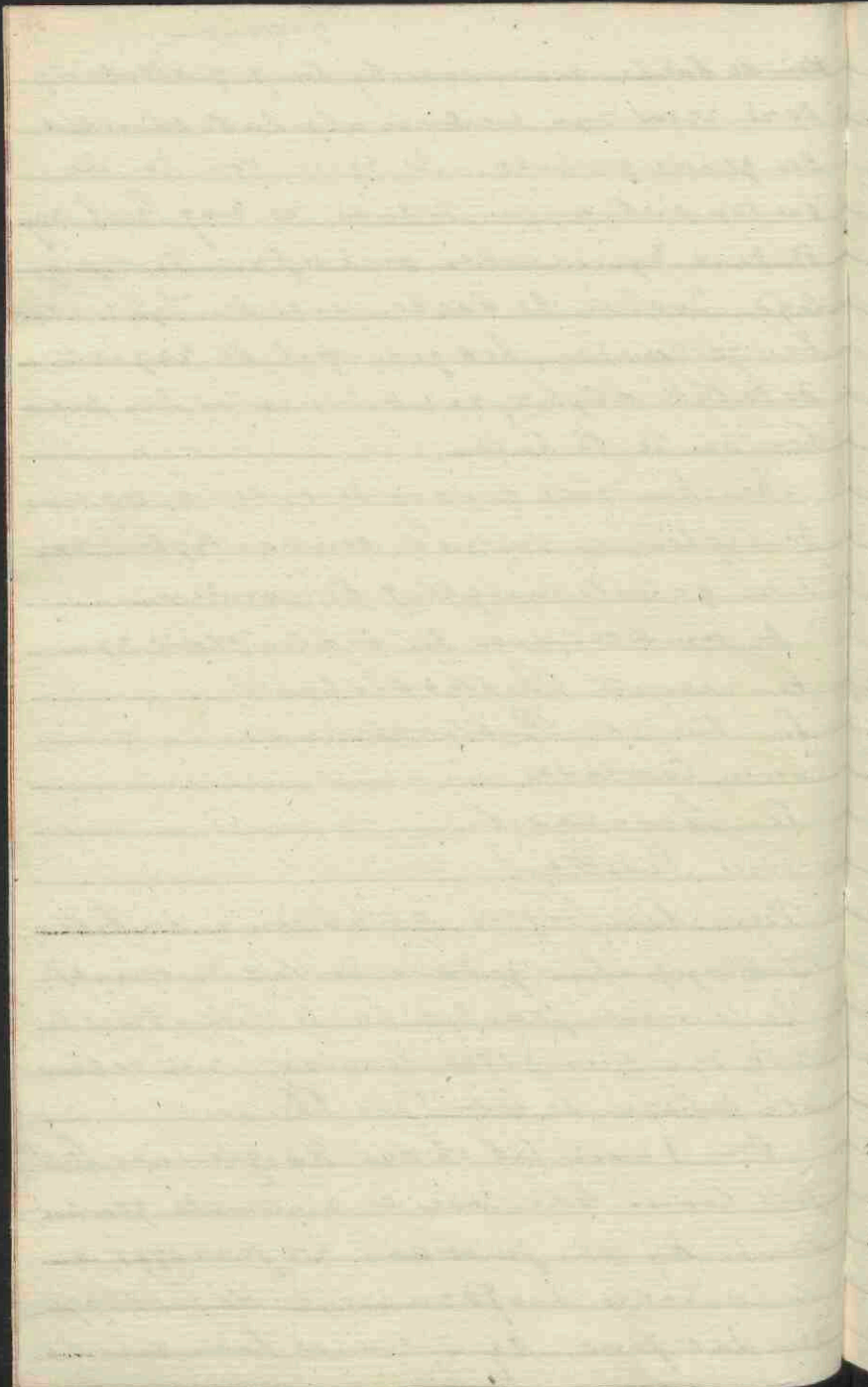
Een Secretaris

Drie Pedellen

Vier Accessitten, die alleen in de Biblio-
 theek oppassen gedurende dat ze open is.

De sommen jaarlyk aan de Bibliothek be-
 steed zyn niet altyd derselpe, men rekent
 toch tusschen de by en 5000 Thalers

Om 3 uren heb ik den Hoogleeraar Saak
 Feld hooren leeren over de nieuwste geschie-
 denis. Hy was juist aan het jaar 1795, en
 behandelde hoofdzakelyk de veldtogten
 van dat jaar. Hy is, zoek hoer, zeer libe-

naal, terwijl Sartorius ultra is. Zy hanteert meestal dezelfde Colleges.

Om 4 uren heb ik Prof. Keeren over de Oude Historie, gehoord. Hy behandelde Theodoric en byzonder de geschiedenis van Philippus.

Om 5 uren heb ik Prof. Benecke gehoord over het Oud-Suitsch; - hy was aan de Conjugaties. Hier waren 11 talhoorders. Den avond heb ik binnengebragt by Prof. Keeren op een the. Er waren eenige dames, Prof. Kugo, Schenk, en een groot aantal Studenten.

Er werd kaart gespeeld maar meestal gepraat. Om half 11 was het afgelopen. Ik heb wat met twee Heeren gepraat, energicus met Kugo, Schenk, en met Keeren. Ook ontmoette ik hier een landman die te Göttingen Studesit, Graaf van Rechten, die zeer vriendelyk waren my aanbodt het een en ander te laten zien.

Vryd. 27 Junii. Om 8 uren heb ik het Collegie van Prof. Müller bygewoond over de Archologie. Hy handelde meest over Athene.

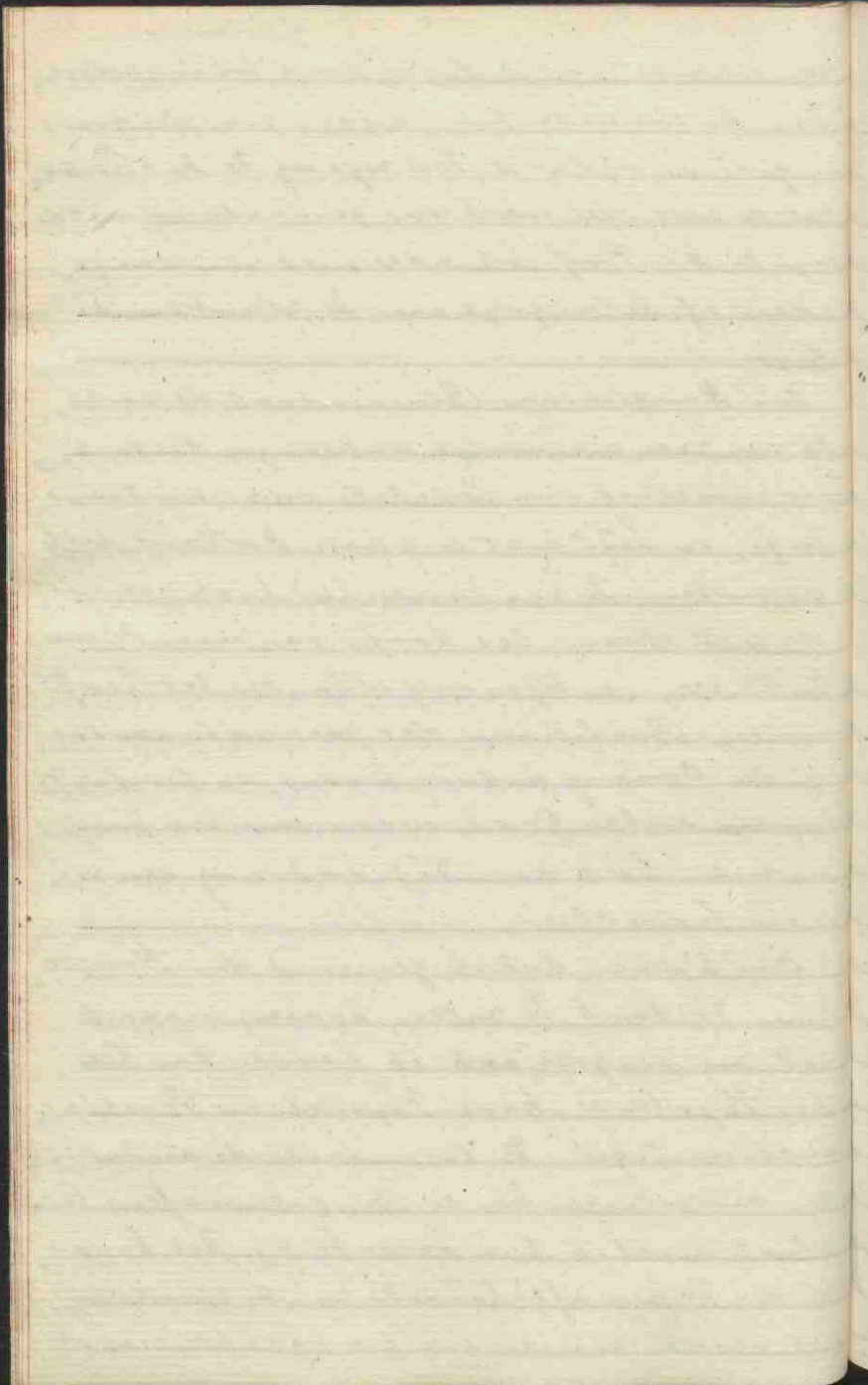
Ik heb wat aangezeehend en over myne Hartreize nagedien; vervolgens heb ik met den heer van Rechten baeken waeren zien en kopen, en wat rondgewandeld. Wey hebben saam in het logement yegeten. In de bibliotheek heb ik nog nader het een en ander me

Hy is nu ook een verdorven lyste van het gheen
Teueriffe. Dese lysten vindt men overal
elkander gerangschikt in groate notschelen, en
zij behouden tot nu toe de bewaerd, maar van
men geene narigten heeft, en die geheel anders
scheiden van de tegenwoordige bewaerd.

ren namen wat ik boven reeds heb ingesloten.
 Den Botanischen tuin waren er die groot
 en goed in order is. Toch zegt my de Hr. Rechter
 dat er niet veel werk van gemaakt wordt, de
 my de Hr. Prof. Schrader niet zeer aange-
 naam of belangryk was de plantkunde
 leest.

Den Hoogleraar Blumenbach bezoekt,
 die my zeer vriendelyk ontvangen heeft, zyne
 verzameling van Schedels enz. verbaand
 heeft, en veel met my over Halland heeft
 gesproken. In zyn kamer had hy als een
 Merkmal staan, het hoofd van eenen Nieuw-
 Zeelander, — en tegenover elkander het hoofd
 van een Brabliaan, dat zeer naby aan dat
 van den Ourang-outang kwam, en het hoofd
 van een ouden Griek waarvan het profiel
 een rechte hoek vormde; ook zag een zeer
 mooi Snaveldier.

Om 5 uren had ik gemeend den Hooglee-
 rar Fribant te zullen hooren, maar ik
 had my vergist, ook ik hoorde den heer
 Dr. (Repetent) Mars Physische en Psychische
 Anthropologie. Hy behandelde de onderschie-
 den verbeeldingen van de Menschensaffen. Eene
 plaats moet ik hier opteekenen. Het karak-
 ter der Rassen afgehandeld zynde sprak hy
 ook over de praeven om het karakter van elk

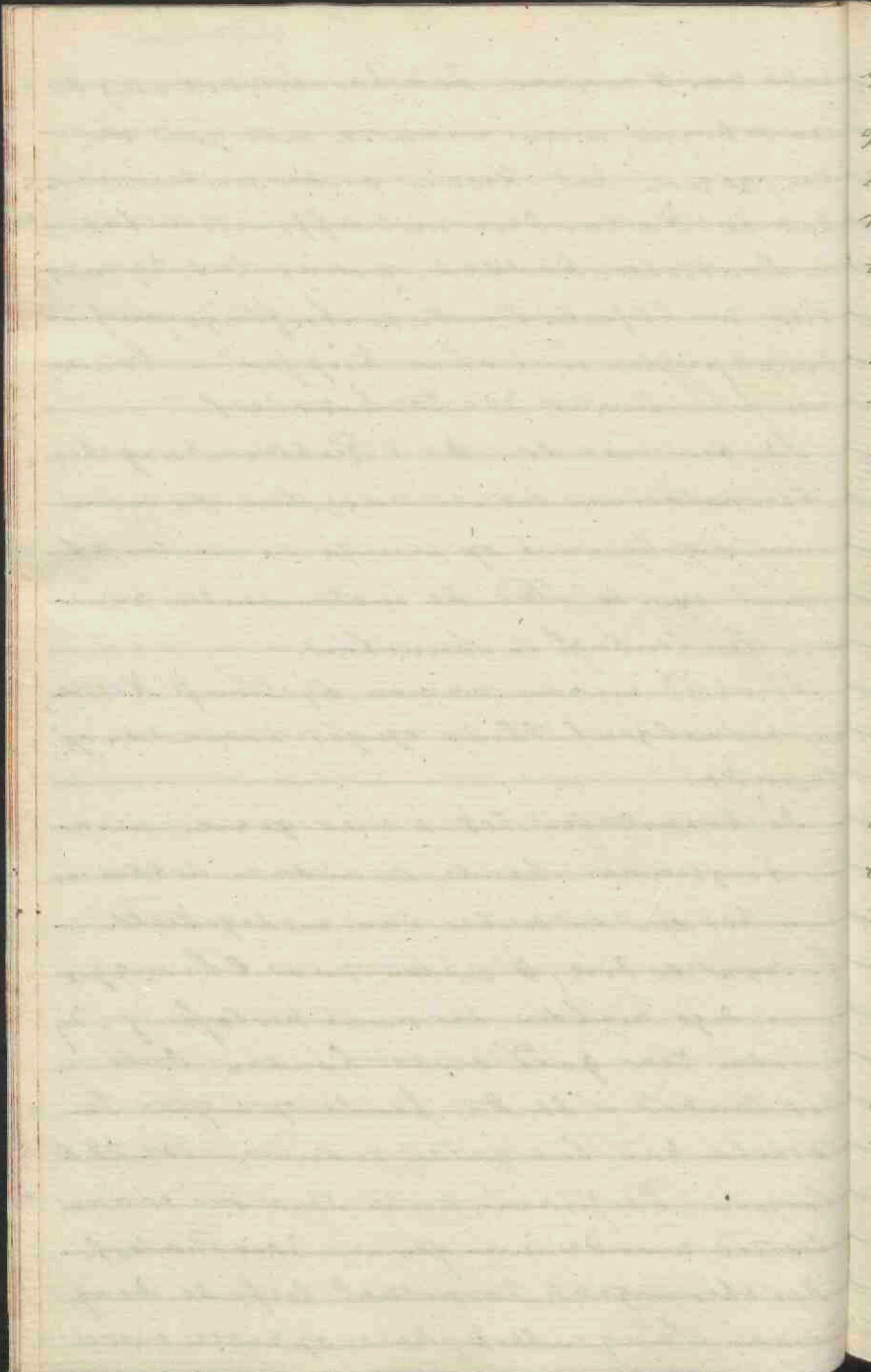

valk aan te mynen. In de karakterschepping die een schryver, wiens naam ik niet goed verkan, gegeven had, kwam onder anderen voor, dat de Kallanders veel affiniteit tot de Duitschen hadden, maar dat zy waren „Eine wohlfeile Deutsche Auflage, auf Druckpapier und ohne Kupfer.“ — Er waren hier maar zes toehaarders.

Ik ben met de Hr. v. Rechtenen nog het Observatorium meeren zien, dat een mooi nieuw gebouw is op eenige minuten afstand van de Stad. De instrumenten zyn van Reichenbach in München.

Afscheid meeren nemen by Prof. Keerer, en vervolgens thuis opgenbrevent en opgepakt.

De hospitaal en heb ik niet gezien, maar de Anglesaars kendt en anderen hebben er om het een en ander van medegedeeld. Er zyn er drie, te weten voor Chirurgie inwendige ziekten, en voor verlossing. Zy worden zeer goed onderhouden. Over het laatste is de Hr. kendt opzigt. In hetzelfde kan het getal van inwoners tot 28 de loopen. De jaarlyklike som die er aan besteed wordt is ongeveer 3000 Thalers. Het chirurgisch hospitaal heeft de Haag, Bessaan Langenbeck, die er opzigt over ons

zelf laten bouwen, dewyl de Hooftschool
geen talrykende middelen had. Nu niet,
bevindt hy het aan de Hooft School. Er zyn
ruim 40 bedden; het hospitaal voor in-
wendige zieken is nog mat grooter.

Er is geen afzonderlyk ziekenhuis voor de
stat; hetgeen daarvoor plagt te steeft te
worden ontvangt de kas van de Akademi-
sche hospitaal, en daarvoor worden hierin
de stedelyke zieken in deze hospitaal op-
ghenomen; eveneens dragen er de arme
kassen toe by wat zy anders zonden uit-
geren tot ondersteuning der arme zieken.

Dit is eene verstandige en nuttige inrig-
ting.

De tyd is my te kort om hier nog veel
algemeene opmerkingen by te voegen. Al-
les heeft saamgeloopen om my van de
Universiteit van Göttingen een gunstig
beeld te geven. De professoren, die ik
ontmaakt heb waren uitent beleeft; de
studenten, zoo ver ik ze op straten en wan-
delingen en ook op de Collegies gezien heb,
zyn my voorgekomen beschaafd, vlytig
en zeer heuscheiden tegen elkander en hunne
hoagleeraren te zyn. Ik heb er nooit een
vraag naar de woning van eenen hoog-
leeraar, naar de voorlezingen, die ghan

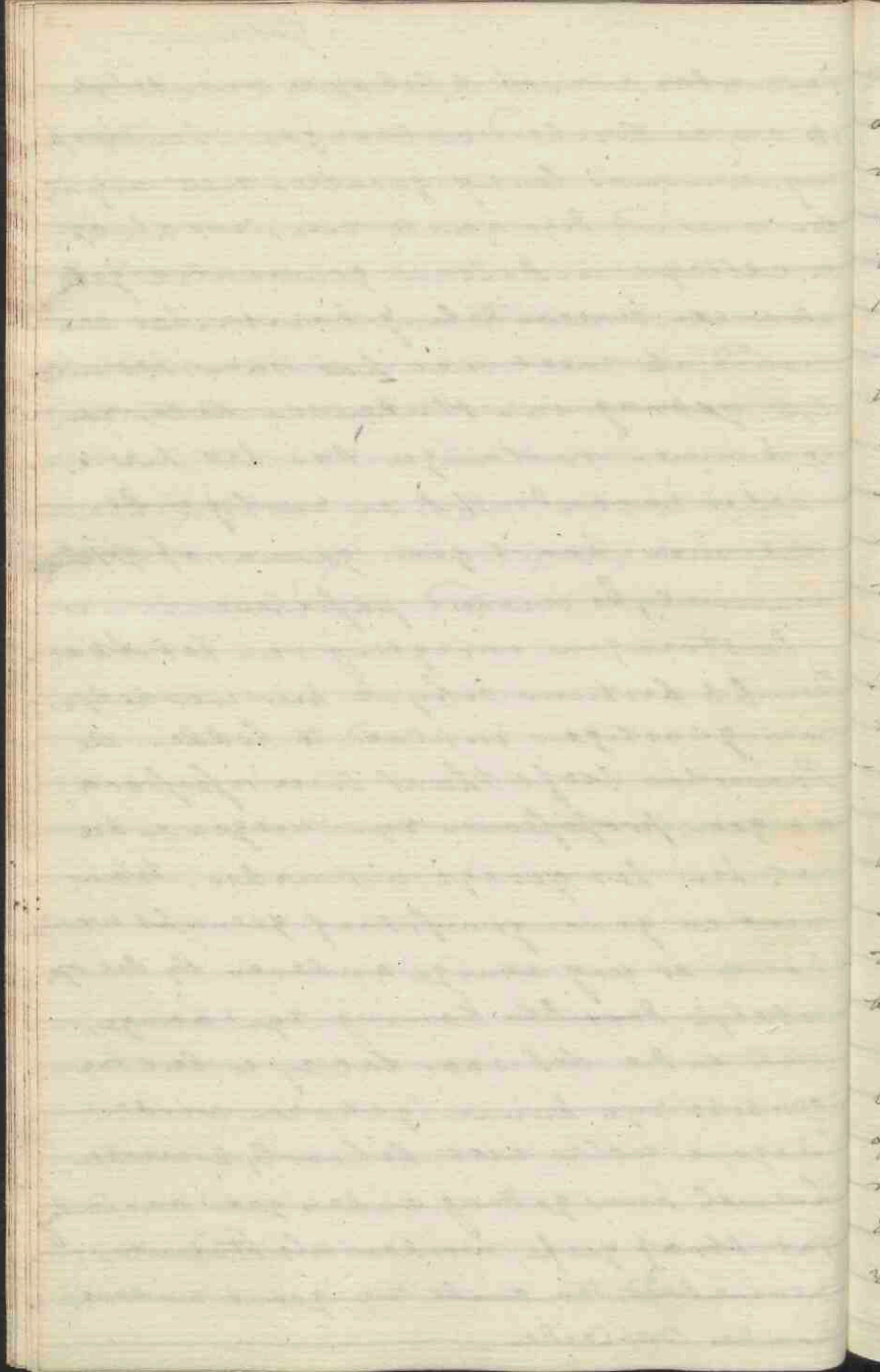
Men heeft hier geen klappertreden, maar na het
keers die op een soort van koren een allerwaartig ge-
heid maken, en alle half uur rondgaan en telken
afroepen.

De klokken spelen niet en slaan alleen het
vulle uur, een klein ^{klok} slaat een, twee, drie
af vier maal voor de kwartieren, zoo dat men,
by het vullen van eerst de vier kwartieren en dan
het uur hoort slaan. Van deze gewoonte kwam
waarschynlyk het spraakgebruik, om te zeggen
„Ein viertel de auf“. De omringing der klok-
ken is dunkt my by ons beter.

den werden enz. of ik heb op de vriendelyk-
ste wyze bezigheid ontvanger. Men heeft
my nimmer lastig gevallen met my af-
een vreesd dieo aan te zien, zoo als op
de collegies in Halland gewoonlyk gebeurt
als er een vreesdeling komt. Het een
woord, ik weet niet hoe men het in-
lyk gedrag van Studenten beter zou
de kunnen verlangen dan het hier is.

Het is s'avonds stil en rustig in de
stad, men hoort geen geraas of geschreeuw
naamwelyk iemand papieren.

De strengere invreiging van het Aka-
demisch bestuur schynt hier merkelyk
meer gunstigen invloed te hebben. De
Prætor heeft thans twee afpissaren,
die geen profissaren zyn mogen en die
met hem het geregt uitmaken. Wan-
neer er gezangenisstraf geischt wordt,
komen er nog eenige anderen by die op-
zettelyk door den koning zyn aange-
steld en die dus naar dat zy er best toe
geschikt zyn kunnen gekoren worden.
Suzene welke niet de hoorlyk werken
haemel hun gedrag anders geen aanleiding
tot straf geeft, worden als Studenten
vermeerd, ten einde zy geene andere
zanden verleiden.

Overal niet men aan de huizen bouwen,
om de studenten gelegenheid, om te wo-
nen te verschaffen. De H^o & Reetere
heeft mij gezegd, dat hy voor eene ma-
tige kamer, met een klein slaaphamertje,
14 Louisd'or of hundert Schillingen.

Datuid. 28 juni. Om Dieren van Göttingen ver-
trokken, naar Nordheim. — Reide op den weg
den leere weg veel afsnijping. Ik reed in
een wagen gezamenlijk alleen, maar verheugde
mij in de schonen natuur zoo dat mij de tijd
niet lang viel.

Aan myne rechter hand heb ik twee moorge
Ruines laten liggen: eerst de Pleise en naas
hant de overblyfsels van het Kardenberger
Schloß.

Overal werd naar den weg geardend en myn
dat men hem goed maakte: van gebroken
Steenen. Mogelyk is die Kunst uit Engeland
naar hier overgekomen. Er zyn hier ook geen
huizen langs den weg.

Ik zag heden een groot aantal en naar de
later wagens, die den weg naar Göttingen
op gingen; het zag toe had my het menige ver-
mer van gaederen veronderd, en ik had daer-
de Reedsing gezien van het geen myn overal
ziede dat er geen handel meer in Duitland na.
De Champre gelden zyn op deren weg 2 Mark.

Blank lined page with faint handwriting.

grosfuten (2 stinners) naar een ruyting met 2 paarden.
De tolhuizen staan op 1 myl afstand.

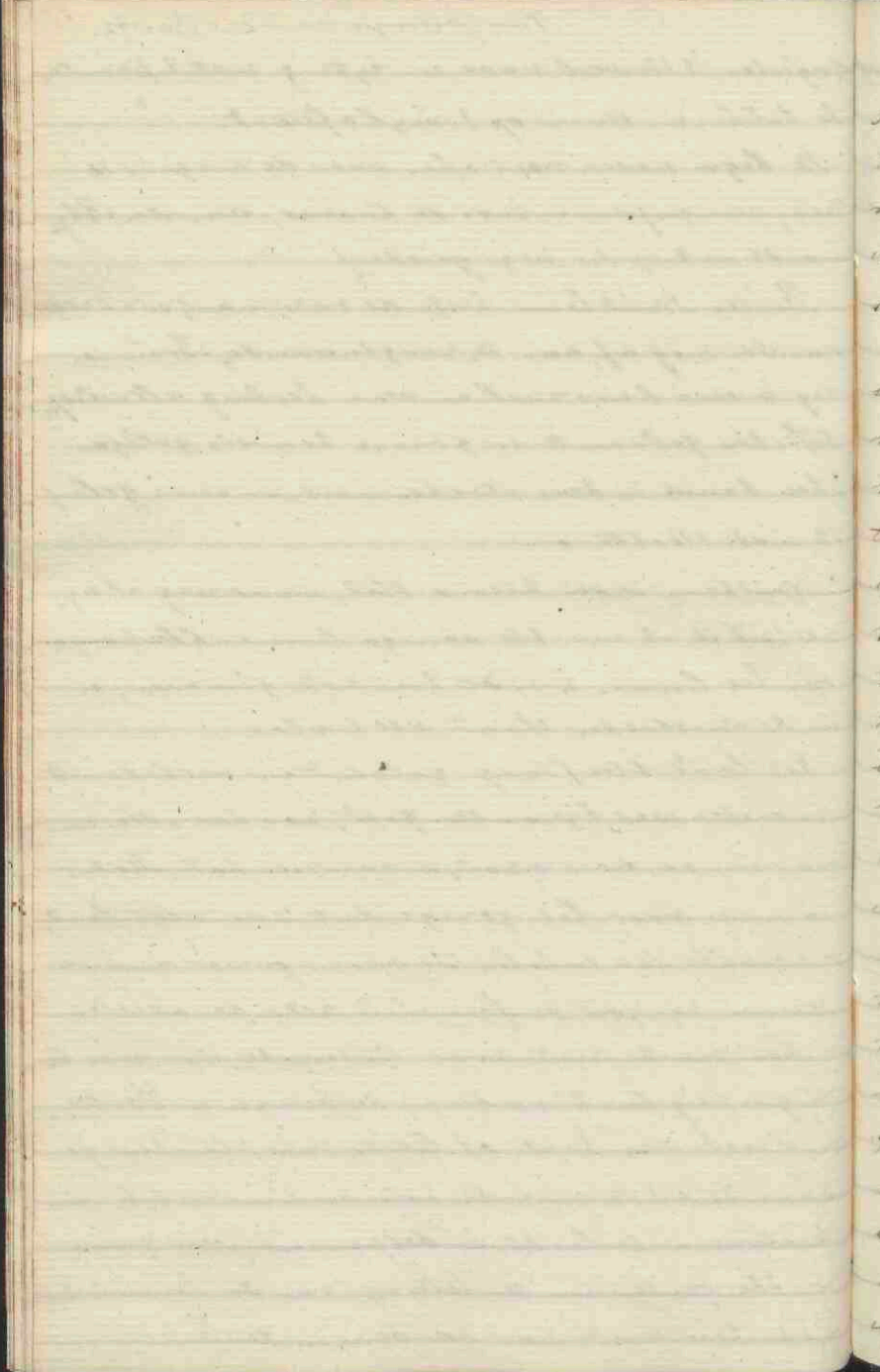
Ik begin weder veel open voor de wagenen te
zien, aangevallen met de horens, aan den Rhy
waartoe ik op de wy, gaarden.

Buiten Nordheim heeft de raerman, waer reg,
van de weg af, aan de zoogenaamde Brünne
zag ik een dartsaal en een herberg allerlye
tusschen gebaante en groene heuvels gelegen.
Men dans in dese streek veel, en is er geloof
ik niet vlechter om.

Nordheim is een kleine stad, waer nu al nu
verheid is: ik maakte eenige linnen bekerye
op; het linnen wordt hier ook gemaken, en
in de omstreken stand veel vlas.

Het land slijf nu galpend en meldeband;
het weder was byzonder goed, was dat alle, want
en nu een zeer vrelke wasser had. Het is
janner voor het gezigt dat zoo veel land,
dit maakt dat tusschen het groen orenel zwarte
strepen zijn, die de fransheid zeer benadelen.

Men merkt reeds voor Ostervode dat men het
bergachtig land weder; de heuvelen in Dorfte
zijn reeds van hout of lient van planken ge-
sawd, en ik meende ook dannerhelyke men-
kelling in de lucht te bespennen, een groote
kudde geiden aan de helling van de heuvels, die
ook hier reeds aan de bergen danken.

Om halfes kwartaal te Osterode aan. Deze
Stadje behoort reeds tot den Hartz. het staat
te name, ander den rivier van Grubenlagen, de
nu gemiddeldsteed en aan Hannover anderszins
is. En zyde 3000 inwoners, die meest door po-
siekam: volerygen en branderygen bestaan.

Men heeft hier een korenmagazyn, waar
uit men in geval van schaarste koren voor
mindere prysen aan de bergwerkens aflo-
vert, het is in 1718-22 gebouwd. Deze inry-
ting is zeer menichliedend, want in den Hartz
wordt geen koren gebouwd en er zyde geen re-
vieren langs welke het worden aangevaerd
zoo dat het in tyden van gebrek wegens het
transport nog maeyclijker en duurder te
bekomen is dan elders, het laan der arbeiders
zande dus buitengewoen moeten verhoogd
worden of zy zouden van gebrek aankomen
indien er niet op dert wyse in voorreeden

Kuan Claudthal. De weiden neevangen
het korenland; gelukkig want er veel wyde
van den aarduppelboom gemaakt, en ras
men zeyt gelube die zeer gaed; men konst
gohel in het gheberge. Op verskeide hony-
tens tray ik hier oude machtbouen, zoo als
elke re reeds veel op mynen weg het opgemengd
Die zyn altyd zoo geplaatst dat zy een zeer ves-
turyge menschen, en men niet te beandassoz

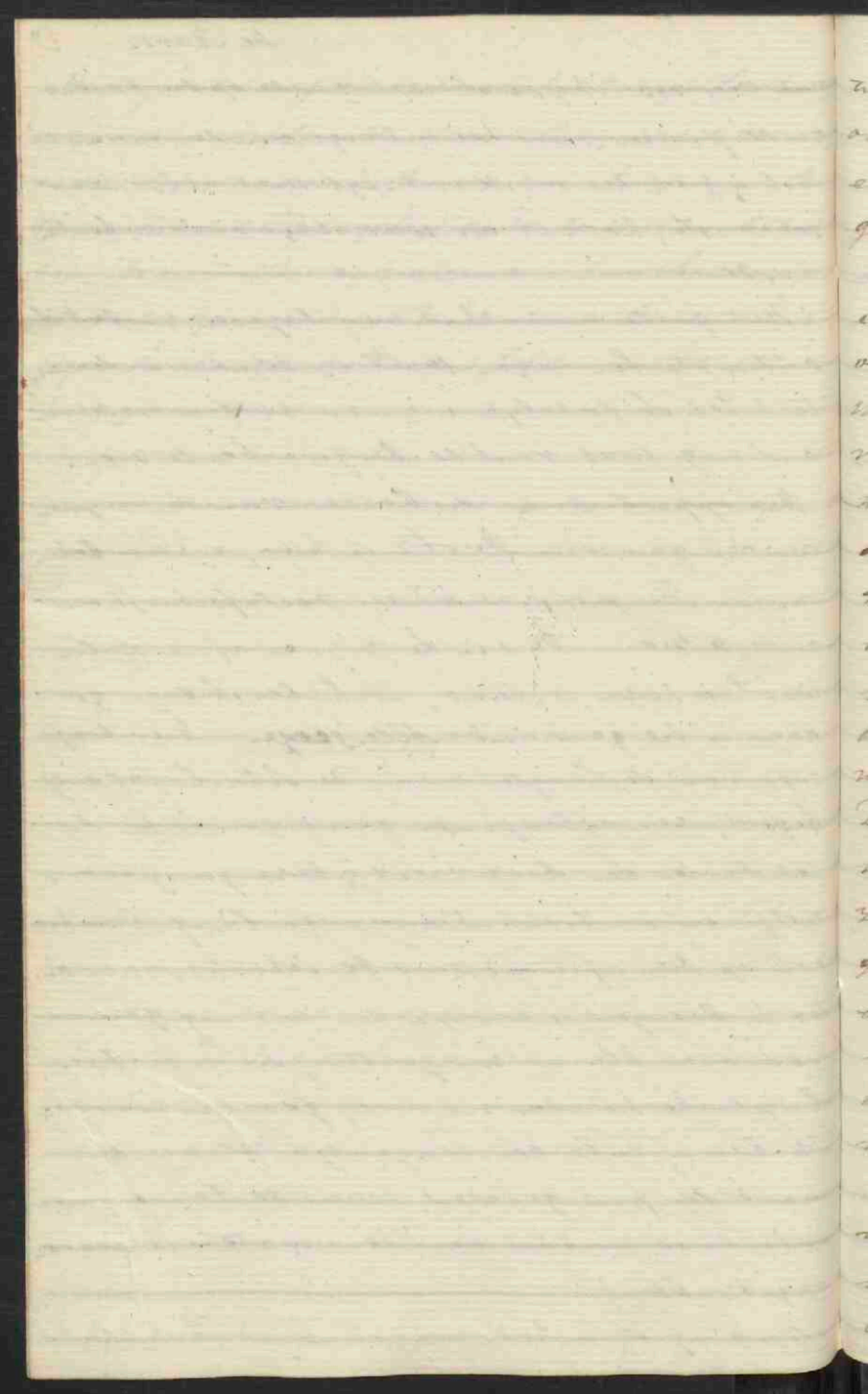
Ik zag onder mij uit de haagte het dorpje Lorbach,
dat in een zeer smalle maar lange en diepe
vallei ligt, waar alle huizen van hout zijn. Hier
is het dorpje geheel om de steenen bebod-
den. De inwoners zijn algemeen houtkopers,
en de vrouwen die zeer zware lasten naar
tegen de bergen op dragen, hebben meestal
knopgewellen.

van zeer vee. My dank men vande op die laatste
gode punten voor het ontzigt vanden, maar
toch is ook het meeste ontzigt niet altijd het
schoonste, hoewel dit niet altijd onderhouden
wordt.

Het goede weder had my bezene, zodat ik
ander sterken regeer te Clausthal aankwam,
toch heb ik dadelijk mijn werk te gemaken
om nog wat van de bergwerken te zien.

Het opperbestuur en beheer van de mynen
van den gammen Hartze is hier, en men beha-
van den Bergmeester een verloophoop om
alles te zien. Om in de mynen af te dalen
was het beken te laat, toch ben ik even ge-
gaan in de genaamd Allersege. Hier heeft
men van de hoogte waan de Schacht (afput)
begint, een afdalende gang gemaakt die
tot buiten den berg voert, deze gang is on-
twelf en ongeveer 5 minuten lang. Om het
exte op den afstand van de Schacht naar Bin-
ten te brengen is een yzeren rader gemak,
waaronder kleine wagentjes, die men hier
Engelische hander noemt, gevoerd worden.
Ik ben in zulk een wagentje tot aan een
mond der put gevoerd, waar de touwen mee-
este, door middel van een waterwad worden
opgetrokken.

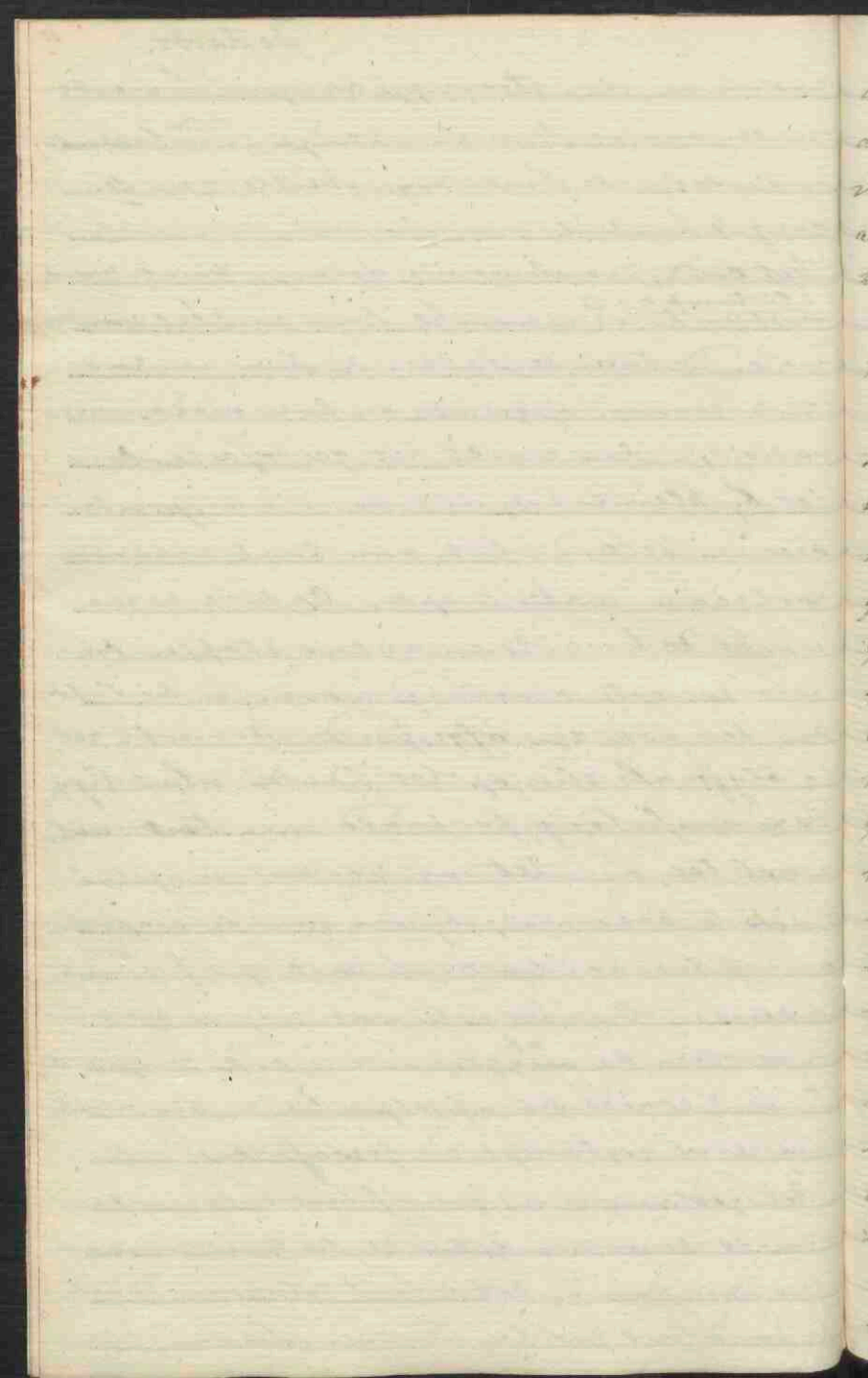
Na ging ik in het zwaarmoed Pochthal

waarin een klein steampje aangewend wordt om een aantal Stampwichtingen (Puchwäckerle) en embleyk de Smeltary (Hütte) aan den gang te houden.

Het erts, zoo als het int de myn kant wordt ^(gestampt) eerst in de Puchwäckerle door middel van opneemende staande balcken die door een raad steeds worden opgelicht en dan weder neer vallen; — dan wordt het gewasfchen door het by kleine haercolpeden int te spreiden over een felden vlak van hout waaronne tusschen water loopt. Op dese wyze wordt de kwarts en andere stoffen die met het erts vereenigd waren, en die lichter dan het erts zyn afgespaeld. Het erts zelve slyft als slis op het houten vlak liggen. Dese wasching herhaald men tot acht maal toe, om het erts zoo veel mogelijk zuiver te bekomen; by een van de waschingen is het houten vlak met grof linnen bekleed. Om het erts niet weg in het water en de steen die ^{af} weggespaeld is, ook weg te behouden, wordt dit afgespaelde in den winter nag eerst gestampt en gewasfchen.

Het gestampte en gewasfchene erts wordt naar de smeltary gebracht, en dan rekent men dat van by sul 9 lood zilver en 30 tot 60 pond lood int het Centner (110 pond) zyn.

waarschijnlijk. En zijn ook stukken die men
dadelijk herkent, dat heel zwaar metaal de-
vatten, die noemen men Stufenerz; dit wordt
alleen gestampt, maar niet gesmeed, men
het gesmeltten wordt.

In de mijn van Clausthal is ook eenige
koper, maar geen goud.

Het smelten geschiedt in oven, met hout-
kolen. Het eerste wordt op onderschikende
koperen smeltstakken en andere stoffen ge-
mengd, en ook zoo als men het noemt
geroest door het op eenen leed hout in
grote hoopen te laten uitdampen. Na
4 of 5 smeltingen krijgt men eindelijk rijn
lood met zilver en rijn stakken. In byzonde-
re oven wordt ook het lood van het zilver
gecheiden, door het eerste te laten occide-
ren als wanneer het licht wordt en men
laapt terzelft het zilver op den bodem blijft
liggen. Het geoccideerd lood wordt door een
nieuwe smelting geoccideerd en dan is
het klaar. Het scheiden van goud en zilver,
was er van het eerste eenigzins van be-
lang naar handelen is, geschied door oplozing
in sterk water en crystallisatie van het op-
lossing.

Zondag 29 juni. Reeds tijdig naar de Grui-
be (mijn) gegaan. De Carolinagrube levert,

The first part of the book is devoted to a general history of the world, from the beginning of time to the present day. The author discusses the various civilizations that have flourished on the earth, and the progress of human knowledge and industry. He also touches upon the political and social changes that have shaped the modern world.

The second part of the book is a detailed account of the history of the United States, from its early days as a collection of colonies to its emergence as a powerful nation. The author describes the struggles of the American people for independence, and the development of the Constitution and the federal government. He also discusses the various wars and conflicts that have shaped the nation's history.

The third part of the book is a history of the world's religions, from the earliest forms of worship to the great religions of the world. The author discusses the beliefs and practices of the various religions, and the influence they have had on human civilization. He also touches upon the philosophical and ethical teachings of the different faiths.

The fourth part of the book is a history of the world's literature, from the earliest epic poems to the modern novels and plays. The author discusses the lives and works of the great writers of the world, and the influence of their works on human culture. He also touches upon the development of the novel and the play as literary forms.

The fifth part of the book is a history of the world's art, from the earliest cave paintings to the modern masterpieces of the world. The author discusses the lives and works of the great artists of the world, and the influence of their works on human culture. He also touches upon the development of the various art forms, such as painting, sculpture, and architecture.

The sixth part of the book is a history of the world's science, from the earliest discoveries to the modern scientific revolution. The author discusses the lives and works of the great scientists of the world, and the influence of their discoveries on human civilization. He also touches upon the development of the various scientific disciplines, such as physics, chemistry, and biology.

The seventh part of the book is a history of the world's philosophy, from the earliest thinkers to the modern philosophers. The author discusses the lives and works of the great philosophers of the world, and the influence of their teachings on human civilization. He also touches upon the development of the various philosophical schools, such as Platonism, Aristotelianism, and Stoicism.

The eighth part of the book is a history of the world's law, from the earliest legal systems to the modern legal systems of the world. The author discusses the lives and works of the great legal thinkers of the world, and the influence of their teachings on human civilization. He also touches upon the development of the various legal systems, such as common law and civil law.

The ninth part of the book is a history of the world's music, from the earliest musical instruments to the modern masterpieces of the world. The author discusses the lives and works of the great composers of the world, and the influence of their works on human culture. He also touches upon the development of the various musical forms, such as opera, symphony, and concerto.

The tenth part of the book is a history of the world's dance, from the earliest dances to the modern masterpieces of the world. The author discusses the lives and works of the great dancers of the world, and the influence of their works on human culture. He also touches upon the development of the various dance forms, such as ballet, modern dance, and folk dance.

The eleventh part of the book is a history of the world's theater, from the earliest theatrical performances to the modern masterpieces of the world. The author discusses the lives and works of the great playwrights of the world, and the influence of their works on human culture. He also touches upon the development of the various theatrical forms, such as drama, comedy, and tragedy.

The twelfth part of the book is a history of the world's cinema, from the earliest silent films to the modern masterpieces of the world. The author discusses the lives and works of the great filmmakers of the world, and the influence of their works on human culture. He also touches upon the development of the various cinematic forms, such as feature film, short film, and animation.

The thirteenth part of the book is a history of the world's television, from the earliest television broadcasts to the modern masterpieces of the world. The author discusses the lives and works of the great television personalities of the world, and the influence of their works on human culture. He also touches upon the development of the various television forms, such as news, entertainment, and sports.

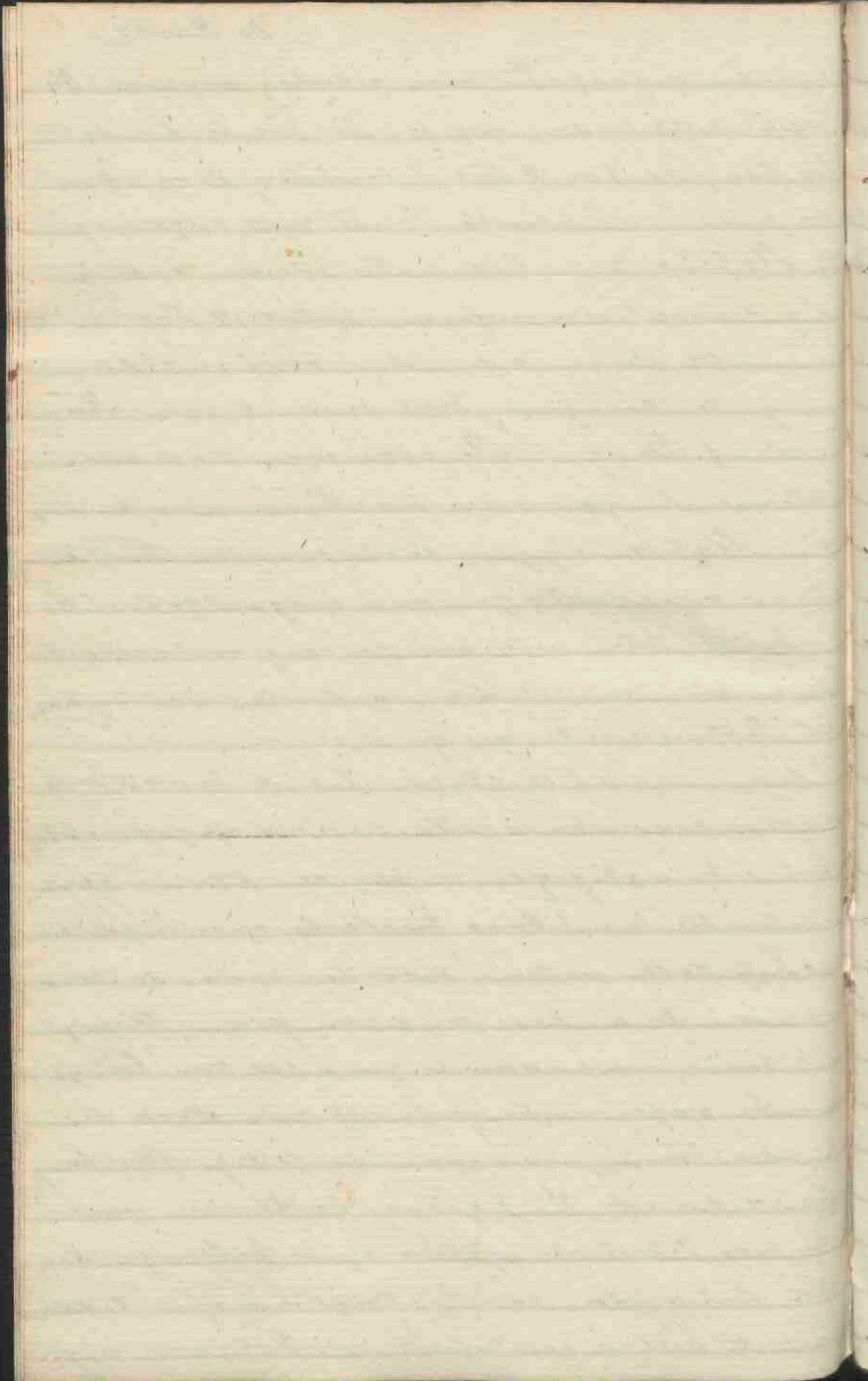
The fourteenth part of the book is a history of the world's radio, from the earliest radio broadcasts to the modern masterpieces of the world. The author discusses the lives and works of the great radio personalities of the world, and the influence of their works on human culture. He also touches upon the development of the various radio forms, such as news, entertainment, and sports.

The fifteenth part of the book is a history of the world's internet, from the earliest computer networks to the modern masterpieces of the world. The author discusses the lives and works of the great internet personalities of the world, and the influence of their works on human culture. He also touches upon the development of the various internet forms, such as social media, e-commerce, and digital art.

volgens opgave van mijn geleide; ongeveer 50
 Treide ertt in de week op. De Treide handt
 40 ton, de ton 6 tot 7 Centner, de centner
 110 pond. By dei 50 Treide zyn nagenoeg
 4 Stufener. Het de 50 Treiden ertt is
 men verplike ongeveer 10 tot 12 Treiden
 onnutte Steenen en andere stof uit de
 myn te brengen, bere maent men Küm-
 mer of Berg. By elke myn is men
 kleine bergen van die Kümmer, en ook
 van Slakken liggen: beide worden hier en
 daar naar te leggen van wegens gebruik.

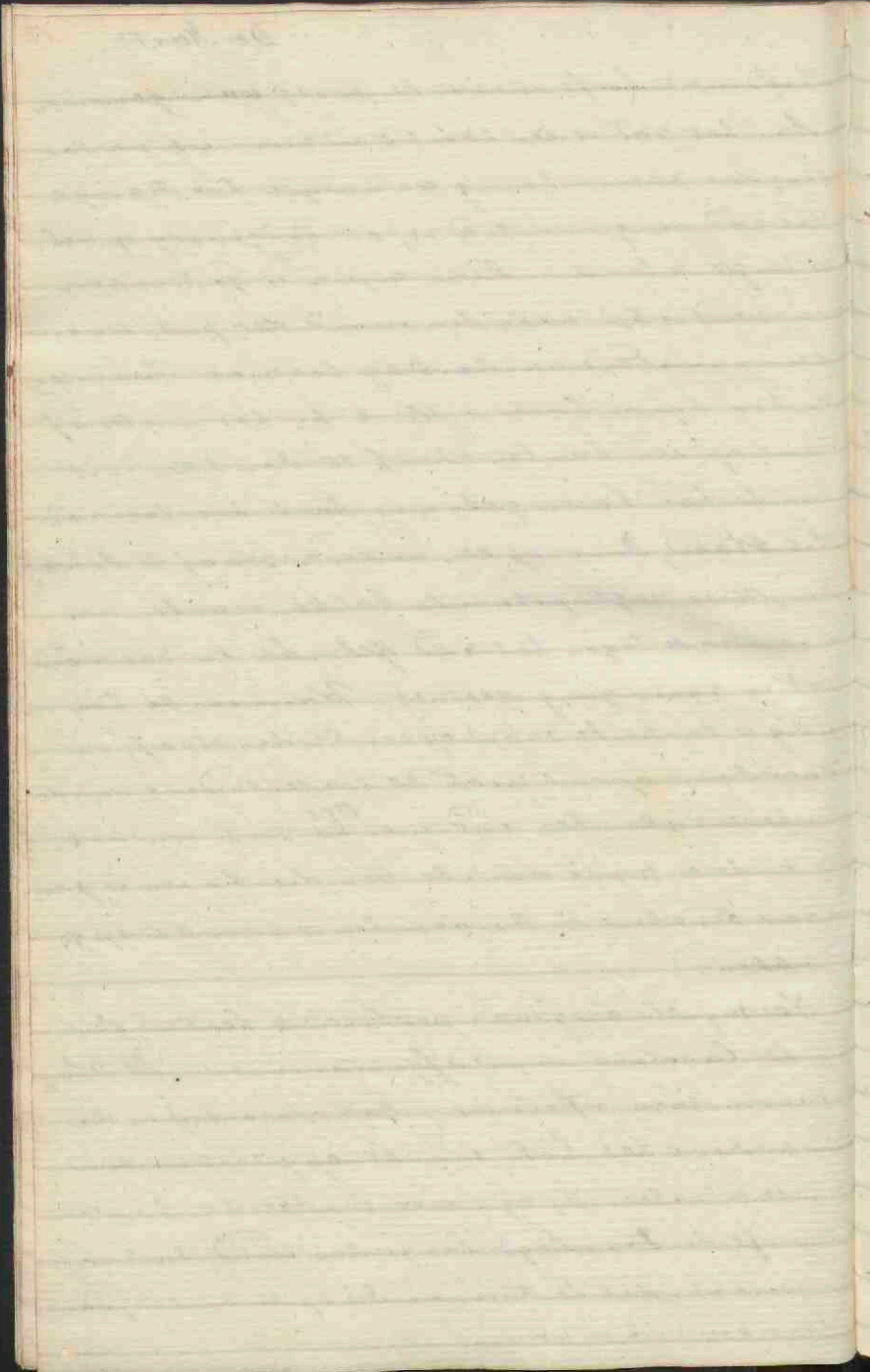
De stukken ertt worden nu uitgerooken
 en in kleinere stukken gebroken eer by naar
 de Stampwellingen gaan.

Alvorens of te steygen heb ik het rad de-
 zigtig naar duor allen waordt opgetrokken.
 Het is kunstig gemaakt; een kleine stroom
 water die men door tweeoly openingen er
 op kan laten vallen, doet het naar de eene
 of naar de andere zyke angaan, terwyl
 het touw, waaraan de gevulde ton hangt
 wordt opgewonden, windt ruit steeds het
 andere touw, waaraan de ledige ton hangt
 van zelve af. Het gebruik touwen naar
 hunne die sterk geteerd zyn: kettingen die
 hen liefter dan touwen zeyt men, ien hebben
 ook te veel eigen zwaarte. Volgens mijn

leidsman heeft men de praef van genomen.
 Aan het rad is een loort vast gemaakt, verban-
 den, dat naarmakening aanwijst hoe dikwijls
 het rad omgemaakt is, en by gevolg op wel-
 ke hoogte de tou is. Deze wijzer is gemaakt in
 een vertrechje nabij den mond des put, waar
 een man altyd aandachtig taeriet. Wanneer
 de tou bijna baren is, kluit by het water, of
 daar op een hantou stuaaf te drukken; - is
 dan de Tou baren gekomen, doet het het rad
 stil staan, door op een andere stuaaf te druk-
 ken; twee reghtopstaande balke worden aan
 weerszijde tegen het rad gedrukt en zoo wordt
 het in zijner gang gestuit. Wanneer de tou
 ledig is drukt de man op een derde stuaaf, en
 daardoor opend zich de waterleiding van de
 andere zijde, het rad beweegt zich nu ook
 de andere zijde aan. de tou die baren is, gaat
 naar beneden, en die beneden is wordt opge-
 trokken.

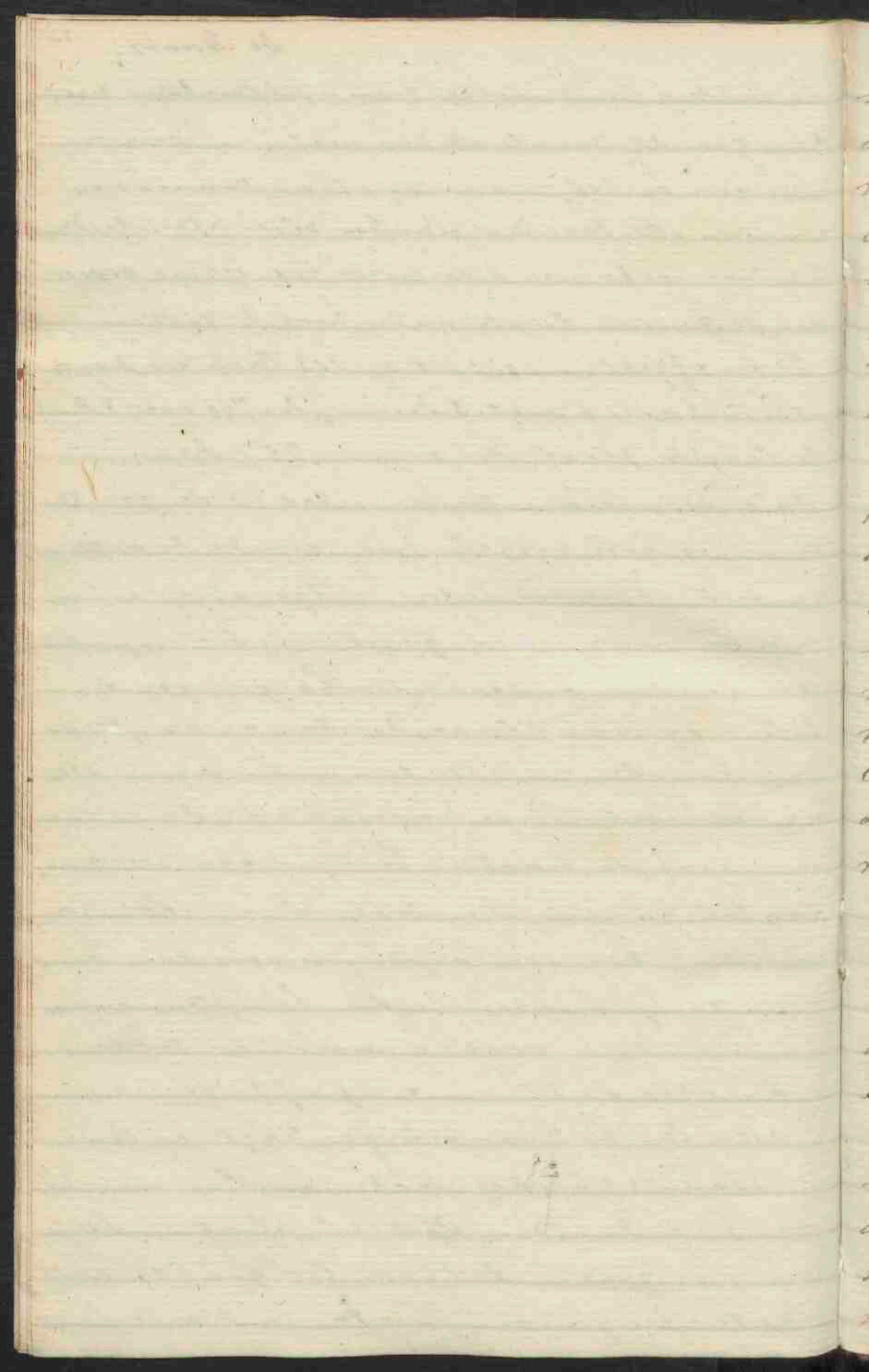
Na my als bergman verbleed te hebben, bes-
 ik de Carolina mijn afgeklaumen. De schag-
 maan men afkluimt (Tahschacht) en die
 daardoor het Ets wandt opgetrokken zijn
 naast elkander. Zy zijn niet loodrecht, hierdoor
 schuift de Tou altyd langs den wand, die Tou
 is gemaakt dat de touwen die op een anderzwaam
 elkander niet raken.

De ladder, lings welte men af klimt die niet
 door gaande, zwaart ik het wel in andere myn
 nen gevonden heb, maar zij staan te kuis en
 worden elk door een planken vloer afgeheiden,
 heilbaar heeft men hier niet het 42-ge gewas
 van de gansche diepte onder recht te hebben.

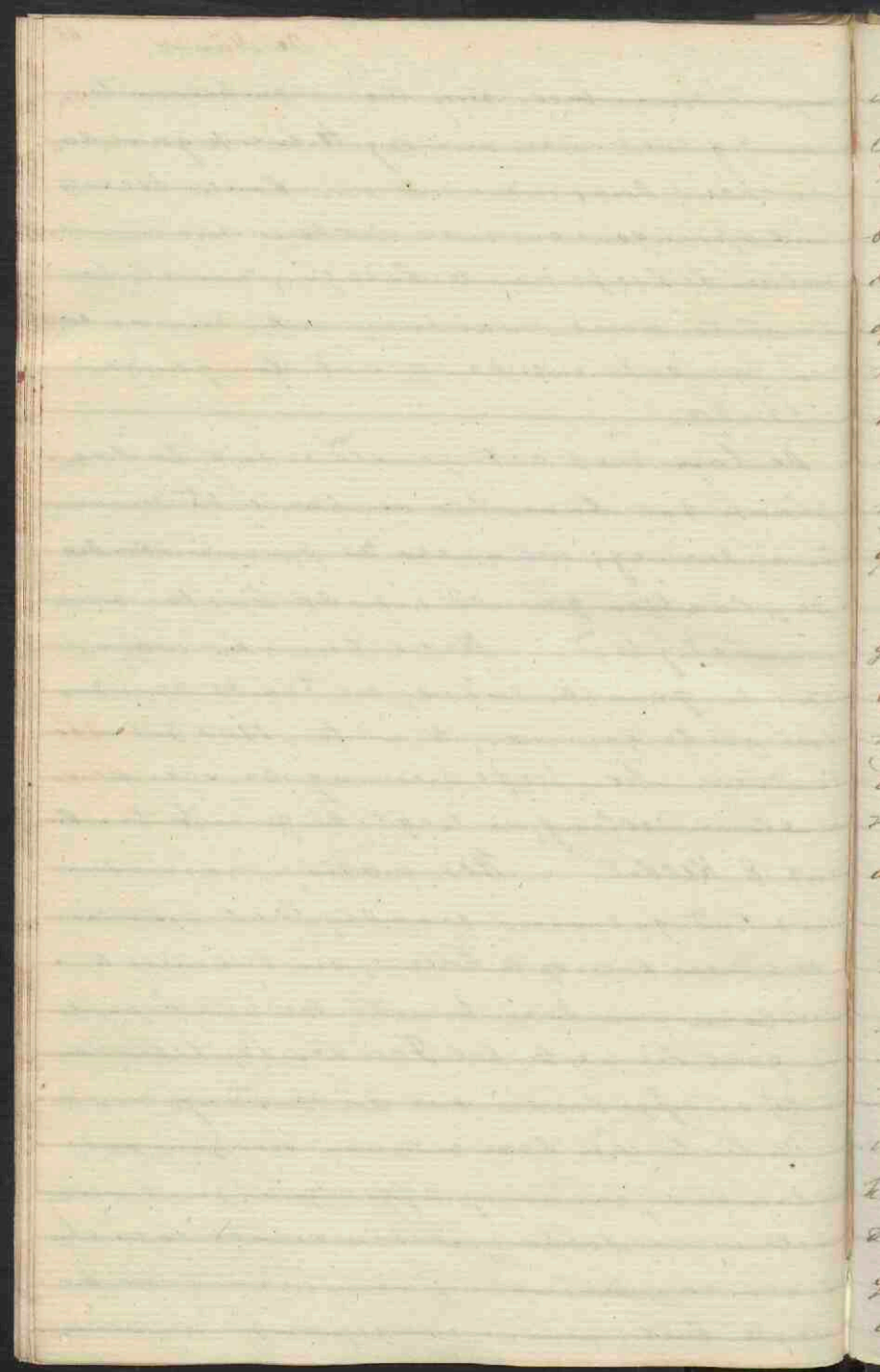
Ik den afgeklimmen tot op 112 Lichters diepte,
 elke lichter is 6 voet 8 duim (Dus 746 voet 8 duim)
 De laagste plaats der myn is 257 Stp.

Op onderscheidene diepten heb ik de gangen
 waar het erts uitgehouwen wordt te verge-
 wandeld. En weid bedent, uitgehouwen heb op
 helen van ertz, niet gemerkt; dit maakte
 deze donkere onderaardse gangen. En
 halen nog schrikbaarder dan anders, men
 geen hoorden my iets ken onze eigene stem-
 men en voetstappen, overal rondom ons
 was gewaste nacht. Er zyn een zeer groot
 aantal gangen, die, schynbaar altem, heel
 verward door een loopen; met alken rond
 men ze op onderscheidene diepten, maar
 al men er in gaat moet men tekenen
 ook inder optlimmen, of af dalen, en
 in alle hande kronkelingen recht en links
 omslaan: zonder leideman loop men hier
 gemis verdoet. Op veel plaatsen heeft
 men met zware balken, het gemets ende
 wanden der gangen moeten in Hand hand

myn leitman meet my dat men hierin tegenwoordig niet meer overleg. te werk gaat dan oorspronk. daar men nu van boven het erts laat springen en niet telkens nieuwe balken behoeft aan te brengen, zoo als het geval te noere was toen men van andere reu het erts uit den grond der gangen wisthakte.

De ton met erts gevuld is uit de diepste plaats tot boven toe omtrent 15 mijnen in onderweg; wanneer ze op minder diepe plaatsen gevuld wordt korter naar evenredigheid. Deze tonnen waren van de groute soort, en handt eens zoo veel als de gewone, te weten 1200 tot 1400 Centner. Men heeft hier nog eene andere onderscheiding, en zegt de groute ton te rat 8 Kiebel. Het water waarmede het rad gedreuen wordt, laat niet toe om meer erts op te halen, om dus niets te verliezen. nu deze knaib, die zoo beperkt is, gaat dit werk, het Treiben (ophalen van erts) onafgebroken ook des zondags voort. De lucht is in deze mijnen nergens ontvlambaar, maar op afgelegenere punten is zij wel eens verstokkend, alskan menst men een soort van luchtspamp aan, waardoor die zeyte lucht wordt uitgepompt en veruult.

in de plaats gedraagt, men noemt dit werktuig hier
Cylinder.

De schachten zijn met wanden met zeer sterke
balcken voorzien, dese maaten toch menigmaal
bij vernieuwd worden; zelden dueren zij
op een plaats langer dan 8 jaren. Waas
het droog is verzuurde het eerste; die ge-
heel naet staan verzuuren byna niet. De
raag zeer diep in de myn sulke balcken
met suddertaelen beset, die het zout
geheel vernieuwen.

Van de Carolina myn ben ik in de Dorothea
gekomen, en in de schacht van dese ben ik weder
opgedrommen. De stellige verzekering van
mijn leidman, dat ik lager niets zien zou
geen ^{geen} van ik nu reeds gezien had, heeft my te
ruggehouden van geheel tot in de diepte
af te klimmen.

Het eenige wat is lager had gemensacht te
zijn is een gang die men door den berg heen
gekomen heeft om het water af te leiden
en die op een afstand van 1200 ik meent
3/4 meert in de vallei uitkomt; doch het
niet die werk allerzins verwondering verdienet.
Want men ziet niet voorstellen in de myn sulke
aan de eerste opening daarvan te zien, het
geen niet 800 naet klimment op en nader
waard is.

a 2727 #

